

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

10
2019

TEMA MESECA

Na splet po nasvet

Z NAMI NA POT

Sredogorje Karnijskih Alp

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 177 035 014 340 08

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PLANINSKO-IZLETNIŠKI VODNIK PREDDVOR, Tomaž Polajnar in Marjan Raztresen

Preddvor, ta premalo znani kraj, dobesedno pred vrati Kranja in tudi Ljubljane, je izvrstno izhodišče za dolgo vrsto planinskih izletov in tur vseh težavnostnih stopenj, tudi na dvatisočak Storžič, ki je preddvorska hišna gora. Od številnih planinskih poti so opisane nekatere najbolj znane, ki vodijo na hribe in planinske točke na obeh straneh reke Kokre in ki jih je mogoče videti ali vsaj slutiti iz Preddvora in njegove neposredne okolice. Med njimi so taki, ki vzamejo le urico ali dve, pa tudi čisto prave celodnevne planinske ture na dvatisočake in na hribe tik pod to višino, ki so primerne le za dobro in vsestransko usposobljene ter opremljene planince.

Format: 110 x 170 mm; 96 strani, 32 fotografij

CENA: V času od 15. 10. 2019 do 15. 11. 2019 lahko planinsko-izletniški vodnik Preddvor kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **3,30 €*** (redna cena: 6,60 €*).

NOVO

PLEZALNA TEHNIKA, Marjan Keršič - Belač

Planinska zveza Slovenije in Didakta sta ponatisnili Belačevo knjigo Plezalna tehnika, ki je prvič izšla leta 1950. Nova izdaja naj bo poklon dekletom in fantom, ženam in možem, ki so v težkih časih orali ledino povojnega alpinizma, generaciji, ki zdaj dan za dnem dokončno odhaja in postaja del zgodovine slovenskega alpinizma. V spomin rodu, ki je slavo slovenskega alpinizma ponesel v svet, mladenkam in mladeničem, ki se šele podajajo na pot, pa z željo, da ne pozabijo korenin.

Format: 235 x 165 mm; 133 strani, trda vezava

CENA: 19,99 €*

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE · NAKUP · NAROČILA

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana · telefon: 08 380 67 30 · faks: 04 589 10 35 · e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

119. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Darš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Jesen na Debelem vrhu

Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Od El Castilla do Sapphire¹

Pred približno 40.000 leti so naši predniki začeli slikati na stene jam. Mogoče že prej, vendar strokovnjaki najstarejše ohranjene slikarije uvrščajo v to obdobje. Večinoma gre za motive živali in odtise rok, njihov namen pa naj bi bil označevanje ozemlja, iniciacija ali del verskih obredov. Torej komunikacija med ljudmi, kakršna so (bili) tudi možici, totemi, poslikava teles in drugi znaki, iz katerih se je pozneje razvila pisava. Podob ljudi iz časa prvih jamskih poslikav ne najdemo, verjetno zaradi tabujev, ki jih je narekovalo takratno verovanje. Eni so bili torej za, drugi proti, vendar so stenske slikarije ponekod ostale ohranjene vse do danes in v različnih formah svoje poslanstvo opravljajo še naprej.

26. avgusta 1778 so se na Triglav povzpeli štirje srčni možje. Preden so se podali v avanturo, ki je za zmeraj ostala zapisana v kolektivno zavest slovenstva, so se o razmerah okoli gore skoraj zagotovo pozanimali pri lokalnih gorskih vodnikih in v okoliških gostilnah, kolikor jih je bilo. Iskali so informacije – kakršne koli so že bile, so bile koristne, seveda pa so se dobro zavedali, da se bodo o tem, ali držijo ali ne, morali prepričati sami. Uspelo jim je. Na vrhu so v kamen vklesali začetnice svojih imen (tudi na Zoisa in Hacqueta ter nekaj drugih niso pozabili) in s tem pustili informacijo, da so bili tam. Prvi. Če bi danes naredili kaj podobnega, bi jih poleg vsesplošnega zgražanja čakala še vsaj kazen za uničevanje narave v Triglavskem narodnem parku. Da ne govorim o tem, da jih verjetno ni bilo malo, ki so vzpon na naš najvišji vrh v tistem času videli kot pravo bogokletje in izzivanje usode.

Leta 1895 je Slovensko planinsko društvo izdalo prvo številko *Planinskega vestnika*. V času prebujanja narodne zavesti je imelo glasilo močno povezovalno vlogo, bilo pa je tudi sredstvo za izobraževanje in informiranje vseh, ki jim je bil blizu gorski svet. Zagotovo vsem takrat ideja o izdajanju revije ni bila blizu – enim zaradi simpatij do Nemcev, drugim zaradi misli, da bi morali informacije o gorah iskati na papirju in ne v gostilnah in kočah pod gorami kakor nekoč. Verjetno je kdo ob tem celo pomislil, da se bo pristni stik z ljudmi zaradi tega izgubil. Pa se ni in tudi *Planinski vestnik* izhaja še zdaj. Po drugi svetovni vojni je oblast zagovarjala kolektivizem, ga postavljala pred elitizem in dajala prednost večjemu številu plezalcev v lažjih kot manjšemu številu plezalcev v težjih smereh. Mladi rod, ki je želel plezati (in tudi je plezal) v težjih smereh, ni imel vodničkov z vrisanimi smerni s šesto stopnjo težavnosti, takrat najvišjo oceno za težavnost smeri. Leta 1954 so Igor Levstek, Rado Kočvar in Mitja Kilar (menda) kljub nasprotovanju vodstva Planinske zveze izdali prvi tovrstni vodniček, *V naših stenah*. Spet sprememba, informacije so se v nekaterih očeh iz koč in *Planinskega vestnika* preselile v knjige. In do danes ostale nepogrešljiv del alpinizma.

¹ El Castilla je jama v Kantabriji v Španiji, kjer so najstarejše najdene poslikave; Garmin Fenix 5X Sapphire je ena najsodobnejših "pametnih ur".

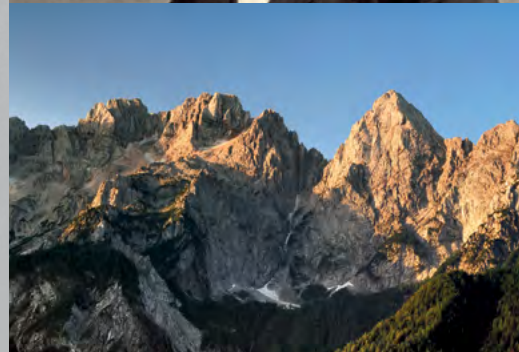
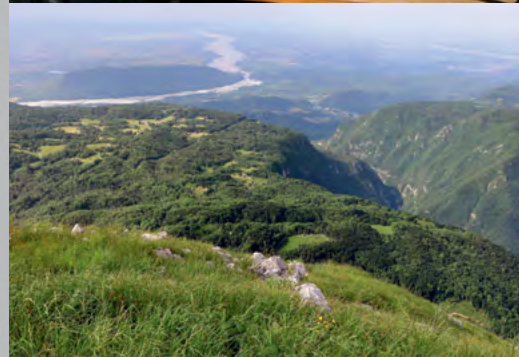
V devetdesetih letih so se pojavile prve spletne strani o gorništvu in alpinizmu. Mnogo ljudi je zmajevalo z glavami, češ, kaj nam to pomaga, naj nosimo s sabo računalnike? Kaj se je zgodilo s starimi dobrimi vodnički? Vodnički so kljub vsemu ostali, v manjši meri, drži, a vendar. Ostale so tudi spletne strani, pridružila pa so se še družbena omrežja, ki marsikomu seveda spet niso po godu. Kot tudi ne pametni telefoni, navigacijske naprave in pametne ure, ki jih uporablja vedno več ljudi.

Na koncu je popolnoma vseeno, kje dobimo informacijo, ko gre zares – od markacije (saj je to z malo domišljije tudi stenska slikarija s podobno funkcijo, kot so jih imele tiste izpred 40.000 let), možica, oskrbnika koč, gorskega vodnika, iz *Planinskega vestnika*, vodnička, s spletne strani, pametnega telefona, ure ali navigacijske naprave. Ohranjamo vse in nobena ni zares zamenjala ali celo izključila svojih predhodnikov. Dejstvo pa je, da se moraš na koncu vedno odločiti sam. Več izbire pomeni večjo varnost, pametna uporaba z upoštevanjem zakonitosti določenih informacij pa odgovornost. V tej številki *Planinskega vestnika* se posvečamo spletnim stranem, ki so danes nepogrešljivi del gorniškega vsakdana. In prav nič ne bomo jezni, če boste informacije, ki vam jih ponujamo, preverili še kje drugje. *Planinski vestnik* ostaja z vami in podaja roko vsem drugim virom informacij – starejšim in mlajšim.

Marta Krejan Čokl

- 1** **UVODNIK**
Od El Castilla do Sapphire
Marta Krejan Čokl
- 4** **NA SPLET PO NASUET**
Virtualni sprehod po hribih
Marta Krejan Čokl
- 17** **INTERJUJ**
Franci Savenc in uredništvo portala Gore-ljudje
Marta Krejan Čokl
- 20** **KARNIJSKE PREDALPE**
Ko zadiši po senu in zacveti rododendron
Olga Kolenc
- 27** **ZGODOVINA**
Pomen dobre planinske opreme
Mojca M. Peternel
- 30** **DOŽIVETJA**
Krasni novi svet brezpotij
Tomaž Radšel
- 34** **Z NAMI NA POT**
Izobilje ciljev za vse letne čase
Janja Lipužič

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

PLANINČKOV KOTIČEK

43 Planinska žlica pripoveduje

Kristina Menih

VARSTVO NARAVE

46 Avgusta v Urata tudi z brezplačnim avtobusom

Zdenka Mihelič

SATIRA

48 Umirjanje prometa

Mire Steinbuch

PLANINSKE KOČE

50 Oskrbnik planinske koče, to bo moj poklic!

Manca Ogrin

UZGOJA

54 Poškodbe, najboljše učiteljice plezanja

Jurij Ravnik

UREME

59 Prepoznavanje oblakov

Veronika Hladnik

SUETILKA

62 Kako se v gore ne hodi fotografirati

Oton Naglost

DOŽIVETJA

64 Teleskop na Kredarici

Boris Kham

PLANINSKI ZEMLJEVIDI NA TELEFONU

66 Ni vsak elektronski zemljevid dober zemljevid

Andrej Stritar

DRUŽINE V BAUŠICI

68 Peti družinski tabor v Baušici

Mateja Komac

NARAVA

70 Nenavadni pomočniki

Ivan Premrl

71 NOVICE IZ VERTIKALE

74 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

75 PLANINSKA ORGANIZACIJA

77 NOVICE

78 U SPOMIN

POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO **GR55**
NA ŠTEVILKO **1919** IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.

Virtualni sprehod po hribih

Prednosti in slabosti gorskega spleta

Če ste mogoče preskočili uvodnik, želite pa prebrati prispevke v tokratni temi meseca, vas skoraj moram preusmeriti na prvo stran *Planinskega vestnika*, saj je tam pojasnjeno, za kaj gre. Na naslednjih straneh boste namreč našli predvsem "osebne izkaznice" nekaterih spletnih strani o hribih, in mnenja uporabnikov o njih. Izbor spletnih strani, ki so predstavljene, je temeljil na tem, da med klikanjem po njihovih zavihkih najdemo podatke s širšega območja, ne zgolj lokalnega. Seveda bi morali definirati tudi ta dva pojma in upoštevati še kup drugih meril, ampak ker ne gre za strokovne predstavitve ali ocene, ampak za to, da bralkam in bralcem najstarejše slovenske revije predstavimo drug medij in opozorimo na prednosti ter pasti svetovnega (oz. slovenskega) gorniškega spleta, smo zaradi omejenega števila listov revije ostali pri najbolj obiskanih straneh in nekaterih, ki so "specializirane". Zagotovo bi mirno lahko dodali Turno Rit, Marjanine in Markove Gorniške zapise, Ledno plezanje zakoncev Pečjak, strani, kjer najdemo vsebine o gorskem kolesarstvu, in še precej drugih, ampak za okvirni pregled hribovske "scene" je to, kar smo zbrali, kar dovolj.

Avtorji ali uredniki predstavljenih spletnih strani so nam poslali večino informacij (na nekatera vprašanja niso odgovorili), ki smo jih želeli. Tehnične ocene strani je prispeval Tamil Lauko, ki je strnil mnenja naključno izbranih uporabnikov ter spletnih strokovnjakov in pripravil kolikor se le da objektivno oceno izbranih strani, ki jo boste našli na koncu vsake "osebne izkaznice". Vseh strani ni mogoče primerjati, saj nimajo istega ciljnega občinstva in so narejene zaradi različnih razlogov ter z različnimi cilji, zato so nekatere ocene nekoliko bolj poglobljene, nekatere pa skope.

Gore-ljudje

Naslov: gore-ljudje.si, za zdaj uradno še gore-ljudje.net

Avtorji: Avtor prve verzije sem bil Franci Savenc s sodelavci, programiral jo je Branko Ivanek (takrat je živel v Boliviji). Tudi drugo verzijo je programiral Ivanek, zdajšnja pa je nastala v sklopu planID, d. o. o. Četrto, prihodnjo, je zastavljalo (vsaj) pet programerjev, nihče pa je ni dokončal. Zdaj jo po moji zamisli že drugo leto delajo v podjetju Stroka.si.

Skrbnik: Ga nimamo, za administracijo sem doslej v glavnem skrbel sam, kako bo poslej, še ne vemo.

Prvi klik: uradno (tedaj še planid.org) 21. 12. 1998

Namen Obveščanje javnosti, arhiviranje dokumentov itd. s planinskimi vsebinami.

Doseg Obisk je viden, saj je vseskozi na voljo statistika eXTReMetracking (levo na dnu strani je ikona, ki spominja na planet). Štejejo (in se kažejo v zavihku *Ogledov nnn* pod naslovom) se tudi obiskovalci (ne kliki), nastavljen pa imamo še Google Analytics, toda podatki še niso dostopni oz. javni in zato primerjava ni mogoča. Obisk je bil še pred nekaj leti večji, zdaj (zajem velja za zadnje leto, ker je dostopen vsem) je povprečje 96.000 na mesec, 22.178 na teden in 3165 na dan, velja pa, da po dneh in obdobjih precej niha (vzrokov še ne poznamo).

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Uporabnost Za sprotno informiranost naše (predvsem planinske) javnosti in arhiviranje vsega pomembnega za nas oz. našo dejavnost za nas in znanjce. Arhivske vsebine bodo seveda dobrodošle tudi muzeju.

Prihodnost V zaključni fazi je priprava četrte verzije, gore-ljudje.si, in ko se "beta" ustali, preidemo v drugo fazo, nadgradnjo zbirke.

Možnost dodajanja prispevkov Naše *Objave* temeljijo na delu več sodelavcev, (so)urednikov.

Možnost komentiranja Seveda, a le prijavljenim, kar pomeni, da je vse avtorizirano.

Preverjanje informacij V osnovi objavljeno preverjajo naši obiskovalci/člani, prejeta gradiva pa pred objavo lahko deloma (pre)uredijo uredniki. Forumskega načina komentiranja nimamo, vsak odgovarja (v okviru pravic) za svoje mnenje in izjave.

Zakaj zaupati spletni strani? Gre za spletno stran, kjer informacije faktografsko občasno (žal še premalo) s komentarji preverjajo člani spletišča.

Zakaj ne zaupati spletni strani? Mislim, da ni posebnega vzroka, gre za informacije, kakršne najdemo tudi v podobnih in drugih medijih. Pri nas jih večkrat dopolnijo (ali tudi zanikajo) komentarji, ki pa so bolj konstruktivni kot na večini drugih spletišč.

Predstavitev strani Mislim, da ni potrebna, saj se naše (s tem mislim na vse, tudi uporabnike) spletno mesto predstavlja samo že več kot dvajset let. Bo pa predstavitev verjetno potrebna ob prehodu na gore-ljudje.si, ki ga že predolgo čakamo.

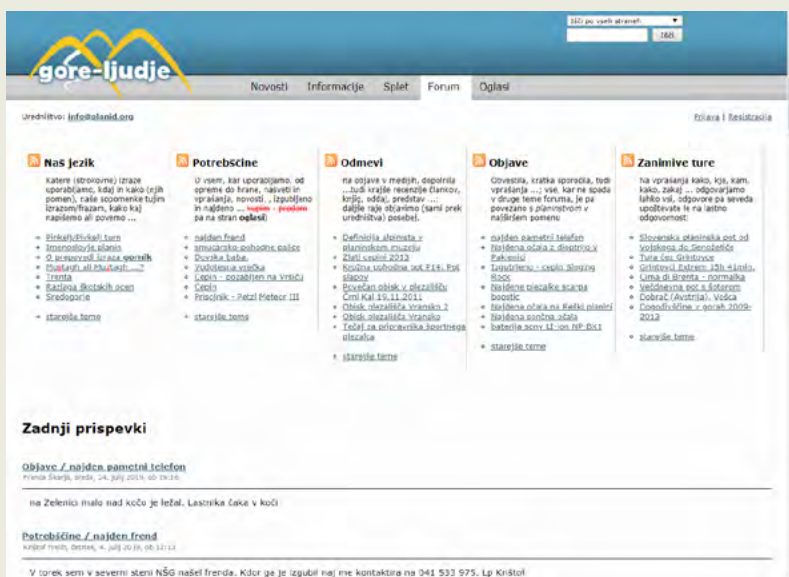
Jezikovna raven Poobjave z manjših spletišč (vsaj občasno, ne pa vedno, saj je tega preveč) delno priredimo knjižnemu jeziku, pravega lektoriranja nimamo.

*Podatke nam je posredoval
Franci Savenc.*

Spletno mesto gore-ljudje.net je ljubiteljem hribov in gora v slovenskem digitalnem prostoru dobro in dolgo poznano. Sestavljajo ga povzetki in objave iz drugih medijev ter avtorski prispevki registriranih članov. Dopolnjujeta ga forum in stran z malimi oglasi, ki pa sta glede na velikost v primerjavi s celotnim obiskom strani drugotnega pomena. Statistika kaže, da obiskovalci spletno mesto gore-ljudje.net najraje prebirajo zaradi zanimivih vsebin.

Na prvo stran (*Novosti*) postavlja skupek objav, med katerimi prednjačijo "kliping novice" – povzetki gornjskih in z gorništvom povezanih novic iz drugih spletnih medijev in avtorski prispevki registriranih članov tega spletnega mesta.

Aktualne novice (*Informacije*) o vsem pomembnem v slovenskih gorah in gorah po svetu (*Splet*) bodo prišle prav tako aktivnim hribolazcem kot plezalcem in alpinistom ter ljudem, ki si želijo prijetnega branja v prostem času. Za aktivno udeleževanje v gorah so tu opisi nekaterih plezalnih smeri v gorah, obvestila in opozorila na nevarnosti. V mnogih letih obstoja

Pridobila: Marta Krejan Čokli

Pridobila: Marta Krejan Čokli

je nastala kronološko urejena zbirka novic o *hribolazništvu*, alpinizmu, gorništvu na Slovenskem in širše. Resnično bogat arhiv gornjskih novic sega v obdobje pred obema vojnoma, najstarejša novica nosi letnico 1902.

Pograjamo lahko uporabnost spletnega mesta, saj so vsebine še posebej na mobilnih telefonih zelo težko berljive.

Če strnem, gre za spletno stran z zelo dobrim, obsežnim in kronološko preglednim arhivom novic s področja gorništvu na Slovenskem in širše. Dobri in uporabni avtorski članki o turah in izletih dopolnjujejo dobro vsebino spletnega mesta. Z malo prenove in z izboljšanjem uporabniške izkušnje bo stran le pridobila – priljubljenost in obiskanost bosta vsekakor narasli – in tako morda nagovorila tudi mlajše generacije.

Gore-ljudje

- Grafična podoba** ●●●○○○
- Preglednost** ●●●○○○
- Prilagojenost mobilnim napravam** ●●●○○○
- Kakovost in količina vsebin** ●●●●○○

Hribi.net

Naslov: hribi.net

Avtorja: Rok Lukan, Tadej Lukan

Skrbnik: Spletne storitve Tadej Lukan, s. p.

Prvi klik: 28. 3. 2006

Namen V slovenske gore zahaja vedno več planincev, tako domačih kot tujih, ki iščejo poti, primerne svojim sposobnostim. Ker je v knjižni literaturi težko prikazati celoten podroben opis poti s slikami, sva avtorja dobila idejo, da bi opise poti s slikami objavljala na spletu in tako bi tudi manj izkušeni hitro ugotovili, ali je določena pot primerna zanje. Opisi, slike in komentarji pod njimi odločilno vplivajo na presojo, na kakšno pot se podati.

Naš dolgoročni namen je, da bi opisali čim več gora in poti, tako da bi imeli predstavljeno celotno Slovenijo, zamejstvo in zanimive cilje drugod po svetu. Opise poti lahko dodajo tudi obiskovalci spletne strani. Vsem, ki ste že prispevali opise in tistim, ki jih še boste, se najlepše zahvaljujemo.

Doseg Povprečen obisk je 400.000 različnih obiskovalcev mesečno in 20.000 različnih obiskovalcev dnevno. Objave na spletnem mestu se večinoma nanašajo na Slovenijo in sosednje države, posamezne objave pa tudi na druge kraje.

Uporabnost Spletna stran je uporabna za iskanje izletov ter pridobivanje natančnih opisov poti. Uporabna je tudi za preverjanje trenutnih razmer v gorah.

Prihodnost Trenutno pripravljamo stran v angleščini, nato bo sledila prenova slovenske strani.

Možnost dodajanja prispevkov Registrirani uporabniki lahko objavljajo prispevke.

Možnost komentiranja Registrirani uporabniki lahko komentirajo opise poti in sodelujejo na forumu.

Preverjanje informacij Opise poti in gora pred objavo preveri urednik. Prav tako preveri objave v rubriki *Novice*. Objave na forumu se pred objavo preverjajo pri novih uporabnikih ter v morebitnih temah, kjer žal pogosto prihaja do neprimernih komentarjev.

Predstavitev strani Spletno mesto hribi.net je od nastanka naprej ves čas raslo, danes ga dnevno obiše če več kot 20.000 obiskovalcev. Trenutno je objavljenih več kot 2500 opisov gora ter skoraj 7000 opisov poti, ki jih lahko iščemo s pomočjo iskalnika izletov. V rubriki *Trenutne razmere* so se sprva objavljali zgolj prispevki o razmerah, s povečevanjem števila aktivnih uporabnikov pa se je pojavila tudi potreba po drugačnih objavah. Tako smo jo razširili v forum, kjer je trenutno objavljenih več kot 200.000 sporočil pod nekaj manj kot 5000 različnimi temami.

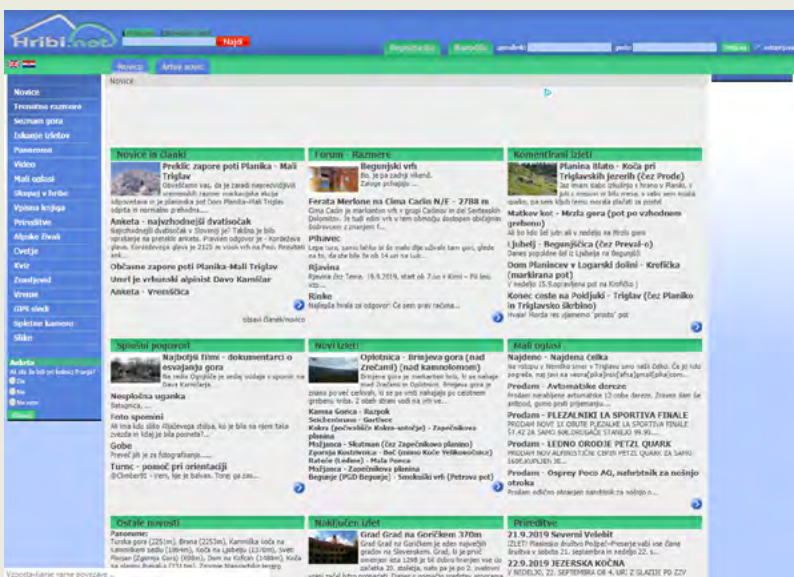
V rubriki *Seznam gora* je Slovenija razdeljena na osem skupin, s klikom na posamezno gorstvo pa se prikažejo vrhovi oz. različni cilji v tem gorstvu. S klikom na goro in z opisom poti dobimo osnovne informacije, pod njimi pa je podroben opis s slikami in zemljevidom z Geopedie.

Iskalnik izletov je zelo priljubljena in uporabna podstran, kjer lahko tako izkušeni kot manj izkušeni z nekaj parametri poiščejo predlog za izlet, primeren zase. *Panorame* predstavljajo 360-stopinjski pogled z gora, kar nam lahko pomaga pri izbiri cilja. V rubriki *Video* lahko uporabniki dodajajo zanimive videoposnetke iz narave, možno pa je tudi komentiranje vsebin. *Mali oglasi* so zelo primerni za prodajo rabljenih planinskih predmetov, ki so še dobro ohranjeni in jih sami ne potrebujemo več. Za zelo uporabno se je izkazala tudi funkcija *najdeno/izgubljeno*, saj je s pomočjo teh objav že veliko pohodnikov dobilo nazaj izgubljeno opremo.

Pod točko *Skupaj v hribe* lahko na izlet povabimo druge obiskovalce spletne strani, priporočljivo pa je, da si za spoznavne ture izberemo lažje izlete. *Elektronska vpisna knjiga* je zelo uporabna, vanjo se vpišemo, ko osvojimo določen vrh, s tem pa dobimo lep pregled osvojenih vrhov. Elektronska vpisna knjiga je uporabna tudi kot al-

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Pridobila: Marta Krejan Čokl

ternativa klasičnim vpisnim knjigam na vrhovih. V *Priveditve* lahko vsi brezplačno vpisujejo organizirane pohode, izlete, trekinge, prireditve, povezane z gorami, itd. V rubriki *Alpske živali* so opisane živali, ki jih običajno srečujemo v Alpah in slovenskih gorah. Pod temo *Cvetje* je v seznamu več kot tisoč različnih rastlin, večina jih vsebuje tudi slike za lažjo prepoznavnost. Za lažje določanje vrst cvetja nam je v pomoč iskalnik. *Kviz* je namenjen zabavi, lahko pa se tudi kaj novega naučimo.

Zemljevid, ki je objavljen v glavnem seznamu, nam je v pomoč pri načrtovanju ture, saj lahko na pregleden način preverimo točno lokacijo. Na zemljevidu lahko preverimo tudi trenutno satelitsko sliko oblačnosti in radarsko sliko padavin. *Vreme* je ena najpomembnejših rubrik, saj moramo pred turo nujno preveriti vremensko napoved in jo dobro preučiti. V rubriki *GPS-sledi* je seznam sledi, ki jih lahko pohodniki uporabijo kot dopolnilo klasičnim zemljevidom. Uporabniki lahko naložijo tudi svoje GPS-sledi in jih delijo z drugimi uporabniki.

Spletne kamere so nepogrešljive pri načrtovanju ture. V zimskem času lahko hitro ugotovimo, na kateri višini je nizka oblačnost, koliko je snega, kje je meja sneženja. V poletnem času lahko preverjamo vreme, morebitne zastoje na cestah itd. V rubriki *Slike* so prikazane vse slike preteklega tedna in meseca ter najboljše ocenjene slike s foruma.

Jezikovna raven Zaželena je uporaba knjižnega jezika, ni pa obvezna. Na forumu se objave ne lektorirajo, pri drugih prispevkih pa predvsem večje napake ali netočnosti popravi urednik.

Podatke nam je posredoval Rok Lukan.

Le kdo jih ne pozna!? Hribi.net. Verjetno najbolj obiskana slovenska *hribolazniška/gorska* spletna skupnost je med največjimi tudi po vsebinah, ki so na voljo. Spletna stran je v prvi vrsti namenjena ljubiteljem hribov in gora. Nudi jim podrobne opise ciljev in poti. Na strani so še forum, mali oglasi, GPS-sledi, zemljevidi, novice in članki ter najava dogodkov v odseku *Priveditve*. Izstopa tudi skrbno urejen fotoalbum gorskega in travniškega cvetja.

Vsaka vzpetina je pregledno predstavljena na svoji podstrani, kjer so opis, koordinate in slike ter podatki o višini izbranega cilja. Zraven so navedene tudi vzpetine in spletne kamere v okolici (radij lahko z izbirnim menijem določimo sami). Na koncu strani je tabela z vsemi možnimi dostopi, časi dostopa in standardno oceno težavnosti ter povezavo na podroben opis posamezne poti. Vsak opis dostopa oz. izleta je opremljen z natančnimi podatki o poti (višina cilja, višinska razlika ...), opisom poti in s slikami. Vsak opis spremlja tudi topografska karta z vrisanimi potmi. Mogoče manjka le neposredna povezava do trenutnih razmer in forumov na temo izbranega cilja oziroma poti. Za hitrejšo navigiranje nam bi koristil tudi gumb z neposredno povezavo do Googlovih zemljevidov in z vnosom

lokacije izhodišča za izlet; predvsem takrat, ko predturo na stran dostopamo z mobilnih naprav.

Bogato zbirko opisov gora in poti, ki vseskozi pridno raste, dopolnjujejo uporabniki strani, ki sorazmerno glede na obiskanost posamezne točke dodajajo opise in poročila o trenutnih razmerah. Koristno, še posebej v zgodnjepomladanskem času, ko v gorah še vedno vladajo zimske razmere, in ob izrednih dogodkih, kot so obnove poti, podori, plazovi ...

Spletni strani bi lahko nedvomno podelili naziv sveto spletno mesto za vse ljubitelje hribov in gora. Naj bo to novopečeni hribolazec (ki se z lepotami pohodništva šele seznanja in za katerega je stran lahko resnično ABC-priročnik pri uvajanju v to prelepo aktivnost), občasni obiskovalec ali pa prekaljen gorski gams – vsak od njih bo prej ali slej malce pokukal na Hribi.net.

Tudi sam od časa do časa pred turo z veseljem preučim možne poti, variante, časovnice in zemljevide – hkrati pa upajoče pričakujem oblikovno posodobitev.

	Hribi.net
Grafična podoba	●●●○○○
Preglednost	●●●●○○
Prilagojenost mobilnim napravam	●●●●○○
Kakovost in količina avtorskih vsebin	●●●●●●

Friko.si, slovenski plezalni portal

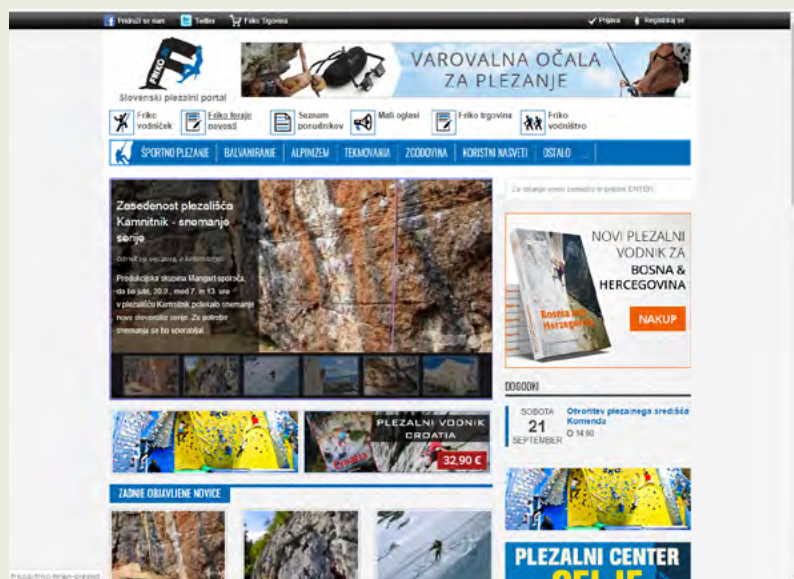
Naslov: friko.si

Avtorji: Peter Mikša (ustanovitelj), Jernej Peterlin, Alen Turkalj

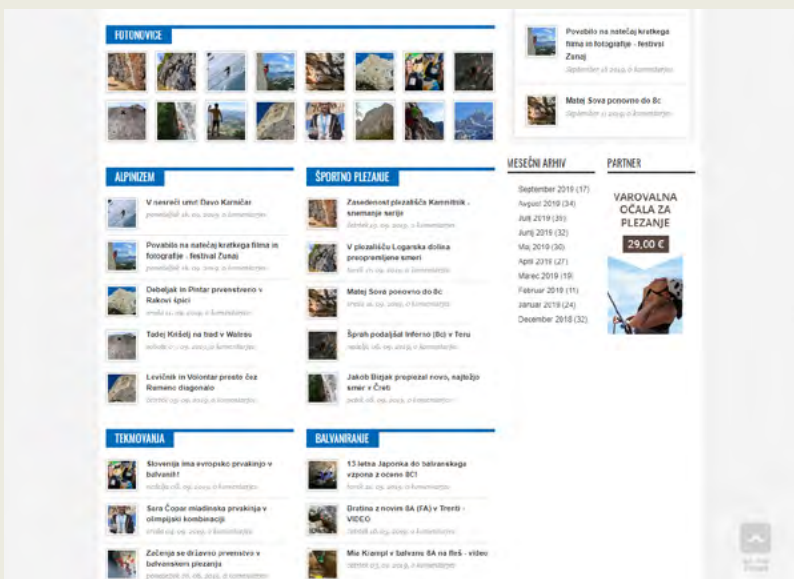
Skrbnik: Alen Turkalj

Prvi klik: maja 2010 (prvo stran je postavil Nejc Potrebujesh)

Namen Plezanje je eden najbolj populnih in raznovrstnih športov, hkrati pa je elementarno, človeku prirojeno gibanje. Še posebno športno plezanje je ob poznavanju nekaj pravil zelo atraktivno, a varno, po drugi strani pa zaradi svoje specifikke tudi

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Pridobila: Marta Krejan Čokl

zdrava oblika rekreacije. Zato je vedno bolj priljubljeno med mladimi in tudi starejšimi, ki si želijo športnega udejstvovanja in sprostitve v naravi ali na umetnih stenah v dvoranah. Vsi ti ljudje pa potrebujejo tudi spletno središče z informacijami iz plezalskega sveta. Naša želja in namen sta, da bi čim bolj zapolnili primanjkljaj pravočasnega pokrivanja dogajanja na športnoplezalni, balvanski in alpinistični sceni v Sloveniji.

Doseg Friko.si obišče na letni ravni že več kot 160.000 različnih uporabnikov, zaradi kakovostnih informacij, dodajanja uporabnih vodičev in orodij pa obisk konstantno raste. Našo stran redno spremljajo iz več kot petdesetih držav sveta, največ seveda iz Slovenije, sledijo ji Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Avstrija, Italija, Francija ... Imamo več kot 10.000 sledilcev na družbenem omrežju Facebook.

Uporabnost V času obstoja smo na strani objavili več kot 20.000 novic, od tega več kot sedemdeset odstotkov avtorskih. Smo edini v Sloveniji, ki se trudimo pokrivati vsa tekmovanja v plezanju na lokalni, regijski, državnih, evropski in svetovni ravni. Na strani objavljamo predstavitve plezalcev, tudi tekmovalcev (športno in balvansko plezanje), alpinističnih odprav in intervjuje z reprezentanti, odpravljaji ter drugimi akterji v plezalnem prostoru. Podajamo informacije o dogajanju v plezališčih, stenah (vzponih), o novostih, opremi itd.

Prihodnost Naša želja je narejeno še nadgraditi. Zato smo stran od nastanka leta 2010 že večkrat posodobili in nadgradili. Z novo podobo, predvsem pa novimi vsebinami načrtujemo še precej večji razmah in domet informacij. Z njimi lahko vplivamo na pravičen odnos do plezanja (in hkrati do drugih ljudi in končno do okolja), ki pa se lahko začne že zgodaj in kot človeku prijazno gibanje lahko traja v visoko starost.

Možnost dodajanja prispevkov Ne.

Možnost komentiranja Da.

Preverjanje informacij Da, na spletu, v literaturi, neposredno pri akterjih.

Zakaj (ne) zaupati spletni strani? Ekipo sestavljamo plezalci/alpinisti z večdesetletnimi plezalnimi in alpinističnimi izkušnjami. Smo trenerji športnega plezanja, alpinistični inštruktorji pa tudi zgodovinarji, specializirani prav za zgodovino alpinizma na Slovenskem. Trudimo se, da bi naše znanje in poznavanje tematike predstavili čim bolj tehtno ter korektno.

Predstavitev Delo na strani je popolnoma prostovoljno. Občasno res dobimo kakšen cent od oglaševanja, ampak če bi to preračunal v ure, ki jih človek porabi za pregledovanje vsebin po spletu, iskanje informacij od akterjev in druge zadeve, ki so pomembne, da stran sploh dela, potem bi, če bi bil namen dela zaslužek, že zdavnaj zaprli "štacuno". Vsi v ekipi smo plezalci, zaljubljeni v stene, gore – v te svoje dejavnosti – in na ta način lahko prenesemo svoje navdušenje še na druge. Delo zahteva veliko časa in ob dejstvu, da urejanje strani ni naša služba, ki nas seveda občasno preokupira, žal prihaja do obdobji, ko z objavami nismo aktivni toliko, kot bi želeli. Zato "bele liše" pri objavah.

Jezikovna raven Absolutno je uporaba knjižnega jezika prioriteta pri pisanju novic. Tudi pri poobjavah preverimo zapisano in po potrebi popravimo. Se trudimo.

*Podatke nam je posredoval
Peter Mikša.*

Friko.si je spletišče, ki postreže s širokim spektrom plezalnih in alpinističnih novic. Na enem mestu združuje praktično vse, kar potrebujemo in kar nas zanima ob naših vertikalnih užitkih. Kaj najdemo na tem portalu? Področje z novicami in dogodki, ki natančno pokriva vse pomembne stvari, ki so se ali se bodo zgodile na področju plezanja v Sloveniji in tudi širše. Poleg avtorskih novic, ki prevladujejo na portalu, stran *Friko ferajni novice* povzema novice večine alpinističnih odsekov in klubov iz Slovenije.

Zelo pregleden, zajeten in nasploh všečen je Frikov plezalni vodniček s slovenskimi plezališči, smeri pa so skrbno popisane in lepo prezentirane. Z malo špekuliranja bi za povprečnega slovenskega plezalca dejali, da je skromen, preudaren in netipičen potrošnik, kar pojasnjuje skoraj prazno rubriko z malimi oglasi. No, sam se štejem mednje in resnično je malo stvari, ki jih kupim, po dolgi uporabi še primernih za nadaljnjo prodajo. Lastniki strani bodo na podlagi analize števila klikov na gumb *Mali oglasi* verjetno lahko potrdili, da povpraševanje je, le ponudbe manjka. Friko pa ima v svojih vsebinah tudi manjšo spletno trgovino s ponudbo izdelkov, uporabnih pri plezanju in alpinizmu. Tukaj so še zanimive vsebine, kot so koristni nasveti plezalcem, intervjuji, reportaže in kolumne, predstavitve Frikovih gorskih vodnikov in drugo.

Odlična stran z veliko potenciala za razvoj. Si pa uporabniki mobilnih telefonov zaslužijo prilagoditev

spletnega mesta njihovemu načinu brskanja po virtualnem plezalnem svetu. S povečanjem črk, povezav in gumbov bo prizaneseno tudi bolj plezalskim prstom.

- Friko.si ●●●●○
 Grafična podoba ●●●●○
 Preglednost ●●●●○
 Prilagojenost mobilnim napravam ●○○○○
 Kakovost in količina avtorskih vsebin ●●●●○

Plezanje.net

Naslov: plezanje.net

Avtor: Ivan Pepelnjak

Skrbniki: Rajko Zajc, Damjan Gruden

Prvi klik: 2004

Namen Podatkovna baza plezališč in alpinističnih smeri v Sloveniji, pozneje tudi v tujini. Plezalni dnevnik za beleženje plezalnih podvigor uporabnikov.

Doseg Slovenija, Hrvaška

Uporabnost Informacije o smereh. Osebni dnevnik z veliko možnostmi za pridobivanje raznih statističnih podatkov.

Prihodnost Stran želimo ohraniti čim bolj preprosto in z majhno ločljivostjo slik, saj želimo, da deluje čim hitreje. Radi bi razvili mobilno aplikacijo plezalnega dnevnika.

Možnost dodajanja prispevkov Stran je delno zaprta. Opise smeri v Sloveniji in Hrvaški lahko dodajamo samo skrbniki, slike, skice in komentarje lahko dodajajo vsi registrirani uporabniki.

Možnost komentiranja Da.

Preverjanje informacij Urednik oz. skrbnik preveri informacije po objavi.

Zakaj zaupati spletni strani? Je preprosta in uporabna, presoja uporabnikov pa je vedno subjektivna.

Zakaj ne zaupati spletni strani? Na stran se lahko prijavijo uporabniki z lažnim imenom, ki lahko posredujejo neresnične informacije. Na primer: smer je ocenjena z 8a, dva plezalca jo ocenita s 7c+/8a, povprečna ocena postane 7c+/8a, kar mogoče ni vseč tistemu, ki jo je ocenil prvi. Ustvari dva lažna profila, doda dve svoji oceni, in ta spet ni realna.

Jezikovna raven Komentarje, v katerih so uporabljene vulgarne besede, in žaljenje drugih uporabnikov izbrišemo, prispevki pa niso lektorirani.

*Podatke nam je posredoval
Rajko Zajc.*

Plezanje.net je ena izmed najbolj popularnih, najbolj obiskanih in vsebinsko najbolj bogatih spletnih strani, namenjenih plezalcem in alpinistom. Odlikuje jo resnično obširna in skrbno moderirana baza plezališč, ki jo skupaj s predanimi uredniki pišejo in dopolnjujejo registrirani člani.

Najbolj natančno in vestno so, razumljivo, popisana slovenska plezališča in stene ter plezališča in stene v

Plezanje.net

- Športno plezanje**
 - Plezalni dnevnik
 - Slovenska plezališča
 - Ocenjevanje smeri
 - Zemljevid plezališč
 - Plezališča v tujini
 - Dolge športne smeri
 - Balvanišča
 - Kje plezajo drugi
- Alpinizem**
 - Dnevnik vzponov
 - Slovenske stene
 - Smeri v tujini
 - Dodaj vzpon v skalni smeri
 - Alpinistične novice
- Ledno plezanje**
 - Dnevnik vzponov
 - Vodnik po Karmsko-Savinjskih Alpah
 - Slovenski slapovi
 - Slapovi v tujini
 - Dodaj ledni vzpon
- Moj plezanje.net**
 - Plezalni dnevnik
 - Moje ...
 - Moj ferajl
 - Nastavitve
 - Spremenjeno geslo
 - Registracija
 - Preizkusi svoj brskalnik
- Vodniški in smeri**
 - Pregled po državah
 - Plezališča
 - Alpinistične skalne smeri
 - Dolge športne smeri
 - Slovenski slapovi
 - Balvanišča
 - Ocenjevanje smeri
- Novosti in statistike**
 - Zadnje ocene
 - Zadnji komentarji
 - Najnovejši ...
 - Najbolj ...
 - Novice na Plezanje.net

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Plezanje.net

plezanje.net >> Vodniški >> Skalne smeri >> Slovenija >> Julijske Alpe >> Stenar (2501 m) >> Stenar, jugozahodna stena

Stenar, jugozahodna stena Dodaj ...

Usmerjenost stene jugo-zahod

Skica smeri v desnem delu

Desni del stene. Od leve: Centralni kamni, Rajski vrtovi, Sporniška smer Luke Lovška, Brke z razgledom in Sporniška smer Milenka Arnejska-Prieta

Skica smeri v levem delu

Levi del stene. Od leve: Metro 2, Metro in Sončni steber

Pregled težavnosti

Pridobila: Marta Krejan Čokl

državah, ki so slovenskim plezalcem geografsko bliže, sicer pa zbirka vsebuje plezališča domala s celega sveta. Spletna stran je na voljo le v slovenskem jeziku. Navigacija na vstopni strani s podvojenimi povezavami, ki so razporejene med šest glavnih sklopov, mogoče ni najbolj pregledna, je pa vsebin res veliko. Tu najdemo povezave do različnih seznamov plezališč glede na lokacijo, dolžino smeri in način plezanja, strani za registrirane člane, ki plezalcem omogočajo celo pisanje lastnih dnevnikov in ocenjevanje obstoječih ocen smeri, zemljevide vseh plezališč in aktualno statistiko njihove obiskanosti, aktualne novice in še mnogo drugih vsebin.

Vsako plezališče je predstavljeno na svoji podstrani. Poleg opisov in pregledne delitve plezališč na sektorje in smeri je vsaka stran opremljena s pregledom težavnosti, slikami, aktualnimi opozorili in komentarji. Pri opisu plezališč bi lahko, zaradi večje uporabnosti, razvijalci dodali neposredno povezavo do lokacije na Googlovem zemljevidu. Tako bi iskalec prišel do navodil za pot z enim klikom, kar bi prišlo zelo prav sploh na mobilnem telefonu. S telefonom so slabše

dostopne in težko berljive tudi preostale vsebine, saj še niso prilagojene mobilnim napravam, vsekakor pa lahko pohvalimo hitrost delovanja spletnega mesta. Nedvomno je plezanje.net stran, ki je na svojem področju pionir in hkrati še vedno zelo aktualna. Zajeten opis plezališč, smeri, sten tako doma kot v tujini, tvori neprecenljivo zbirko plezalskih informacij. Projekt, za katerega lahko upamo, da bo še dolgo živel.

Plezanje.net

Grafična podoba	●●○○○
Preglednost	●●●○○
Prilagojenost mobilnim napravam	●●○○○
Kakovost in količina avtorskih vsebin	●●●●●

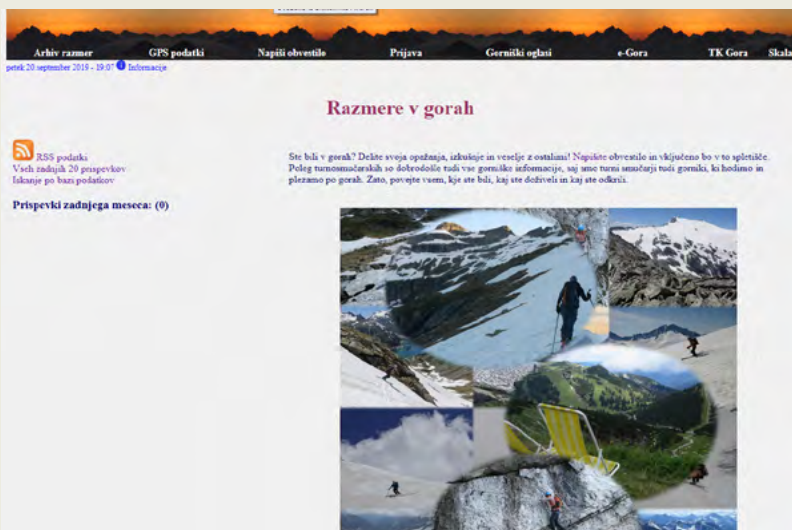
Razmere v gorah

Naslov: razmere.e-gora.si

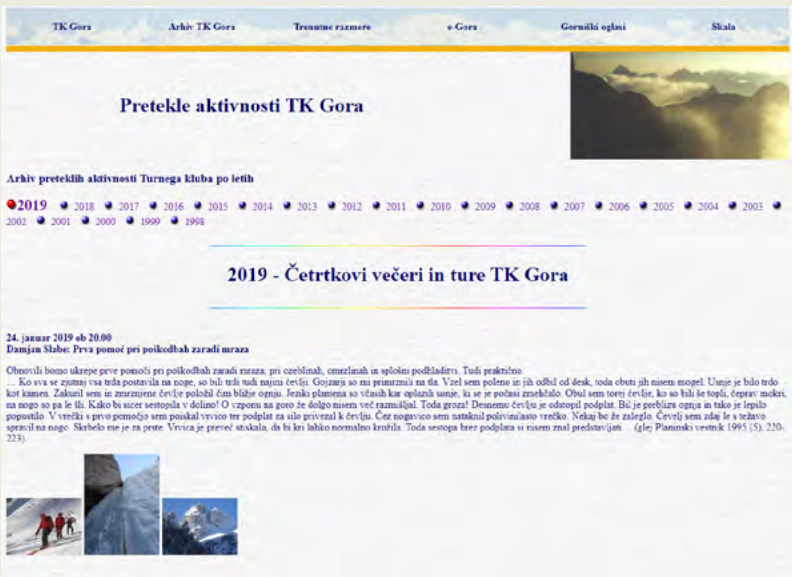
Avtor: France Sevšek

Skrbnik: France Sevšek

Prvi klik: 1995. Spletišče je začelo delovati v začetku leta 1995 in je bilo najbrž prvo spletišče z gorniško vsebino pri nas.

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Pridobila: Marta Krejan Čokl

Namen Obveščanje gornikov o razmerah v gorah. Spletišče je namenjeno predvsem objavljanju prispevkov o turnih smukih, dobrodošle pa so tudi informacije o drugih turah.

Doseg Spremlja ga večina slovenskih turnih smučarjev. Leta 2018 je bilo več kot dvesto dejavnih dopisnikov, uporabnikov informacij pa več tisoč. Število novih prispevkov se je zadnja leta ustalilo na približno osemsto letno (822 v letu 2018). Dnevno beležimo približno 1300 posameznih obiskovalcev in več kot 100.000 dostopov, ki preneso več kot 7 GB podatkov.

Uporabnost Glede na pogovore s turnimi smučarji in objavljene komentarje lahko trdim, da je spletišče zelo uporabno. Nudi informacije o trenutnih razmerah v gorah, mnogi ga uporabljajo kot vir idej za turne smuke, večdesetletni arhiv prispevkov pa marsikomu pomaga pri načrtovanju tur.

Prihodnost Spletišče se razvija in sledi tehničnemu razvoju na področju računalništva. Zaradi zanesljivosti delovanja trenutno hkrati deluje na treh različnih strežnikih. Strežnike bo v prihodnje treba sproti nadgrajevati, strojno opremo pa zamenjati. Ker avtor in skrbnik spletišča vzdržujem v svojem prostem času in s svojimi lastnimi sredstvi, je razvoj včasih počasnejši, kot bi si želel, zato so želje in načrti pridobiti pomoč sodelavcev in vsaj osnovna finančna sredstva za obnovo opreme.

Možnost dodajanja prispevkov Spletišče je odprto za dodajanje prispevkov. Potrebna je le prijava z elektronskim naslovom.

Možnost komentiranja Ne. Uporabniki so se že davno odrekli tej možnosti. Morda je tudi to prispevalo k temu, da se spletišče v vseh letih obstoja ni izrodilo in so objavljene informacije še vedno korektne.

Preverjanje informacij Vsak avtor lahko objavi, kar želi, vendar sproti preverjam prispevke in tiste, ki so jezikovno ali vsebinsko neprimerni, izbrišem ali prosim avtorje za popravke. Pohvalno je, da se dopisniki praviloma držijo pravil, zato je bilo do zdaj potrebnih le malo uredniških posegov.

Zakaj zaupati spletni strani? Znani avtorji objavljajo informacije o razmerah in objavljene informacije uporabljajo tudi sami. Nad objavami bdi urednik.

Zakaj ne zaupati spletni strani? Res ne vem, zakaj ji ne bi. In če bi vedel, bi kot urednik poskusil poskrbeti, da bi se to uredilo. Seveda pa so vse ocene tur subjektivne in bralci se tega zavedajo.

Jezikovna raven V letih obstoja spletišča se je razvil svojevrsten slog pisanja prispevkov, ki temelji na knjižnem jeziku in korektnem pisanju.

*Podatke nam je posredoval
France Sevšek.*

Spletno stran, ki se je imenovala Turni klub Gora, sem sam začel uporabljati pred dobrimi desetimi leti, ko sem se naveličal dricanja po urejenih progah in sem vedno bolj pogosteje pogledoval proti belim strminam onstran ograje na smučiščih. Tako sem se tudi sam

znašel v veliki in raznoliki turnosmučarski družini in kmalu postal reden obiskovalec te spletne strani. Preprosto spletišče ponuja informacije o aktualnih turnosmučarskih razmerah v gorah, ki jih uporabniki spletnega mesta po opravljenih turah dnevno zapisujejo. Tako se skozi turnosmučarsko sezono nabere ogromno zapisov in fotografij s tur, ki v spletni vodnjak kapljajo še dolgo v poletje. Prispevki lahko turnemu smučarju predstavljajo poročilo in vpogled v trenutne razmere na planirani turi ali pa zbir odličnih idej za tiste, ki turo še načrtujejo.

Vsak zapis o turi ima dodan datum, kraj, avtorja ter opis ture s fotografijami, kjer sta po navadi bolj natančno opisana tudi izhodišče in okvirna pot. Med zapisi ne manjka uporabnih poročil o količini in kakovosti snežne odeje, nevarnosti plazov, drugih težavah in ovirah na poti kot tudi hudomušnih in duhovitih komentarjev in misli.

Kot mnogo drugih strani s takšno vsebino pa tudi podoba te spletne strani načinja zob časa. Preglednost je slaba, struktura strani težje razumljiva, tudi delovanje na mobilnih napravah nas ne zadovolji. Upam, da odgovorni ne bodo predolgo čakali z oblikovno prenovno spletnega mesta, hkrati pa se sprašujem, ali je ravno Turni klub Gora tisto spletno mesto, ki si glede na pionirski status, po zgledu hribi.net, plezanje.net ter drugih, zasluži, da postane tudi prvi večji turnosmučarski vodnik.

Grafična podoba ●○○○○

Preglednost ●●○○○

Prilagojenost mobilnim napravam ●●○○○

Kakovost in količina avtorskih vsebin ●●●○○

razmere.e-gora.si

Primorske stene

Naslov: <http://www.primorskestene.com>

Avtor: Peter Podgornik

Skrbnik: Peter Podgornik s pomočjo Žiga Janeža, ki je po mojem predlogu napravil ogrodje, poskrbel za videz strani, potrebna orodja in vedno pomaga pri aktiviranju novih področij.

Prvi klik: decembra 2009

Namen Zbrati, urediti, ohraniti podatke o prepleznih smereh, grebenskih prečenjih, skratka o alpinističnih in smučarskih smereh ...

Obseg Območje primorskih sten, obdelanih tudi na območjih, ki padajo na gorenjsko stran, zahodno italijansko in rezijansko stran.

Uporabnost Namenjena je plezalcem, ki poleg znanege dobijo še informacije o možnostih za nove smeri, in gorskim reševalcem, ki imajo na spletišču pogled na stene ter smeri, kjer se lahko dogajajo nesreče.

Prihodnost Urediti želimo kompletno področje in sproti vnašati novosti, nove smeri, zahtevne ponovitve itd.

The screenshot shows the website interface for 'SMERI V PRIMORSKIH STENAH'. At the top, there's a navigation menu with options like 'VRHOVI, STENE', 'NOVICE', 'V PRIPRAVI', 'SODELOVANJE', 'O UREDNIKU', 'POVEZAVE', and 'NOVE SMERI'. Below the menu, there's a section titled 'SEZNAM PRIPRAVLJENIH SMERI' (List of prepared routes) with a list of routes including 'Bovški Grintavec (2347 m)', 'Bovški Gamsovec in Zadnji Pihavec', 'Gore nad Drežnico', etc. There are also two images of mountain peaks and a 'NOVICE' section with a date '24. 05. 2019'.

Pridobila: Marta Krejan Čoki

The screenshot shows the website 'razmere.e-gora.si' with detailed information about climbing routes. It includes a list of routes with their names, heights, and descriptions. For example, 'Mala Špičca (2163 m) - Cima vedra/Orientalce' and 'Skupina Špičce'. There are also several photographs of mountain peaks and a section titled 'Palc nad Klionkami - Pinja' with a detailed description of the route. The website also features a search bar and navigation links.

Pridobila: Marta Krejan Čoki

Možnost dodajanja prispevkov Stran je zaprta, vendar mi lahko kdor koli vedno sporoči novosti ali pripombe, saj ne želim, da bi kdo po svoje vnašal informacije in jih komentiral (prepričan sem, da je prav, da je spletišče narejeno kot knjiga, vodnik, kjer lahko dobiš zelene podatke).

Možnost komentiranja Da, ampak tako, da se obvesti avtor.

Preverjanje informacij Glede na to, da vse informacije objavim sam, so preverjene. Če je kakšna informacija nejasna ali nepopolna, poskušam poskati dodatne vire.

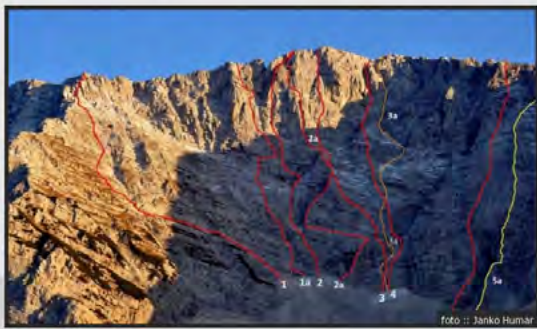
SMERI V PRIMORSKIH STENAH

Skupina Spičje

stene:
 Zadija Lopa, Malo Spičje in Gontiki rob SZ stran
 Veliko Spičje - SZ stena
 Veliko Spičje - jugovzhodna stran
 Vrh Lubeje (2326 m) S stena
Plaski Vogel SZ stena
 Travnik - S stena
 Travniki Rob, Planje in Kuk
 Mlad čišten vrhom, Štalo, M. in V. TICARCO
 Na koncu, Leva stena
 Na koncu, Desna stena

smeri:
 1 Sestopna (II)
 1 a Rota virus (VII-IV)
 2 Lonca (VIIV-V)
 2a Špiča (VIII-IV)
 3 Direktna smer (VI-I III-IV)
 3a Sestopni za Batmana (III/3)
 4 Kamniska smer (III-IV)
 5 Smer po razu (V+III)
 6a Štalo smer (V+III)
 6b Črnuška diagonala (VI+)
 6b Črnuška diagonala z direktno varianto (V+ Marko Čar (z desko))
 7 bc Tomplak / Kavčič (Nova smer je v pripravi - Božijan Tomplak in Toni Kavčič)

zemljevid:

Smeri: 1 Sestopna (II) 1 a Rota virus (VII-IV) 2 Lonca (VIIV-V) 2a Špiča (VIII-IV) 3 Direktna smer (VI-I III-IV) 3a Sestopni za Batmana (III/3) 4 Kamniska smer (III-IV) 5 Smer po razu (V+III) 6a Štalo smer (V+III) 6b Črnuška diagonala (VI+) 6b Črnuška diagonala z direktno varianto (V+ Marko Čar (z desko)) 7 bc Tomplak / Kavčič (Nova smer je v pripravi - Božijan Tomplak in Toni Kavčič)

Smeri (problemni): nizezna 2)

Opis: Ker sta Plaski Vogel in Travnik v plezalskih obeh tesna sosedja, ju bomo predstavili v enem poglavju. Gre za gore brez označenih in zavrtovanih polj, zelo spoštovana pri ljubiteljih brezpotij, kar daje vrhovom zaradi malega obkisa še poseben čar. Plezalciem sta znani steni iz trentarske strani, s manj znanimi, srednje težkimi plezalnimi smermi, katerim so se v zadnjih desetletjih pridružili še zahtevni smučarski spusti. Steno Plaskega Vogla in Travnika loči sedlo in grapa z dolgim snežnim jezikom v vnožju, kar nam bo ločnica med dvema stenama. Tudi v steni Travnika je žal preplezanih nekaj smeri za katere poleg opisa nimamo točnih podatkov kje potekajo. Za večino smeri je skupen dostop do pod stene, sestop z vrha pa ponuja plezalciem, ki jim je izhodišče za plezanje v Trenti več možnosti (Sestopna smer v Plaskem Voglu in pa brezpotje skozi Travnikovo-Travnisko dolino do stika z poljo po kateri prideš v Vršnik-daljša).

Dostop: Glavno cesto zapustimo v vasi Soča, od koder nadaljujemo še okrog 6 km po ožji cesti mimo vasi Vršnik...

Primorske stene

- Grafična podoba ●●●●○
- Preglednost ●●●●○
- Prilagojenost mobilnim napravam ●○○○○
- Kakovost in količina avtorskih vsebin ●●●●○

Snežak.si, slovenski snežni portal

Naslov: snežak.si
 Avtorji: Jaka Ortar, Anže Čokl, Jure Omejc, Katja Šumrada
 Skrbnik: Jaka Ortar
 Prvi klik: 1. februar 2018

Namen Na enem mestu zbrati nadvse verodostojne in aktualne informacije o zimskih razmerah v gorah ter strokovne vsebine za povečanje varnosti obiskovalcev gora v uporabniku prijazni formi, tudi za mobilne naprave.

Doseg Približno 15.000 različnih uporabnikov mesečno.

Uporabnost Snežak uporablja širok krog zimskih obiskovalcev gora, predvsem smučarjev, začetnikov in zelo izkušenih, saj na njem dobijo informacije o aktualnih snežnih in smučarskih razmerah, podrobnosti o opaženih snežnih plazovih, ideje za izlete, namige za izvedbo posameznih tur, informacije o prevoznosti cest do izhodišč. Na Snežaku lahko najdejo tudi razlage nekaterih pojmov, ki so povezani s snegom in gorami, ter njihove prevode v druge jezike.

Prihodnost Do naslednje sezone bomo dodali spletni zemljevid in spletni smučarski vodnik z zbirko slovenskih alpinističnih smukov. Obogatili bomo slovar in dodali rubriko s koristnimi napotki za gibanje v zasneženih gorah.

Možnost dodajanja prispevkov Stran je odprta za aktualne objave o razmerah, zaprta pa za strokovne vsebine.

Možnost komentiranja Da. Čeprav se mnoge gorniške spletne strani otepajo komentiranja, ker ne zaupajo svojim uporabnikom, Snežak komentiranje omogoča in spodbuja – v komentarjih pogosto pride do izmenjave informacij, ki dopolnjujejo izvorno objavo in koristijo celi skupnosti.

Preverjanje informacij Preverjanje informacij je na vsakem delu Snežaka drugačno – informacije o razmerah in plazovih niso preverjene pred objavo, integriran sistem za izmenjavo komentarjev pa ima vgrajene varnostne mehanizme, ki nas (ob sumu na sporno vsebino, npr. nevarne povezave) opozorijo še pred javno objavo komentarja.

Zakaj zaupati spletni strani? Avtorji objav o razmerah ne uporabljajo vzdevkov, ampak nastopajo s svojim imenom, zato so informacije o razmerah praviloma verodostojne. Enako velja za komentarje pod objavami. Strokovne vsebine, ki so v pripravi, bodo izdelane skupaj s strokovnjaki z različnih področij.

Pridobila:
 Marta Krejan Čokl

Zakaj zaupati spletni strani? Ker ponuja kompletan pregled vseh znanih smeri na področju, ki ga pokriva. **Zakaj ne zaupati spletni strani?** Ni razloga za to.

Predstavitev strani Spletna stran ponuja pogled na goro, kjer so, če je več sten obdelanih ločeno, stene in vsaka smer posebej opremljene z opisom, po možnosti s skico in z vrisom v fotografiji. Spletišče ne prinaša nikakršnega dobička, saj delam vse zastoj in ne štejem več niti let dela.

Jezikovna raven V glavnem delam sam, obsežnejše članke pa pregleda kolegica, ki je strokovnjakinja za slovenski jezik.

*Podatke nam je posredoval
 Peter Podgornik.*

Spletno mesto primorskestene.com je še en odličen spletni projekt, namenjen alpinistom in plezalciem v naravnih stenah. Odlikuje ga temeljit in sistematičen popis vrhov, sten in smeri v (kot pove samo ime) zahodnih Julijcih oz. gorah severne Primorske.

Na strani najdemo natančen popis smeri v gorah in stenah na območju severne Primorske, tako popularnih kot tistih manj znanih. Zelo kakovostna predstavitev posamezne smeri je poleg opisa smeri, dostopa in sestopa vedno opremljena s kartami, slikami ali skicami. Pohvala gre resnično skrbno pripravljenim in kakovostnim avtorskim vsebinam.

Tehnično je spletno mesto preprosto, lepo ter pregledno, vsebine so logično razporejene, zato je uporaba resnično preprosta in intuitivna. Deluje hitro, edino grajo pa si zasluži, kot nekatere druge opisane strani, zaradi slabše prilagojenosti mobilnim napravam.

Primorske stene so nedvomno odlično spletno mesto za alpiniste, ki bi radi svoje gorske izkušnje in užitke dopolnili s plezanjem v velikokrat zastavljenem, a prelepem gorskem svetu onkraj Vršiča.

Zakaj ne zaupati spletni strani? Kot vsak vir informacij tudi Snežak ne more zagotoviti popolne resničnosti in objektivnosti vseh vsebin. Sodelavci Snežaka in avtorji objav o razmerah sodelujemo z najboljšimi nameni in pišemo nadvse objektivno, vendar je dojemanje težavnosti in nevarnosti vedno subjektivno. Bralcu/uporabniku Snežaka, ki dvomi o resničnosti vsebine kake objave, predlagamo, naj vzpostavi stik z avtorjem objave ali skrbnikom strani.

Predstavitev Idejo o slovenskem snežnem portalu kot stičišču za izmenjavo informacij med zimskimi obiskovalci gora in službami, ki poskušajo povečati njihovo varnost, sem gradil skoraj deset let. Kot eden od najbolj rednih poročevalcev o smučarskih razmerah v slovenskih gorah med letoma 1999 in 2009 sem dobro spoznal omejitve obstoječih portalov, ki pa so z današnjo tehnologijo premostljive in lahko izboljšajo dostopnost informacij za vse uporabnike.

Med dejavnostmi, ki smo jih izvajali v okviru evropskega projekta Naravne nesreče brez meja (NH-WF 2011–2014), sem spoznal izzive, s katerimi se srečujejo pristojne organizacije (GRS, ARSO in druge) pri zbiranju informacij s terena ter pri komuniciranju z javnostjo, in kako se z njimi spopadajo v nekaterih drugih alpskih deželah. Slovenski snežni portal se je zato zdel majhen, a zelo koristen korak v pravo smer, zato smo ga vključili že v prijavo naslednjega evropskega projekta CROSRISK leta 2016. Prijava projekta takrat žal ni bila uspešna in snežni portal se je zato še oddaljil.

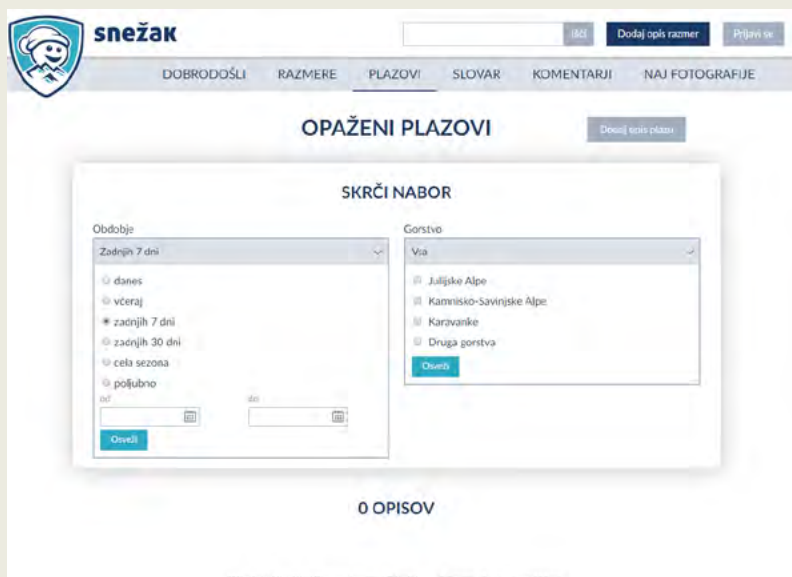
Žal se ob tovrstnem projektne financiranju po koncu projekta projektne spletne strani in tam objavljene vsebine pogosto pozabijo, če ni novega projekta, pa se opusti tudi njihovo vzdrževanje, zato sčasoma propadejo. Tega si za slovenski snežni portal res nisem želel, zato sem v ožjem krogu hribovskih prijateljev še istega leta začel iskati morebitne sodelavce za novi portal; medtem so željo po takem portalu izrazili tudi številni uporabniki starejših gornjskih portalov.

Slovenski snežni portal Snežak za zdaj financiramo avtorji sami, gradimo ga v prostem času, s svojimi predlogi in kritikami pa nam pomagajo tudi uporabniki.

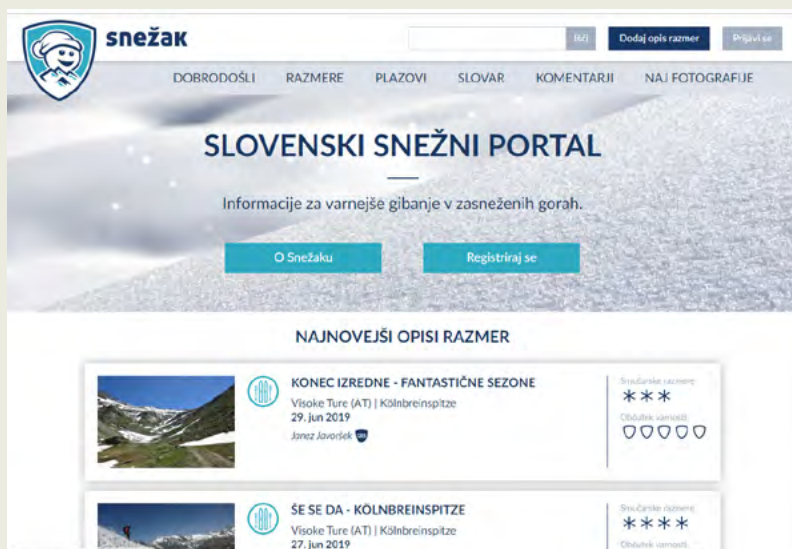
Jezikovna raven Avtorji objav o razmerah se sami odločijo za jezikovno raven, ki jo bodo uporabili; ti prispevki niso lektorirani. Druge vsebine bodo lektorirane.

*Podatke nam je posredoval
Jaka Ortar.*

Snezak.si je portal, namenjen turnemu smučanju in deskanju na snegu, obveščanju o trenutnih razmerah v gorah in drugih stvareh, povezanih s turno smuko. Spletišče se je hitro prijelo in našlo svoje uporabnike. Pregledne vsebine nam, podobno kot na straneh hribi.net, postrežejo s prispevki turnih smučarjev s tur,

Pridobila: Marta Krejan Čokl

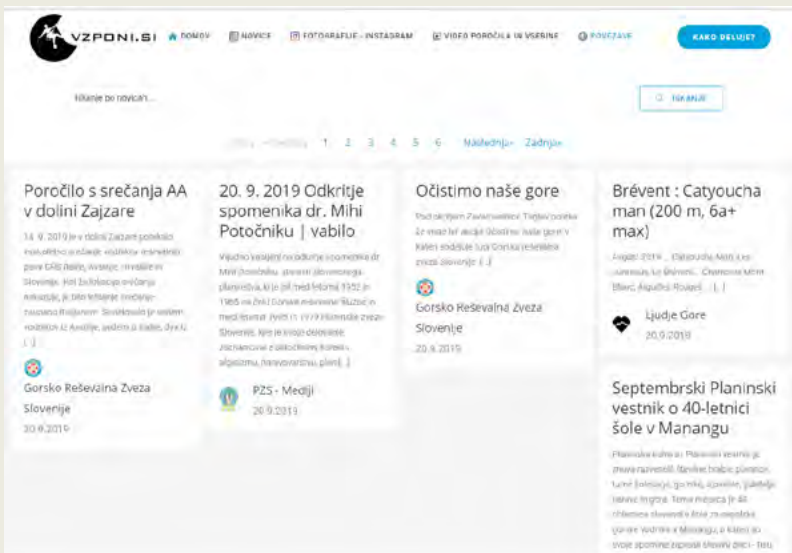

Pridobila: Marta Krejan Čokl

opisom razmer, tudi fotografijami in drugimi podatki. Druga pomembna sekcija, ki je v Sloveniji prva svoje vrste, pa je popis plazov. Koristna vsebina, še posebno, ko se odpravljamo v neznane konce ali nimamo informacij o stanju snežne odeje.

Spletno mesto je svoji mladosti primerno sodobno oblikovano in prilagojeno mobilnim napravam. Razpored vsebin je logičen, delovanje strani pa, zahvaljujoč preprosti zasnovi, hitro in preprosto za uporabo.

	Snezak.si
Grafična podoba	●●●○○
Preglednost	●●●●●
Prilagojenost mobilnim napravam	●●●●○
Kakovost in količina avtorskih vsebin	●●●●○

Pridobila:
Marta Krejan Čokl

Vzponi.si

Naslov: vzponi.si
Avtor: Nace Štruc
Skrbnika: Nace Štruc, Blaž Štruc
Prvi klik: 5.10.2016

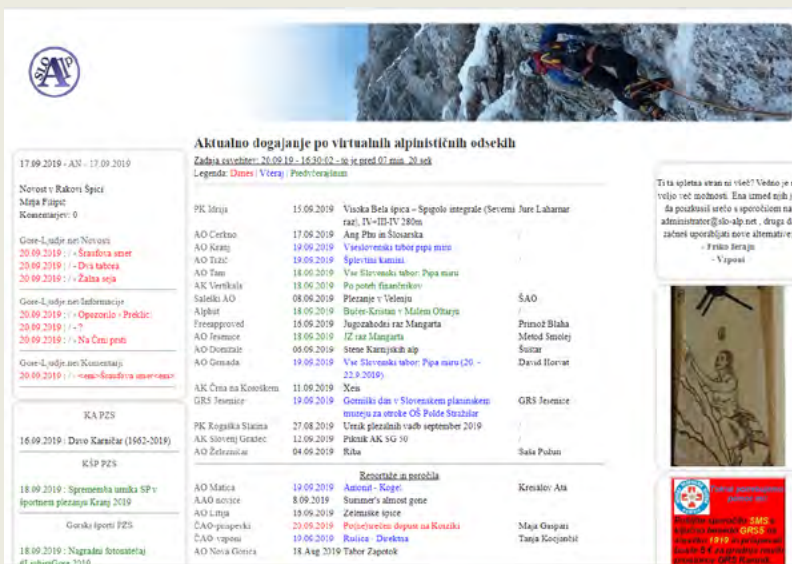
Namen Portal je namenjen objavi in prikazu novic, povezanih s hribi, z različnih slovenskih spletnih mest. Osnovni namen je prikaz in spremljanje novic na enem mestu, vključno s povezavami na izvorne vsebine različnih odsekov in društev.

Doseg Trenutno avtomatizirano sledimo nekaj več kot dvesto slovenskim spletnim mestom, med katere spadajo npr. spletne strani alpinističnih odsekov, planinskih društev, osebnih spletnih dnevnikov z vsebino v povezavi s hribi ipd.

Uporabnost Glede na razpršenost spletnih mest z različno hribovsko tematiko je precej zamudno slediti vsem objavam in novostim. Portal vzponi.si avtomatizirano sledi slovenskim spletnim mestom in s tem bistveno skrajša spremljanje aktualnih objav.

Prihodnost V prihodnosti načrtujemo vključitev dodatnih spletnih mest in posledično razširitev področja za spremljanje objav.

Pridobila:
Marta Krejan Čokl

Možnost dodajanja prispevkov Portal uporabnikom oz. obiskovalcem ne omogoča dodajanja prispevkov.

Možnost komentiranja Objavi ni mogoče komentirati.
Preverjanje informacij Portal deluje kot agregat vsebin, vsebina objav ostaja nespremenjena, zato ne preverjamo objavljenih informacij.

Zakaj (ne) zaupati spletni strani? Glede na to, da se povzetki novic ne spreminjajo in da so celotne novice na voljo samo na izvornih straneh, lahko potencialno pride do posredovanja nepreverjenih informacij.

Jezikovna raven V sistem se prenese samo prvih dvesto znakov povzetka, ki ostaja nespremenjen – izvorne vsebine ne spreminjamo. Vsebine torej niso lektorirane.

*Podatke nam je posredoval
Blaž Štruc.*

Spletna stran vzponi.si je platforma, ki s protokolom RSS na enem mestu povzema vsebine z drugih spletišč (teh je, kot navajajo avtorji, okrog dvesto). Tematike, ki jih pokriva stran, lahko ji rečemo tudi spletni dnevnik, so: hribi, gore, planinstvo, alpinizem, plezanje in druge vsebine, povezane s tem. Na spletišču boste našli povzeta poročila o opravljenih vzponih, novice planinskih društev in sporočila z GRZS ter PZS. Poleg večjih uradnih spletnih strani zvez in društev portal zajema vsebine z osebnih spletnih strani in blogov. Na spletni strani so tudi zavijki s fotografijami, videi in koristnimi povezavami.

Spletna stran je novejša izdelava, vsebine so pregledno razvrščene, lepo se odpira tudi na mobilnih napravah. Skratka lepo in preprosto povzeto aktualno dogajanje slovenskega planinstva, gorništvu in alpinizmu. Ocena o kakovosti vsebin tukaj morda ni na mestu, saj zasnova in namen spletnega mesta narekujeta povzemanje vsebin z drugih virov. Ker najvišjo oceno dobijo kakovostne avtorske vsebine, teh pa na tej strani malo, tukaj malo slabša ocena.

Vzponi.si

- Grafična podoba ●●●○○○
- Preglednost ●●●●○○
- Prilagojenost mobilnim napravam ●●●●●●
- Kakovost in količina avtorskih vsebin ●○○○○○

Slo-Alp (iz besedne zveze "slovenski alpinizem")

Naslov: slo-alp.com
Avtor: Boris Sedej (lastnik domene, investor, izdelovalec itd.)
Skrbnik: Boris Sedej
Prvi klik: 2006

Namen Zbiranje podatkov z alpinistično in plezalno vsebino iz slovenskega spletnega prostora.
Doseg Med 10.000 in 20.000 obiskov mesečno.

odvisno od aktualnosti razmer (dobrih devetdeset odstotkov obiskovalcev je iz Slovenije, okoli tri odstotke iz Hrvaške, drugi iz preostale Evrope, največkrat so to slovenski plezalci, ki gostujejo neke v tujini).

Uporabnost Naslovi in povezave na aktualne novice, ki se osvežujejo nekajkrat na uro, zbrani na enem mestu ("špartanski" videz strani je zaradi nepotrebne navlake).

Prihodnost Predlogi in želje za izboljšave so, vendar zaradi pomanjkanja časa marsikaj (še) ni izvedeno.

Možnost dodajanja prispevkov Obiskovalci in uporabniki strani neposredno ne morejo dodajati vsebine.

Možnost komentiranja Komentiranje prispevkov ni mogoče.

Preverjanje informacij Informacij ne moremo preverjati, saj na strani ni neposrednih objav.

Zakaj (ne) zaupati spletni strani? Spletna stran Slo-Alp nima lastne vsebine, zato bi ji težko dodali oznako ne/zaupljivosti. Vsebinsko predstavljajo le časovno obarvane povezave na aktualne spletne novice na drugih spletnih straneh, predvsem klubskih. Kar je objavljeno neke drugje, se kot naslov vidi na tej spletni strani. O resničnosti in verodostojnosti novic je treba presojati na podlagi spletne strani vsakega kluba/društva posebej.

Predstavitev strani Spletna stran ne shranjuje nobenih podatkov in vsebin (ji je pa dodan zunanji števec obiskov, ki je tudi javno dostopen). Nima lastnih vsebin in je le nekakšno ogledalo slovenskega alpinističnega spleta. Ker vsak klik odpelje obiskovalca drugam, je tudi števec obiskov dokaj merodajen, saj ni nobenih podstrani, kjer bi se lahko še zavrtel.

Rubrike se s časom nekoliko spreminjajo, predvsem zaradi tehničnih razlogov. Avtor strani za vse skrbim sam in od spletne strani trenutno nimam nobenega prihodka.

*Podatke nam je posredoval
Boris Sedej.*

Slo-Alp je še en spletni dnevnik, ki dnevno spremlja slovenski splet in povzema objave v povezavi s hribi, gorami in dejavnostmi v njih. Zaradi načina delovanja, torej zbiranja informacij z drugih strani, ne moremo dati vsebinske ocene.

- Slo-Alp** ●○○○○
- Grafična podoba** ●○○○○
- Preglednost** ●●○○○
- Prilagojenost mobilnim napravam** ●○○○○
- Kakovost in količina avtorskih vsebin** ●○○○○

Večraztežajci

Naslov: ulaga.si

Avtorja: Maja in Bojan Ulaga

Skrbnika: Maja in Bojan Ulaga

Prvi klik: 2015

Namen Spletna stran Večraztežajci je spletni dnevnik, kjer so objavljene informacije o preplezanih večraztežajnih smereh. Vedno se odločava za smeri, ki so varno opremljene s svetrovci, skala mora biti trdna in kompaktna. Skoraj vse so v sosednjih državah, saj pri nas, razen redkih izjem, takih smeri ni. Smer na kratko predstavi in napiševa svoje mnenje o njej. Svojo dogodivščino poskuša prikazati tako, kot sva jo doživela, brez olupševanja in čim bolj realno. Skoraj vedno napiševa tudi komentarje glede ocene posameznih raztežajev. Napiševa skratka vse, kar bi koristilo ponavljalcem. Ne pozabiva tudi na sestope in jih podrobno opiševa, če niso čisto jasni ali očitni. Vse napisano podkrepiva s slikami in večinoma tudi z videoposnetkom.

Doseg Spletna stran Večraztežajci je namenjena vsem, ki si želijo plezanja v varnih večraztežajnih opremljenih smereh, predvsem v tujini.

Uporabnost Spletna stran je uporabna za pridobivanje informacij o omenjenih smereh. V bazi je zdaj že skoraj sto smeri, zato je stran zelo uporabna pri iskanju navdih za prihodnje izlete.

Prihodnost Način prikazovanja smeri bo ostal enak.

Možnost dodajanja prispevkov Te možnosti ni.

Možnost komentiranja Da.

Preverjanje informacij Spletna stran je zaprta. Prispevke lahko objavlja samo urednika.

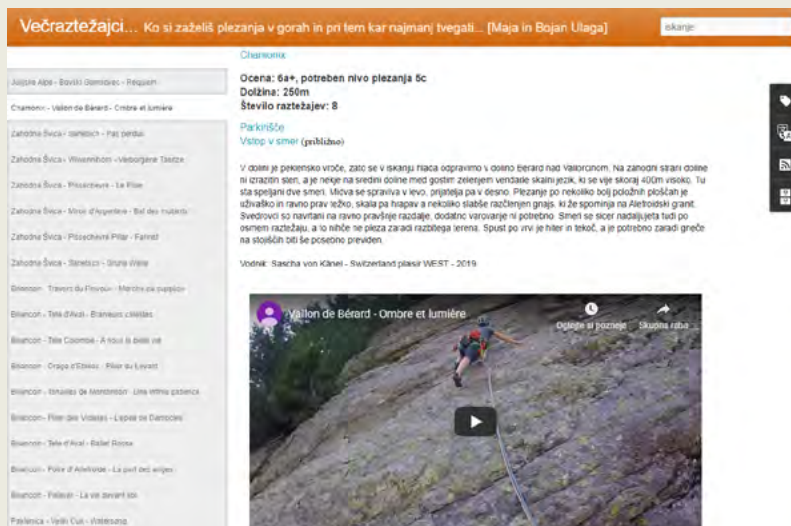
Zakaj zaupati spletni strani? Podatki o smereh, ki jih objaviva, so odraz najinega mnenja in videnja v dani situaciji, zato težko govorimo o zaupanju.

Zakaj ne zaupati spletni strani? Spletni komentariji ne odražajo najinega mišljenja.

Jezikovna raven Za opise uporablja knjižni jezik, besedilo pa ni lektorirano.

*Podatke sta nam posredovala
Maja in Bojan Ulaga.*

*Pridobila:
Marta Krejan Čokl*

Manjše spletišče Večraztežajci je osebni spletni dnevnik, ki ponuja drugačne smeri kot preostale predstavljene strani, zato je zanimiv vsem, ki radi pokukajo v stene sosednjih držav.

Preprosto spletno mesto, na trenutke malce neintuitivno – iskalnik po področjih je skrit pod malo ikono na desni, ki ne nakazuje, kaj se skriva pod njo. Pohvalno je, da je spletna stran bolj prilagojena mobilnim napravam.

Grafična podoba

Preglednost

Prilagojenost mobilnim napravam

Kakovost in količina avtorskih vsebin

Večraztežajci

Pejmo plezat

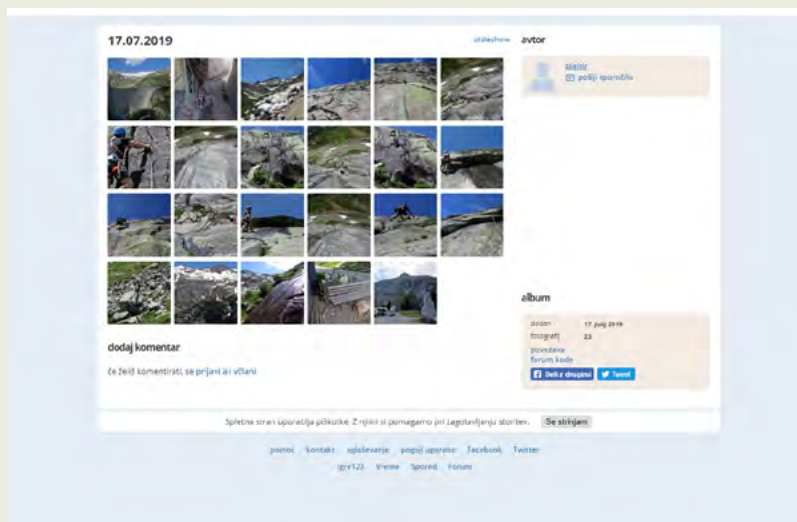
Naslov: freeweb.t-2.net/plaisir

Avtorja: Suzana in Viktor Relja

Skrbnika: Suzana in Viktor Relja

Prvi klik: 2003

Pridobila:
Marta Krejan Čokl

Namen Predstavitev osebnih dogodivščin v sliki in tu pa tam kake nove smeri.

Doseg Plezalno hribovska skupnost, po odzivu sodeč doma in v tujini.

Uporabnost O tem naj sodijo uporabniki.

Prihodnost Brez večjih načrtov.

Možnost dodajanja prispevkov Stran je zaprta, zato obiskovalci strani ne morejo dodajati prispevkov.

Možnost komentiranja Le po e-pošti.

Preverjanje informacij Glede na to, da vse informacije objaviva avtorja strani, so preverjene.

Zakaj (ne) zaupati spletni strani? Objavlja le svoje dogodke in opise svojih smeri.

Predstavitev strani Ker so najine smeri posejane večji del po stenah, ki širšemu krogu niso ravno poznane, so bili pogosti telefonski klici z željo po dodatnih informacijah. Klicev je bilo vse več, tu in tam tudi zaradi izgubljanja med dostopi, sestopi itd. Vse pogosteje so se začeli oglašati tudi tujci, zato sva postavila spletno stran. Ta je kar se da asketska, preprosta in načrtno brez možnosti interakcije z uporabniki, razen po e-pošti. RSS (način za samodejno prenašanje informacij s spletnih strani) je bil dodan, ker so si to možnost najine "redne stranke" močno želele. Povezav z obiskovalci na Facebooku, Twitterju, forumu in drugih platformah kot tudi registracije nimenoma nimava vključenih.

Na začetku sva imela vključeno štetje obiskov, a sva to opustila, saj naju ne zanima, kdo so obiskovalci najine strani, od kod so in kako pogosto si ogledujejo najine zapise. Prav množično obiskana stran sicer ni bila nikoli, od trideset do sedemdeset posamičnih obiskovalcev dnevno, zanimivo je pa to, da se ves čas povečuje obisk iz tujine, tako da tujci že skoraj prevladujejo. Seveda se je obisk vedno najbolj povečal, ko je bila dodana kaka nova smer. Stran je volonterska in popolnoma neprofitna, vsakdo si lahko postreže z vsem, kar je objavljeno. Za komercialne namene to pač ne velja.

Jezikovna raven Meniva, da z opisi zadovoljiva potencialne uporabnike.

*Podatke sta posredovala
Suzana in Viktor Relja.*

Pejmo plezat je manjše spletišče z lepim številom prvenstvenih in opremljenih plezalnih smeri. Je preprosta spletna stran s preglednimi vsebinami in z veliko prispevki, ki so zelo koristni za vse, ki iščejo dobro opremljene smeri in morajo izbrati prilagoditi času, ki ga imajo na voljo – najdejo vse, tako za dvo- in enodnevno plezanje ali za "pošihtnico".

Pejmo plezat

Grafična podoba

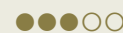
Preglednost

Prilagojenost mobilnim napravam

Kakovost in količina avtorskih vsebin

Gore na spletu

Franci Savenc in uredništvo portala Gore-ljudje

Danes je spletnih strani, ki ponujajo različne informacije, povezane z gorništvom, plezanjem in alpinizmom, veliko. Ene so namenjene oglaševanju opreme, druge različnim skupinam, ki jih povezuje določen način gibanja v gorah, tretje ustvarjajo zdaj tako priljubljeni "influencerji" oziroma spletni oblikovalci javnega mnenja. Žal množica pregovorno ne jamči za kakovost in v svetu spletnih strani je podobno. Kdor išče točno določen tip informacij, na primer o razmerah v gorah ali vremenu, mora dobro vedeti, kje naj išče, da bo podatek zanesljiv in dovolj svež. V tem pogledu se nam ob vpisu iskalnega pojma "gore" v spletni iskalnik nekje pri vrhu pojavi povezava do spletne strani Gore-ljudje.

Na Televiziji Slovenija je bila od leta 1992 do leta 2002 oddaja Gore in ljudje. Naslov oddaje je tako podoben imenu spletne strani Gore-ljudje, da mimo vprašanja o naključju sploh ne morem. Ali gre za kakršno koli povezavo?

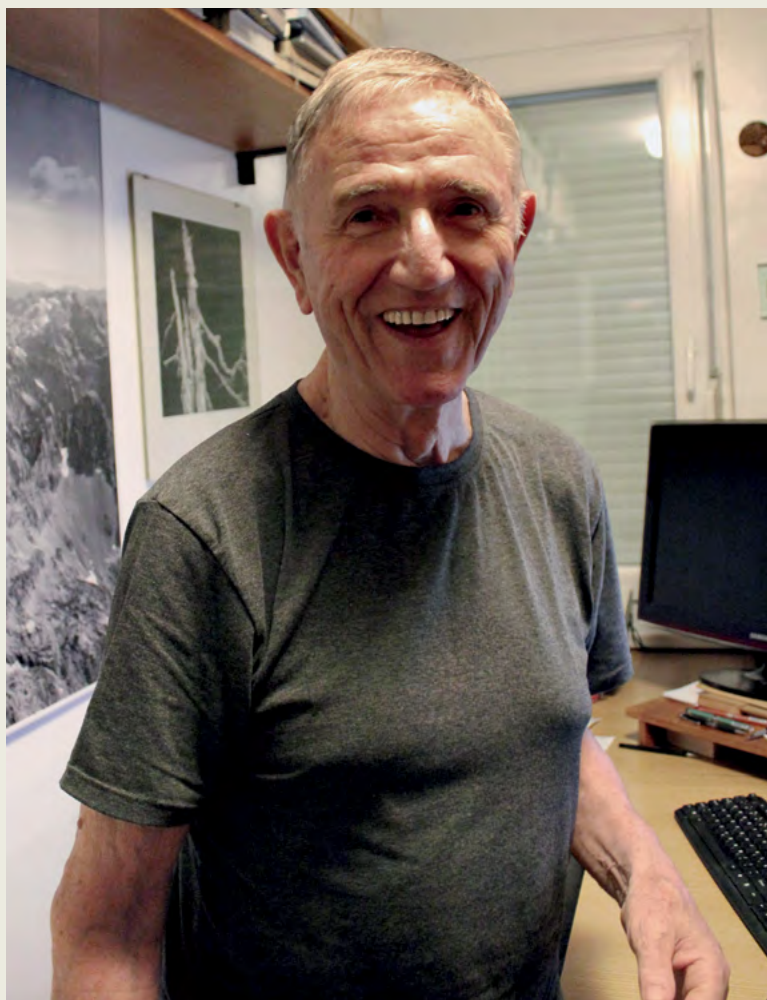
Odgovor je nikalen, podobnost med imenoma pa seveda je in nikoli se je ne bomo otresli. Naslov *Gore in ljudje* se je namreč pojavil že med vojnama, po vojni je bil to dve leti celo naslov *Planinskega vestnika* in tudi naslov naše prve rubrike v *Delu* leta 1967. To smo pozneje preimenovali v *Planine in ljudje* (ker je bilo ime občasno že v rabi leta pred tem).

Marjeta Keršič Svetel je svojo oddajo delala s srcem, delala jo je tako, kot delamo mi spletno stran, za ljudi in zaradi zadovoljstva, ki nam ga gore nudijo. Razlaga je preprosta in izbira imena je bila logična. Oddaja je bila dobro narejena in je dosegala visoko gledanost, mi pa smo tedaj šele začeli tipati in iskati svoje mesto v svetovnem spletu. Danes si marsikdo ne zna predstavljati, kakšna neorganizirana puščava je bil splet pred dobrimi dvajsetimi leti. Prenos podatkov je bil neskončno počasen, o dostopu po telefonu pa niti sanjali nismo.

Vendar mi nismo bili prvi. Prva "planinska" (v najširšem pomenu te besede) spletna stran je bila Turni klub Gora in za njo še kakšna. Gore-ljudje ima rojstni dan 21. 12. 1998.

Kako se je rodila ideja o spletni strani, ki pokriva tako široko področje?

Omenili smo *Delo*, v katerem je Franci Savenc prvih dvajset let skrbel za rubriko Alpinistične novice, bil sodelavec več planinskih glasil doma in v tujini, pri PZS ustanovil INDOK službo PZS, kjer so želeli arhivirati vse podatke, itd., vse pa se je rojevalo sredi šestdesetih let zaradi našega negodovanja, da je alpinizem v primerjavi z drugimi športi hudo zapostavljen. Ideja je posledica tega. Ni bilo lahko, saj se je tedaj težko prišlo do informacij o vzponih in drugih dejavnostih (ob Alpinističnih novicah je Savenc sprva

urejal tudi našo prvo redno tedensko rubriko *Planine in ljudje*), a nekako je steklo. Vključevali so se novi poročevalci in minevala so leta in desetletja. Savenc je začel delati z namiznim računalnikom julija 1984, in ko se je pojavil svetovni splet, se nam je odprl "nov svet". INDOK službo PZS smo nadomestili z oznako *planID* in nadaljevali z informiranjem. Poskusili smo se pridružiti spletišču PZS, a je Franci hitro uvidel, da

Franci Savenc, alpinist in kronist slovenske alpinistične in gorniške dediščine Arhiv Francija Savenca

INTERNET ARCHIVE
Wayback Machine
http://www.planid.org/80/
193 captures
21 May 2000 - 9 Aug 2018

plan ID

- Novosti
- Aktivnosti
- Leksikoni
- Preteklost
- Varno v gore
- Posredujemo
- Spletne strani
- Diskusije
- Iskanje

Urednik: Franc Savenc
Obstoječi: Branko Ivanek
Osojše smo: EraNova d.o.o.
Oblikov: 213.201
Stranica

GORE ... LJUDJE namenjene planincem, gornikom, alpinistom ... vsem, ki jih zanimajo gore in aktivnosti v njih, to so **naše spletne strani**. Zastavljene so tako, da bo mogoče predstaviti vse kar nas zanima. **Javite** se če ste pripravljeni sodelovati in domeniti se bomo kaj in kako.

Alpinistične novice	Gorniške novice	Gorniška zgodovina	Kronika
Planinske kočice	Razmere	Nasveti	Izmeniški

Novosti Petek 04.05.2001 ob 07:35

Ker smo pred začetkom praznikov dobili precej obvestil smo nekatere dokumente objavili še v petek dopoldan. Zato, če naših strani med prazniki niste obiskali, pogledjte še < [predhodnje](#)

V sredo 02.05.2001 okoli 15. ure je naš števec zaznal 200.000 obisk.

[Dodano ob 10.35]

Dobrodošli na Kališču: Jutri, v soboto, 5. maja, bo zaključna slovesnost; *posebno obvestilo za KLJUKE!* [\(več\)](#)
Med njihovimi se skriva tudi stran [PD Kranj](#).

Planinske povezave predstavljajo nove spletne strani: **Trek Trek**, ki tujcem (v angleščini) predstavlja možnosti aktivnega dopustovanja v naših gorah; **HORUK** s ponudbo (brezplačnega!) program za beleženje aktivnosti, tudi pohodništva - 3D vrtljivi mrežni model, dvosmerna povezava z *Interaktivnim Atlasom Slovenje...*; **Zdravo ljubitelji hrbov in gora** - Grega in Žiga predstavljata slike iz gorskega sveta
Rekreativno društvo Rokovnač iz Besnice je bilo ustanovljeno 1. aprila 1997 ...
Športno društvo Poter združuje ljubitelje narave za pohodništvo, gorsko kolesarjenje, športno plezanje...

Planinski vestnik, april 2001

<<< **Planinski vestnik 4-2001/**

Babu Čiri Šerpa, ki se je povzpel na vrh Everesta v rekordnem času (manj kot 17 ur), se je 29. aprila **smrtno ponesrečil**, ko se je skušal še enajstič povzpeli nanj, s čemer bi izenačil rekord v številu pristopov.
Pri 12 (6.500 m) na koncu Zahodne globeli je med fotografiranjem padel v zakrito ledeniško razpoko.
>>> [BBC News](#), [EverestNews](#), [Babu Churi Sherpa](#) ...

Babu Čiri Šerpa ob vrnitvi domov z rekordnega

Prva slovenska nonovitev naše najtežje smeri *Za staro kolo in majhnega psa* je 1. maja 2001: preplezal jo je **Urh Cehovin-Car** [\(več\)](#)

GRS, Zdravniška komisija: **9. Ažmanova dneva** 11.-12. maja

Slovenske novice: **Nesreče in reševanja** - Mirko Kunšič

PlanID, maj 2001
Arhiv Francija Savenca

bodo preveč utesnjeni, in je na poddomeni planid. EraNova.si sam poskusil delati z internetom. Kmalu se je pridružil Branko Ivanek (tedaj delal v Boliviji) in jeseni 1998 smo poskusno začeli na domeni planid.org z GORE...LJUDJE. Ta naslov smo potem modificirali v domeno gore-ljudje.net. Torej nima nobene povezave z oddajo *Gore in ljudje*. Rodila se je spletna stran, ki naj bi za zanamce ohranjala vsa dostopna gradiva o gorah in o vsem, vezanim nanje, ne le na alpinizem. Tudi tisto, kar nam ne ugaja ali pa je v nasprotju z "uradno politiko". Le iz take podobe bo nekoč mogoče čutiti duh časa, iz namerne prečiščenih vsebin pa bi ostal za zgodovino le "fotošopiran posnetek".

V pisarni avtorja prve verzije strani Gore-ljudje, Francija Savenca
Arhiv Francija Savenca

Ste imeli pri snovanju tudi vzornike, na primer tuje spletne strani?

Vzornikov nismo imeli. Vključevali so se novi sodelavci, zaznali smo nove možnosti in dograjevali smo.

Vaša spletna stran je arhiv, spletno tržišče vsega, kar je povezano z gorami, in oglasna deska. Zdaj imamo že kar nekaj spletnih strani, ki so se nekako specializirale za določena področja ...

Spletišča so se razvila na podlagi potreb, ki so se kazale na osnovi vprašanj v spletnih forumih in komentarjih, ki smo si jih izmenjevali. Postal je jasno, da ljudje želijo določene informacije o poteh, vremenu in tudi mnenju drugih, kajti na javno zastavljeno vprašanje je možen tudi hiter odgovor. Take strani imajo seveda veliko obiska, poleg prednosti pa tudi vse drugo, kar pride v "paketu". Mi imamo svojo vizijo, ki je specializirane strani ne morejo odražati. Denarja je pri nas manj, a tako pač je. Po drugi strani ljudje cenijo našo tradicijo. Kolikor se da, skrbimo za kulturno raven, zato imamo v primerjavi z nekaterimi novičarskimi portali le malo "smetenja".

Celotna podoba strani se ni bistveno spremenila že dolgo, torej lahko sklepamo, da gre bolj za podarek na vsebini kot na obliki. Ali to danes, ko je trend ravno obraten, ne predstavlja težave, sploh pri mlajši generaciji?

Že dolgo (skoraj šest let) pripravljamo prenovu. Zdaj se končno rojeva popolnoma novo spletno mesto gore-ljudje.si; popolnoma novo programje, le baze, ki smo jih polnili teh dvajset let in več, bodo priključene, da jih bomo/bodo dograjevali.

Nekaj sredstev vam prinesejo oglaševalci, vendar pa celotnega stroška gotovo ne morejo pokriti, sploh če bi želeli biti vsaj simbolično plačani za svoje delo. Kakšna je finančna slika vašega projekta?

Ne moremo se hvaliti, da smo finančno stabilni, veliko je samofinanciranja, le strežnik ter programiranje nekako uspevamo pokrivati z "reklamami". Še najbolj "stabilno" smo delovali prva leta v okviru planID, d. o. o. Pa je prišla kriza, z njo zaprt račun in znova smo se morali odreči marsičemu, kar bi nam lahko olajšalo delovanje. Zdaj bomo spet popolnoma neodvisni, delovali bomo kot Društvo Gore-ljudje, le financiranja (še) nimamo zagotovljenega.

Veliko spletnih strani je imelo težave zaradi avtorskih pravic. Kako ste to rešili vi? Ste imeli kakršne koli težave glede tega oz. ali jih imate?

Težave so bile in jih bo v prihodnosti še več. Pazimo le, da pri (po)objavah navajamo vir in avtorstvo ter povezavo na osnovni vir, če je le znana. Pravzaprav doslej ni bilo nasprotovanj, saj smo s tem viru naredili nekaj reklame, od določenih pa smo pridobivali tudi soglasje. Kako bo z novo politiko o avtorskih pravicah, bomo še videli. Imamo pa tudi opravka s sicer redkimi, ki želijo izbris svojih(!) objav, ker se ne želijo več identificirati z osebo, kakršna so bili. Čeprav

posnetki teh objav ostajajo na spletu, ne samo pri nas; to ve danes vsak otrok, ki mu starši vcepljajo v glavo, da ne sme objavljati tistega, s čimer se ne bo želel soočiti, ko bo odrasel.

Nekateri trdijo, da spletne strani s pojavom družbenih omrežij izgubljajo število obiskov. Se je pri Gore-ljudje pozna vpliv Facebooka, Twitterja in drugih platform?

Se, in to kar precej. Saj je vidno, imamo namreč javno statistiko obiskov. Ne klikov. Kar poskušajte osveževati objavo, pri prenekaterih se števec z vsakim poveča, pri nas šele ob novem obisku. Bila so leta, ko je bilo npr. ob ponedeljkih več kot pet tisoč obiskovalcev, zdaj je povprečje za tretjino nižje, avgusta je še slabše; najmanj obiska je ob sobotah in nedeljah.

Nad Facebookom in Twitterjem pa ni pravega pregleda in tudi vrednot za naš cilj: spremljati, arhivirati, torej ohranjati zanamcem.

Kakšen trend opazate pri obiskanosti svoje spletne strani?

Imamo dokaj statično obiskanost, ki bistveno ne odstopa od ustaljenih okvirov, torej lahko rečem, da so naši obiskovalci pretežno stalni. Povprečnega mesečnega obiska je okoli 85.000, dan z največ obiski je ponedeljek, najmanj jih je ob sobotah. Občasno pride tudi do kakšnega nerazumljivega porasta, ki ni povezan z bombastično novico, vendar so to nepojasnjena odstopanja, s katerimi bi se morda lahko pozabaval kakšen spletni analitik.

Ali lahko svojo spletno stran primerjate z drugimi podobnimi?

Spremljamo večino sorodnih pri nas in tudi mnogo tujih, najaktivnejših (čeprav nam za zdaj še marsičesa ni uspelo posredovati naši javnosti).

Prva "planinska" (v najširšem pomenu te besede) spletna stran je bila Turni klub Gora in za njo še kakšna. Gore-ljudje ima rojstni dan 21. 12. 1998.

Večina jih pač cilja na določeno občinstvo, v katerem najde svojo nišo, tako da večje podobnosti, razen tega, da smo vsi na spletu in objavljamo informacije, povezane z gorami, ni. Smo pa verjetno edini s tako širokim spektrom objav.

Kakšno prihodnost napovedujete tovrstnim spletnim stranem v naslednjem desetletju?

Svetovni splet je polje, za katerega smo letos lahko "vsi pametni", vendar nihče ne more z gotovostjo napovedati, kaj bo na njem zraslo naslednje leto. Z napredkom, ki nam je lahko všeč ali ne, se vse spreminja, čeprav morda tega ne dojemamo dobro, ker smo preveč vezani na sedanost, na ta trenutek. Statike pa v resnici ni niti tam, kjer morda mislimo, da je. Tiskani mediji se ves čas spreminjajo, a tega ne opazimo, ker je njihovo ime kot blagovna znamka staro že desetletja. Kdo se še spomni, kakšna je bila prva številka *Planinskega vestnika*? Tudi spletno mesto *Gore-ljudje* se vsebinsko in oblikovno spreminja. ●

V aprilskem Planinskem vestniku leta 2006 je objavljen intervju, ki ga je s Francijem Savencem, urednikom spletne strani Gore-ljudje.net, opravila Marjeta Kerišič Svetel. V prispevku z naslovom Dela je več kot za en "siht" lahko preberete več o razlogih za nastanek spletne strani in kako je bilo to delo videti pred več kot desetletjem.

Najstarejša novica na Gore-ljudje
Pridobila Marta Krejan Čokl

Iz arhiva Turnega kluba Gora
Pridobila Marta Krejan Čokl

ARHIV AKTIVNOSTI TURNEGA KLUBA GORA

za leto 1998

- 17.12.1998 **Iskanje žrtev v plazu z lavinsko žolno.**
Izmenjali bomo izkušnje ter preizkusili delovanje lavinskih žoln in svoje spretnosti pri iskanju ponesrečencev z njimi. Kdor ima lavinsko žolno, naj jo prinese s seboj.
- 10.12.1998 **Borut Črnivec in Andrej Terčelj: Spremembe v turnem smučanju v zadnjih 20 letih.** Ob diapozitivih se bosta predavata dotaknila vseh vidnih sprememb, tako v filozofiji, ciljih, tehniki smučanja, varovanja pred nevarnostmi in plazovi, ipd. Borut Črnivec in Andrej Terčelj sta avtorja knjige 'Skritosti nedotaknjeni strmin - 101 nasvet za smučanje zunaj smučišč'.
- 26.11. in 3.12.1998 **Terezija Oven, dr.med.: Prva pomoč v gorah.** V okviru gorniške šole se bomo naučili, kaj storiti, kadar gre v gorah kaj narobe z našim telesom. Prvi del bo namenjen predvsem spoznavanju osnov prve pomoči in samopomoči pri poškodbah v gorskem svetu. V drugem delu pa bomo spoznali, kaj storiti, kadar nas v naravi daleč od civilizacije napade bolezen.
- 19.11.1998 **Leopold Kržišnik: Zima v slovenskih gorah.** Leopold Kržišnik je navdušen gornik in fotograf. Povzpel se je že na vse slovenske dvatisočake, pa tudi na marsikaterem alpskem štiritisočaku je že stal. Je turni smučar, pa tudi lažje plezanje mu ni tuje. Tokrat nam bo pokazal diapozitive, ki jih je posnel na zimskih sprehodih po slovenskem visokogorju.
- 5.11.1998 **Mito Jenčič: Izbrani slovenski turni smuki.** Avtor novega turnosmučarskega vodnika, nam bo z diapozitivi predstavil izbor turnih smukov, ki jih je opisal v svoji knjigi.
- 15.10.1998 **France Sevek: Turno smučanje v Viskokih Turah,** kjer bomo ob diapozitivih spoznali nekaj lepih turnosmučarskih ciljev v avstrijskih gorah.

Četrkova srečanja na Rožniku - 1998

- 23.4.1998 **Mateja Šetina in Bojan Gabrovšek: Od Olimpa do Himalaje**
Ob diapozitivih bosta prikazala popotovanje preko Grčije, Turčije in Irana do pakistanske Himalaje.
- 7.5.1998 **Bojan Pograjc, Gibanje po ledeniku.**
Gorski vodnik Bojan Pograjc nam bo pojasnil osnove varnega gibanja po ledenikih. Zaradi praktičnega prikaza, prinesite po možnosti s seboj svojo opremo (trv, dve vponki z matico, dve pomožni vrvici dolžine 4,5m).

Ko zadiši po senu in zacveti rododendron

Planota Monte Prat in Monte Cuar

Rada pogledam čez domači plot, ga preskočim in se podam v neznano. Da vidim, kako lepo je drugje in da hkrati dobim potrditev, kako lepo je doma. Daleč stran od množično obiskanih poti rada iščem skrite oaze miru in tišine. Komaj slišni zvoki, ki jih oddaja narava, po celem dnevu povsem umirijo naš um. Ko sem se tisti večer prijetno utrujena znašla v postelji in že skoraj zaspala, se mi je zdelo, da v skritem predalčku mojih možganov še vedno prepevajo murni.

Odmaknjena planota Monte Prat se nahaja v Karnijskih Predalpah, na nadmorski višini od 700 do 900 metrov. Krasijo jo obsežni gozdovi, travniki, žive planine in majhne vasi, v katerih si preteklost in sedanjost podajata roki. Nad planoto se kot manjša pregrada dviga gorovje Cuar z najvišjim vrhom Monte Cuar, 1478 m. Območje je preprejeno s široko mrežo neoznačenih in štirideset kilometrov označenih (Club Alpino Italiano, CAI) poti ter s številnimi kolesarskimi potmi. Karnijske Predalpe, ki v tem delu niso dosegle kakšnih posebnih višin, so za osvajalce

visokih vrhov samo na prvi pogled nekoliko manj zanimive.

Planoto Monte Prat z dolinami povezuje asfaltirana cesta, ki se iz Forgarije v številnih zavojih dviga čez strma pobočja nad reko Tagliamento (v furlanskem jeziku Tilment). Z ohranjeno morfologijo prepletenih kanalov, ki nam, gledano z višine, jemljejo dih, velja za zadnji morfološko nedotaknjeni rečni koridor v Alpah. S planote se pot nadaljuje do sedla Cuel de Forchia, nato pa se spušča proti San Francescu in Avasinisu. Preden se odpravimo na turo iz doline, nikakor

Pogled z Monte Cuarja na zahodni del planote Monte Prat, Val d'Arzino in reko Tagliamento
Foto: Olga Kolenc

ne smemo mimo neprecenljive naravne dediščine, Naravnega rezervata Riserva Naturale Lago di Cornino. Nahaja se v osrednji Furlaniji, natančneje med občinama Forgaria nel Friuli in Trasaghis, in zavzema okoli 500 hektarjev površine.

Naravni rezervat Riserva Naturale Lago di Cornino

Ko sem pred nekaj leti povsem po naključju odkrila ta rezervat, ki je bil leta 1996 uradno ustanovljen s strani dežele Furlanije-Julijske krajine, sem že razmišljala o ponovni vrnitvi. Dodobra namočen letošnji mesec maj se je prevesil v junij in skrbelo me je, da bom v naravi vse zamudila. Končno je sledilo suho vreme in s kolegico Irmo sva se po italijanski avtocesti zapeljali

do izvoza Gemono-Osoppo, nato pa po lokalni cesti do naselja Somp Cornino. Naravni rezervat Lago di Cornino se razteza na skrajnem jugovzhodnem robu Karnijskih Predalp, v neposredni bližini reke Tagliamento. Okoljska raznolikost in druge pomembne naravne vrednote tega območja, kot so geologija, zoologija, botanika in ekologija, zgoščene v majhnem prostoru, so zelo pomembne z znanstvenega vidika in so podlaga za razvoj naravnega turizma.

Če je srce parka majhno jezero modrozeleno barve, ujeta v kraški kotanji, je njegov simbol ujeda iz družine kraguljev – grifon. Jezero, ki je le 140 metrov dolgo in 8 metrov globoko, je pred 10.000 leti na svoji poti ustvaril ledenik. Temperatura kristalno čiste vode med letom običajno niha med 9 in 11 stopinjami Celzija, njena barva pa se pod vplivom svetlobe nenehno spreminja. Trditev, da je jezero "ogledalo vode tisočerihih odtenkov", je povsem umestna. Jezero, katerega dno leži približno deset metrov niže od dna reke Tagliamento, nima pritokov, a mu voda iz rečne struge in kroženje kraških podzemnih tokov omogočata stalen dotok kristalno čiste vode.

Strma gorska pobočja, ki izpod planote Monte Prat padajo vse do ravnice, so idealen naravni habitat za številne rastlinske in živalske vrste. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so v Furlaniji začeli izvajati projekt za ohranjanje beloglavega jastreba – grifona (*Gyps fulvus*), imenovanega tudi kondor Curmina. Ta projekt naj bi preprečeval upadanje grifonove populacije v Alpah in v širšem mednarodnem prostoru. Za dosego tega cilja so naselili 75 grifonov, danes pa jih v tem okolju gnezdi že več kot 50 parov. V spomladanskem in poletnem času, ko ptice prihajajo tudi iz Hrvaške in drugih držav, kot so Francija, Španija, Bolgarija, Srbija ..., se njihovo število še dodatno povečuje. Fascinantno je stati nad jezerom in gledati, kako veličastne evropske ujede z več kot dvometriskim razponom kril krožijo nad nami. Kraško območje z ostrimi apnenčastimi pečinami, ki se dvigajo nad jezercem, je njihov varen dom in pristan.

Zahodni del planote Monte Prat

Najina petdeset kilometrov dolga pot, ki sva jo prehodili v dveh delih, se je začela v naselju Somp Cornino,

*Razgledna točka Somp il Ciuc, v ozadju del Furlanske ravnice in gora Monte di Ragogna
Foto: Olga Kolenc*

Utrinek s planote Monte Prat s primerom na novo obnovljene stare arhitekture, v ozadju južna pobočja gore Monte Cuar
Foto: Olga Kolenc

156 m. Stara pot z oznako CAI 818 nas malo po bližnjicah, malo po cesti, pripelje na obsežno planoto Monte Prat. Prvi del poteka predvsem v hladu dreves, pod lepo urejenim in mirnim zaselkom San Rocco, imenovan tudi Balcon sul Friul, pa pot postaja vse bolj strma in vroča. Razgled se tu zgoraj dokončno odpre. Vzdolž široke doline vidimo, kje je reka Tagliamento prepletla svoje tokove.

Ko gledam zaselke, ki ždijo v ravninah nad njo, na hiše, raztresene po hribovju, pomislim na trdo življenje ljudi, ki so se stoletja tudi tod borili za preživetje. Ocenjujejo, da je planoto Monte Prat v preteklosti naseljevalo več kot tri tisoč začasnih prebivalcev. Prihajali so iz bližnjih zaselkov v dolini in se od marca do novembra ukvarjali s kmetijstvom. Postopno opuščanje gorskega kmetijstva, ki se je začelo v zadnjem povojnem obdobju, hiter proces industrializacije in kot končni udarec potres leta 1976, so prinesli globoke spremembe tudi v te kraje.

Ob cerkvi v San Roccu naletimo na bližnjico, po kateri kmalu dosežemo asfaltirano cesto. Prometa ni bilo, občasno je mimo odvrtil svoje pedale le kak kolesar. Oznak je v tem delu malo, ob slabo uhojenih bližnjicah, ki se dvigajo strmo navzgor, pa nikoli ne veš, kam boš prišel. V zavetju zračnih listnatih gozdov je bila kljub vročini hoja prijetna. Od časa do časa zagledamo kako hišico, harmonično zlito z okoljem. Vsaka je malce potisnjena v breg in pogosto kar sama. Čeprav o ljudeh ni bilo sledu, majhne cvetoče grede in izjemno lepo urejeno, čisto okolje jasno kažejo, da so prisotni. Ko nad velikim kmečkim turizmom znova dosežemo cesto, smo si na jasnem, da nismo zašli. Bližnjic je kmalu konec, mi pa se nekaj časa držimo mehkega roba cestišča. Da je to res vozna cesta, sem se zavedla šele takrat, ko je po njej le pripeljal prvi avto. Na višini 740 metrov nas pozdravi tabla Via degli Alpini, planota Monte Prat se pred nami dokončno odpre in položi. Na severnem robu kipi proti nebu gorovje Cuar, z najvišjim vrhom Monte Cuar, ki kot čuvaj bdi

nad dolino. Kljub svoji skromni višini je z južne strani čisto pravi očak. Strme gole strmali tik pod grebenom so podprte s skladi apnenčastih skal, ki segajo vse do gozdnatega vznožja gore.

Pisal se je prvi rožnik in trave so se ravno tiste dni pognale v razcvet. Večje in manjše livade se sem in tja začenejo v breg, krajina je že na prvi pogled negovana. Planota, na kateri je prebivalcem uspelo vzpostaviti občutljivo ravnotežje med človekom in naravo, danes služi tudi turizmu. Kmalu sva prišli do dveh hotelov sredi zelene ravnice in v prvem, ki je zaprtega tipa, so nama častili kavo. Končno sva le srečali nekaj ljudi in res čudno, da jih ni bilo več, saj je območje raj za ljubitelje narave, trekinge, pohodništvo in kolesarje.

Neskončen mir se je dotaknil čutil in pomislila sem, da mi sledijo travniki moje mladosti. Pred povratkom v dolino se je najina smer obrnila proti vzhodu. Tudi tod se prepletajo delno označene stare in nove poti, ki jih krajšajo steze. Napora ni več, hoja postaja vse bolj prijetna. Doline so daleč spodaj, nad nama je le

Hostov kamnakreč (Saxifraga hostii) Foto: Olga Kolenc

še nebo. Kasneje sva obrnili proti jugu, po približno enournem spustu pa sledili na novo utrjeni in označeni kolesarski stezi, ki naju je krožno pripeljala nazaj nad zaselek v San Rocco. Kljub jasnemu vremenu in nedelji sta naju prehitela le dva kolesarja. Sonce se je uprl v Furlansko nižino in reka Tagliamento je s komaj opaznim prepletom tokov izginjala v beli ravnici. V smeri zahoda so blede obrisi visokih gora kazali zadnje snežne zaplate.

Uzhodni del planote Monte Prat

S kolegico sva se navsezgodaj zjutraj vrnili v Somp Cornino, v ulico Via della Resistenza, kjer je na voljo majhno parkirišče. Tura izpred enega tedna nama je dala zagona, da bolj raziščeva to obsežno območje. Zaselek je vsaj na videz še spal, le visoko nad nama je krožilo nekaj grifonov. Izjemno lep, divji kraški svet, ki pada izpod planote Ledrania, v spodnjem delu gradijo obsežna skalna melišča. Sveže zeleno listje izstopajočega hrasta, tipičnega sredozemskega drevesa, in raznih drugih grmičev še poudari belino grobih melišč. Lepo vzdrževano staro mulatjero, ki kmalu prečka s soncem obsijana skalnata območja, obdajajo suhi kamniti zidovi.

V zavojih vedno bolj grizemo v strmino, a zgodnja jutranja ura ima tudi zdaj svojo prednost. Na enem izmed ovinkov nas kmalu pričaka kipec Madone, na nadmorski višini 600 metrov pa je ob poti postavljen velik križ. Dosegli smo razgledno točko Somp il Ciuc, kjer se strmina tik nad prepadi zloži v ravnico. Od vzhoda proti zahodu sledijo presunljivo lepi razgledi proti Furlanski ravnici, na reko Tagliamento in goro Monte di Ragogna. Svetlo modrozeleni tokovi 170 kilometrov dolge najpomembnejše reke v Furlaniji-Juljski krajini, ki se prepletajo vzdolž bele peščene ravnice, nas v nobenem primeru ne puščajo hladne. Zaradi njih in zaradi edinstvenosti rečnega ekosistema kot celote Tagliamento velja za kralja alpskih rek. Grifoni so zdaj krožili globoko pod nami. Na nedavno pokošenem travnatem robu planote, kjer je razgledišče, ni bilo opaziti odtisov človeških stopinj. Tudi na ta nedeljski dan razen enega samega gorskega tekača, ki sva ga srečali v spodnjem delu poti, ni bilo žive duše. Prav tako ni bilo videti nobenega življenja okoli majhne skupine zgledno obnovljenih in lepo vzdrževanih kamnitih hiš. Mirno lahko občudujemo to zanimivo, na novo obnovljeno staro arhitekturo. Po potresu leta 1976 so se soočili s težko nalogo obnove, vendar so z modrostjo in znanjem strukture preteklega časa vrnili v okolje. Za civilne zasluge na območju Sompcornina in Monte Prat so prejeli zlato priznanje, saj je to, kot so zapisali, "odličen primer državljanske vrednosti in visokega občutka dolžnosti, vreden občudovanja in hvaležnosti celotnega naroda".

Ta hriboviti del Furlanije je brezmejen prostor, kjer se ritem življenja povsem upočasni. S kolegico sva se odločili, da ta dan raziščeva vzhodni del večinoma z gozdovi porasle planote, ki se dvigne do dveh najvišjih zaobljenih vzpetin, do vrhov Monte Pedroc in Cima Pala.

Nobenih oznak ni več in pot, ki sva jo izbrali, se zložno dviga. Preči mehka pobočja travnikov in se znova umakne v gozd. Številni odcepi do hišic so ozki in služijo le lastnikom parcel. Tudi tukaj so nedavno prenovljene hiše, raztresene po pokrajini, zlite z okoljem.

Začutila sem, da moram zaviti s poti, med pravkar cvetoče trave. Nikoli nismo smeli hoditi po travi, ker se jo potem težko kosi. Storila sem greh, ne vem, kako velike teže je bil, in si dala duška. Previdno, kot tat, sem ubirala stope skozi zeleno svetišče. Da, to so travniki moje mladosti. Sredozemski vpliv, ki seže tja gor, in k soncu obrnjena lega sta poskrbela za zgodnji razcvet. Morda sem poseben sanjač, ki mu ni pomoči. Neustavljivo pesem murnov v travi je poleg mene slišala tudi Irma pa tudi metulje je videla iste kot jaz. Ne vem pa, ali je slišala tisti skrivnostni šelest njihovih kril, ki sem ga slišala jaz, ko je velik metulj jadralec poletel nad mojo glavo.

Vso pot po planoti mi je begal pogled v smeri grebena, v katerem izstopa Monte Cuar. Neustavljivo hrepenenje me je obslo, tako kot ob zadnjem obisku, da se povzpnem na to zapostavljeno goro. Ko smo bili še na vrhuncu moči, smo v Karnijskih Alpah osvajali le najvišje vrhove. Za našo generacijo bo kmalu napočil čas, ko bo treba gore zmanjšati za kakšnih tisoč metrov nadmorske višine in uradni čas hoje pomnožiti z dvojko. To so dejstva, ki jim nihče izmed nas ne more uiti. S takšnimi in podobnimi prebliski, ki nehote zaidajo v naše misli, je v udobnem koraku čas še prehitro minil. V bregu pod nama je neka gospa pridno vih-tela grablje in zadišalo je po suhem senu. Po dolgem času sem spet videla kokljo s piščanci, saj v dolini tudi kure niso več to, kar so bile. Vrnili sva se na razgledišče Somp il Ciuc, kjer sva presenetili mlado košuto. Ob skrajnem robu sva se spustili navzdol misleč, da je prehod, a se je sprva nakazana steza kmalu končala nad skalnim previsom.

V Somp Cornino sva se vračali po poti prihoda in v to smer se je še vedno upiralo popoldansko sonce. Tudi obsežna skalnata melišča so oddajala tisti posebni vonj, ki ga kljub vsemu napredku ob vseh dobrih približkih še vedno ne znamo ujeti v stekleničko.

Lago di Cornino, jezerce, ki ga je pred 10.000 leti na svoji poti ustvaril ledenik.

Foto: Olga Kolenc

Monte Cuar

Po letošnjem dvakratnem vzponu na planoto Monte Prat v italijanskih Karnijskih Predalpah in po petdesetih prehojenih kilometrih naju je s kolegico kot za pika na i čakala še njena hišna gora Monte Cuar, 1478 m. Nad planoto se od vzhoda proti zahodu dviga greben, ki kot mejnik ločuje sever od juga. Predgorja Karnijskih Alp, osamljena in potisnjena nekam na rob, čakajo, da nemiren popotnik povsem po naključju zaide v ta konec in jih odkrije.

Počakali sva na lepo vreme in se po izvozu Gemona-Osoppo zapeljali do naselja Avasinis, kraja v deželi Furlaniji-Juljski krajini/Friuli Venezia Giulia. Iz Nove Gorice je po cesti A23 le 92 kilometrov udobne vožnje, iz naselja Avasinis do prelaza Cuel di Forchia, 884 m, tj. našega izhodišča, pa je še nekaj več kot osem kilometrov mestoma precej poškodovane gorske ceste. V spodnjem delu je cesta še solidna, blizu sedla, kjer je asfalt najbolj izpodjeden, pa se vprašamo, kaj še sledi in kje bomo avto v primeru še večjih poškodb vozišča sploh lahko obrnili. Na srečo prometa ni bilo, pa tudi tri parkirna mesta ob cesti na izhodišču so bila prazna.

Danes gremo na "Rog"

Na prelazu se ob oznaki, ki je na levi strani ceste, v slabi uri povzpne na gozdnato vzpetino Monte Covria, 1160 m. Na desno se odcepi označena steza za goro Monte Cuar; *cuar* v furlanskem jeziku pomeni rog. Kako je gora dobila takšno ime, mi do danes še ni uspelo odkriti. S tem vprašanjem bi se morala obrniti kar na Furlane, ki so nasploh zelo prijazni in topli ljudje.

Na tem območju se prepletajo številne stare vojaške povezovalne poti, ki naj bi med vojno služile kot zadnja črta obrambnega sistema na liniji Monte Cuar–Monte Flagjel. Bila je *rana ura*, *zlata ura*, sem ter tja

je padla kakšna kaplja dežja. Vremenska napoved je bila dokaj ugodna, oblaki so se počasi trgali, s kolegico Irmo pa sva zagrizli v breg. Gozd se je kmalu razmaknil, pod obrisi gora v smeri severovzhoda se je odprl razgled na jezero Cavazzo. Ob pogledu na modre, sveže razprte cvetove perunik ob stezi se mi je že mehčalo srce.

Kmalu dosežemo lepo staro cesto, ki nam umiri korak. Velika lesena miza s klopmi nas vabi, a tedaj še ni čas za *marendo*.¹ Udobne hoje je hitro konec in na desni strani poti sva se ob oznaki znova zagnali v breg. Tukaj poteka najkrajši, a tudi nekoliko bolj strm pristop na Monte Cuar. Goro lahko krožno prehodimo tudi v obratni smeri, in sicer čez planino Malga Cuar. Želeli sva izkoristiti jutro in čim prej stopiti na vrh, šele potem bo čas za tavanje po planinah. V bukovih krošnjah nad nama so zašumele prve dežne kaplje, ki so tako kot so prišle, kmalu tudi odšle. Tople in vlažne zračne mase z juga pač ob trku s predgorji prinašajo več padavin. Pot sledi robu grebena in spodaj se pokaže vzhodni del planote Monte Prat. Vidni kot se med hojo vse bolj odpira in znova lahko opazujeva reko Tilment/Tagliamento, kako na poti do morja prepleta svoje tokove.

Oblaki so že posedli na najvišje vrhove gora. Bili so samo še kulisa nešteti sivomodrih odtenkov, reka v daljavi se je spojila z obzorjem. Pomlad je dosegla rob in se komaj opazno prelila na senčna pobočja grebena. Steza v zgornjem delu poti za kratek čas obrne na sever v zračen bukov gozd, nato se znova vrne na južni greben. V senčnem zavetju gozda so cvetele še zadnje podlesne vetrnice, na golih, s travo poraslih pobočjih pa so se rumene pogačice že nastavljale soncu. V smeri vzhoda se pod nami dviga Monte Covria, ki v nežnem loku pada na sever in čvrsto podpira svojo

¹ V primorskem narečju: malica.

Monte Covria in del
Furlanske nižine s
poti na Monte Cuar;
v ozadju Veliki in
Mali Karman
Foto: Olga Kolenc

malce bolj izpostavljeno južno lice. Do cilja ni več daleč in res – čez kratek čas sva že stali na razglednem balkonu.

Balkon nad Furlansko nižino

Sonce je od časa do časa pokukalo skozi reže oblakov in v grape navrglo nekaj dodatnih senc. Na videz nepomembna gora, odmaknjena nekam v zakotje, je na trenutke postala center sveta. Nikogar ni bilo, na razgaljenem vrhu stoji le bronast Marijin kip, ki zama knjeno bdi nad dolino. Izpod sklenjenih rok k molitvi ji pada rožni venec. Nekdo ji je prinesel velik šopek suhega cvetja. Zazrla sem se v svet pod seboj in misel na neizmerno globoko človeško upanje se me je dotaknila. Nedaleč stran, na naslednji travnati vzbo klini, stoji velika *la campana del Monte Cuar* – zvon gore Cuar. Ob udarcu ob bron zvok preseka tišino, ki preglaši hrepenenja. Sledi trenutek olajšanja in takrat si pomirjen z vsem, kar te presega.

Razgled, razpet čez vse strani neba, nas nehote usmeri na počasno stopicanje v krogu. Reka Tilment/Tagliamento v smeri juga, na svoji poti do morja, preseka Padsko nižino. Pod nami zdaj vzvalovi celotna planota Monte Prat. S te perspektive se jasno vidi, kako na jugovzhodu pada proti Furlanski nižini, njena jugozahodna pobočja pa se končajo v skrivnostni dolini Val d'Arzino. Vroč junijski dan je poskrbel, da so najvišji vrhovi Julijskih in Karnijskih Alp ter Dolomitov v motni svetlobi skoraj povsem potonili. Grebeni Karnijskih Predalp v svojih presunljivo lepih, svežih pomladnih otenkih so pripomogli k občutku nenehnega, komaj opaznega gibanja.

Izjemno odprto obzorje, ki pri dobri vidljivosti seže vse do Jadranskega morja, daje občutek, da smo se znašli nekje visoko v gorah. Vse je daleč, najvišji vrhovi gora se zdijo potisnjeni nekam v stran. Z zahodnega roba Monte Cuarja zdaj že na daleč vidimo smer

naše krožne poti. Skoraj nemogoče je, da bi se kje izgubili. Desno pod nami se razteza obsežna planina Malga Cuar. Gola pobočja nad njo se dvigajo vse do travnatega vrha Cuel dai Poz, 1377 m, ki v grebenu od vzhoda proti zahodu goro Cuar povezuje z goro Flagjel. Južni greben je pod vrhom tako izpostavljen, da steza išče varen prehod in ponovno obrne na severno stran. Drevesa so pravkar razprla listje. Sonce se je uprl v pregrado in čez gole strmali me je dohitel tisti poseben vonj, ki predrami čutila. Manj strma pobočja na severni strani grebena, v zgornjem delu, porašča redkejši mešani gozd, s travo porasle zaplate med drevjem pa dopolnjujejo tudi meter visoki grmiči sleča ali rododendrona.

Po krajšem spustu se rob grebena položi in vzpon na zaobljeni Cuel dai Poz je le še prijeten sprehod. Goro Flagjel vidimo "na dosegu nog", vendar je sonce že lezlo v zenit, a je bilo za najino spremljevalko psičko Sissy še vedno malce prevročje. Nedolgo nazaj je znova prestala operativni poseg. Da je bila mera polna, je med potjo zašla na mravljišče, tako da so jo po celotnem trebuščku popikale mravlje. Medtem ko jo je Irma hladila z obkladki, sem se s pogledom osredotočila na lijakasti kanjon potoka Arzino. Pred par leti, ko sem se vozila skozi Val d'Arzino, sem trdno sklenila, da se vrnem, a mi do danes še ni uspelo. Kristalno čisti gorski potok Arzino si s številnimi slapovi utira pot skozi globoke in ostre doline in se na koncu izliva v reko Tilment.

Ko zacveti rododendron

Na golih pobočjih nad kočo Malga Cuar, 1219 m, so zacveteli posebni vrtovi. Ne pretiram z misljo, da je tamkajšnja narava prekosila delo marsikaterega vrtnega mojstra. Obsežne grede, ki se raztezajo čez pobočja, so v sredini meseca junija, ravno v dneh najinega obiska, dosegle glavni razcvet. Med grmički se

Monte Cuar in njegova strma južna pobočja z Monte Perdoca
Foto: Olga Kolenc

Razgledi v smeri zahoda na planino Malga Cuar, Cuel dai Poz in Monte Flagjel z Monte Cuarja
Foto: Olga Kolenc

je, kot za dekoracijo, v značilnih šopkih razprla sveže zelena praprotna. Posamezni, tudi do metra visoki grmiči so kot utržani plameni silili pod greben. Pod vrhom Cuel dai Poz s svojo široko razprto krošnjo, ki spominja na lipo, kljubuje eno samo drevo. Prenovljeni kmečki turizem je bil v prvi polovici junija še zaprt in tudi živine še niso prignali na pašo. Našim dragim polovicam bi se stožilo po vrčku dobrega piva, meni pa se je po pravem *kapučinu*. Saj drugih obiskovalcev res ni bilo, končno pa sta se le pojavila prva dva pohodnika, ki sta se vračala v smeri planote Monte Prat. Ob dolgem in vročem junijskem dnevu sva imeli časa še na pretek. Kar nisva se mogli ločiti od teh dehtečih vrtov, ki jih ob vseh doslej prehojenih planinskih poteh v tako razkošni obliki še nisem doživela. Na prvi pogled je vse zelo enostavno. "Aha, si rečem, rododendron, ki raste tudi na naši Vojskarski planoti v neposredni bližini mojega doma, pa ja dobro poznam!"

V nižjih razredih osnovne šole sem ga konec meseca oktobra pridno nabirala nad Studenci, v šoli pa smo nato iz vedno zelenih vejic spleтали nagrobne vence. Ker mi moja nemirna žilica ni in ni dala miru, sem po prihodu domov le izbrskala nekaj podatkov o pestri in bogati flori tega karnijskega območja, na katerem se prepletajo vplivi Alp in Sredozemlja. Na severnih pobočjih grebena gore Cuar, kjer so ugodni pogoji za rast rododendrona, uspevajo kar tri vrste: *Rhododendron ferrugineum*, *Rhododendron hirsutum* in *Rhododendron x intermedium*. Splošno ime za rododendron izvira iz grščine; beseda *rodon* pomeni vrtnica, *dendron* pomeni drevo in tako dobimo drevesno vrtnico. Eno izmed pogostih italijanskih imen zanj je *rosa delle Alpi*, pri nas ga imenujemo sleč ali rododendron, ima pa še nekaj drugih domačih imen.

Pod Malgo Cuar sva sledili oznaki za Cuel di Forchia, kajti napočil je čas za povratek v dolino. Lepo markirana steza, ki se kasneje udobno razširi, se strmo spusti čez breg in že smo v zavetju dreves. Znajdemo se v čisto drugačnem okolju od tistega, v kakršnem smo bili le še pred slabo uro. Razgleda ni več, obdajajo nas z gozdovi porasla pobočja in nad njimi se pne le še nebo. Monte Covria in Monte Cuar v smeri prelaza počasi drsita v stičišče. Naša pot se obrača na jug, kmalu dosežemo cesto in od parkirišča nas loči le še zavoj. Divja lepota le malo obiskanih predelov Karnijskih Alp me kliče k ponovnemu obisku. Za prvo južno pregrado, v kateri izstopa Monte Cuar, se nizajo novi in novi grebeni, ki jim brez zemljevida ne najdem pravih imen. Presunljiv je pogled na sveže zelene strmale visoko tam zgoraj, kjer prvinska narava nemoteno teče svoj krog. Ozke, le malokomu dostopne soteske in grape pod njimi se zdijo divje kot po stvarjenju sveta. Skriti potoki, ki preko slapov in zelenih tolmunov iščejo pot do dolin, daleč stran od ljudi, še vedno ostajajo čisti kot solze. ●

Informacije

Monte Cuar, 1478 m, Karnijske Predalpe

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot, ki v grebenskem delu zahteva več previdnosti, še posebej v mokrem.

Oprema: Običajna planinska oprema, priporočljive pohodne palice. V zimskih razmerah je obvezna popolna zimska oprema.

Višinska razlika: 594 m

Izhodišče: Prelaz Cuel di Forchia, 884 m.

Vzpon: Opis krožne poti je opisan v članku (poti z oznakama CAI 815 in CAI 816).

Časi: Prelaz Cuel di Forchia–Monte Cuar–Cuel dai Poz–Malga Cuar–prelaz Cuel di Forchia 4–5 h

Sezona: Kopni letni časi

Zemljevid: Prealpi del Gemonese, Colli morenici del Friuli, *Tabacco 020*, 1: 25.000

Pomen dobre planinske opreme

Kako so nanjo opozarjali v preteklosti

Razlogov za pisanje teh vrstic je sicer več, a naj za uvod navedem le dva. Prvi so vedno pogostejša opozorila Planinske zveze Slovenije in Gorske reševalne zveze Slovenije o pomenu dobre planinske opreme. Pogostost tovrstnih opozoril je posledica vse številnejših nesreč in intervencij v gorah, v katerih se kot poglavitni razlog prevečkrat navaja slaba oziroma neprimerna planinska oprema. Drugi razlog je izključno osebne narave. V planinah, sploh pa v visokogorju, namreč vedno večkrat srečam pomanjkljivo oblečene pohodnike v popolnoma neprimerni obutvi za hojo po skalah.

Že v preteklosti so pisci planinskih vodnikov usmerjali pozornost k planinski opremi. Med njimi so predvsem nemško pišoči avtorji, večinoma iz sosednje Koroške. Bili so različnih poklicev, načeloma precej izobraženi in seveda goreči navdušenci nad planinami oziroma gorskim svetom. Med njimi so denimo tudi osebe, po katerih se še danes imenujejo naše planinske kočje.¹ Naj omenim le matematika, astronoma in alpinista Johannes Frischaufa,² ki se je v svojih delih posvečal predvsem Kamniško-Savinjskim Alpam.³

Prav listanje gornjskih vodnikov iz preteklega stoletja me je pripeljalo na sled zgodovinarju in časnikarju Petru Radicsu,⁴ o katerem so na voljo številna dela sodobnih raziskovalcev. Študija zgodovine in zemljepisa zaradi bolezni sicer ni mogel dokončati, se je pa ves čas zanimal za planinsko tematiko in objavljaj številne prispevke. Da je v planinski opremi videl precejšen pomen, priča tudi dvakratna objava besedila s to vsebino. Že leta 1883 je članek z različnimi nasveti, povezanimi z obiskom gora, izšel v tretji številki Avstrijskega turističnega časopisa⁵ pod naslovom *Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II* (Katekizem za planince iz dni cesarja Jožefa II), ki ga je povzel po Baltazarju (Belsazarju)

Peter Radics,
plemeniti
(vir: wikipedia)

*Hacquetu*⁶ z naslovom *Wie man am zweckmäßigsten Gebürge bereist?*

Hacqueta cenjeni Wurzbachov biografski leksikon 19. stoletja označuje kot vsestranskega

¹ <https://plangis.pzs.si/?koce> (dostop 23. 7. 2019).

² Frischauf Johannes, Dunaj, 17. 9. 183, † Gradec, 7. 1. 1924. <http://www.biographien.ac.at> (dostop 23. 7. 2019).

³ Naj navedem nekaj njegovih del: *Die Sannthaler Alpen*, 837–1924. Založništvo in izdelava Dunaj: Verlag des Verfassers (1877); *Die Kreuzer-Alpe bei Stein* (1837–1924). Založništvo in izdelava [S. l.]: Verlag des Verfassers, [med 1877 in 1900]; *Die Sannthaler Alpen: mit einer Karte und einem Panorama*. Založništvo in izdelava Dunaj: Brockhausen & Bräuer, 1877.

⁴ Radics Peter (Pavel), Postojna, 26. 9. 1836, † Ljubljana, 24. 9. 1912. <http://www.slovenska-biografija.si> (dostop 26. 7. 2019).

⁵ P. v. Radics, Österr. *Touristenztg.* 3, 1883, str. 61–66.

⁶ Belsazar de la Motte Hacquet, tudi *Balthasar* ali *Balthazar Hacquet*, Le Conquet, Bretanja, 1739/1740?, †Dunaj 10. 1. 1815. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 7. Theil.* Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, Dunaj 1861, str. 163–165; in <http://www.slovenska-biografija.si>.

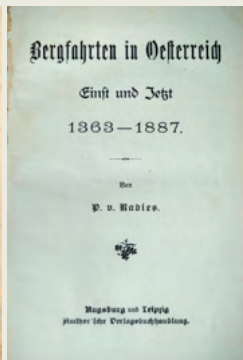
⁷ Belsazar Hacquet, *Leben und Werke* (bearbeitet von Dr. Georg Jakob), Bergverlag Rudolf Rother, München, 1930, str. 209–220.

1

2

3

- (1) Balthasar Hacquet
 (2) Balthasar Hacquet: *Abbildung und Beschreibung der südwest- und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven*
 (3) Peter Radics: *Bergfahrten in Österreich Einst und Jetzt 1363-1887*

naravoslovca, našim krajem pa je poznan tudi iz drugih razlogov. Naj na kratko navedem le nekaj osnovnih informacij. V Franciji rojeni doktor filozofije in medicine je po končani vojni leta 1763 potoval po Evropi in se strokovno izpopolnjeval na Dunaju. Leta 1766 je sprejel službo rudniškega kirurga in porodničarja v Idriji, kjer se je posvetil zdravljenju zastrupitev z živim srebrom in preventivi, ter ostal tam do leta 1773. Nato je v Ljubljani deloval kot predavatelj. Med letoma 1774 in 1787 je bil tajnik Kranjske kmetijske družbe, v kateri je od 1785 do 1787 predaval kmetijsko in rokodelsko kemijo. Leta 1773 je postal učitelj anatomije, kirurgije in porodništva na ljubljanskem liceju ter babiški šoli. Hacquet je poleg medicinskega in predavateljskega dela raziskoval slovenske naravne posebnosti, hkrati pa ga štejejo med utemeljitelje alpinizma. Njegovi obiski gora so znani, tako tudi dejstvo, da se je na Triglav povzpel dvakrat, leta 1779 in 1782. Med številnimi deli je gotovo najbolj slavna njegova knjiga s slikami in podrobnostmi slovanskega sveta *Slavus-Venedus-Illyricus; Abbildung und Beschreibung der südwest- und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven* iz leta 1782,⁸ do katere lahko bralci dostopijo tudi prek spletnih brskalnikov.

V nadaljevanju bom več pozornosti namenila Hacquetovim nasvetom, ki jih je Radics ponovno objavil v vodiču z naslovom *Bergfahrten in Österreich. Einst und Jetzt 1363-1887* založbe Augsburg und Leipzig Amthorsche Verlagsbuchhandlung, in sicer v šestem poglavju z enakim naslovom kot prvič, torej *Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II.* Gre za nekaj več kot sto strani obsežno knjižico majhnega formata s trinajstimi poglavji, med katerimi se na primer četrto poglavje v celoti in precej natančno posveča različnim pristopom (in sestopom) na Triglav. Šesto poglavje te knjižice, ki je z več kot dvajsetimi stranmi namenjeno obiskovalcem gora, nosi že omenjeni precej udarni naslov. Katekizem je sicer beseda, ki jo *Slovar slovenskega knjižnega jezika* opredeli kot "knjiga z osnovami krščanskega nauka, navadno v obliki vprašanj in odgovorov".⁹ Ker pa beseda v grščini (*katekheo*) pomeni učiti, jo lahko uporabimo tudi v nereligioznem

sobesedilu, in sicer kot temeljno vodilo – knjigo – za določeno temo.

Radics uvodno poglavje začne z ugotovitvijo, da doslej s področja hribolazništva še nihče ni objavil tako vrednega, predvsem pa uporabnega dela kot Hacquet, ki ga imenuje "najpomembnejši turist 18. stoletja". Tega je v nadaljevanju na kratko predstavil in med drugim omenil njegov vzpon na Triglav. Naslednjih šest poglavij, ki so namenjena nasvetom planincem, je še danes aktualnih, saj zadevajo vse bistvene elemente planinske opreme. Radics je prvotnemu besedilu z manjšimi odstopanji ostal zvest skoraj v celoti. Tako denimo besedilo v celoti ni bilo več namenjeno vsem raziskovalcem narave, ampak je nagovarjalo le obiskovalce planin in gora.

Hacquet, ki se je nasvetov lotil precej natančno in celovito, se je v uvodu posvetil fizičnim in osebnostnim lastnostim planinca. Ta naj bo telesno močan in dobro grajen, ne premajhen, a tudi ne prevelik, saj preveliki ljudje hitreje izgubijo ravnotežje. Imeti mora zdrava pljuča ter močne in vzdržljive noge. Med osebnostnimi lastnostmi je na prvem mestu omenil srčnost in neustrašnost, torej pogum. Pri tem je mislil na strah pred padci, ki naj bi bil glavni krivec za vrtočlavo in posledično padce, ter zato svetoval dobro pripravo pohodnika pred odhodom v gore. Za privajanje na višino je predlagal vzpenjanje na visoke zvonike ter plezanje po visokih strehah in delovnih odrih.

V nadaljevanju je avtor odločno odsvetoval skušnjave, kot so tobak, vino, topli napitki, mehka postelja, ki jim planinec nikakor ne bi smel podleči. Pomembno je tudi, da planinec ni oženjen, ker to zastruplja pogum.

Kar zadeva hrano, po Hacquetu zadostuje kruh z mlekom ali nekaj sira, v sili pa tudi samo kruh in voda, kar je že sam izkusil. Nekoč je namreč jedel samo riž, ki mu je postal celo najljubša jed. Na poti planincu sicer ne sme zmanjkati soli, a se je kljub temu treba izogibati slanega mesa, ker povzroča hudo žejo. Ta je v hribih vse prepogosta, sploh v apnenčastem svetu, kjer se voda skriva le v redkih globelih. Da bi se tej peklenski nadlogi izognili, priporoča *plehmato* steklenico ali kaj podobnega, napolnjeno z vodo. Kot zdravnik je priporočal, da je treba zlasti v vročih dneh v steklenico z vodo kaniati nekaj rastlinske kisline, ki zna biti v primeru pitja stoječe vode še kako koristna.

Pri oblačilih je Hacquet na prvo mesto postavil pokrivalo, to je usnjeno kapo, ki se mora na glavo usesti kot nekakšen dežnik. Ker je izdelana iz (svetlečega, to je gladkega) usnja, je lahka, upogljiva in kot taka primerna tudi za nošenje v torbi. V nadaljevanju še doda, da so te *haube* sicer ruskega porekla, a od vseh doslej znanih pokrival najboljše.

Lasje planinca morajo biti postrizeni na okroglo ali speti v kratek čop. Ker se v hribe odhaja v vročih dneh, je znojenje večje, zato si je najprimerneje okoli glave zavezati bel trak, ruto, katere vogal naj visi

⁸ <http://www.slovenska-biografija.si> (dostop 24. 7. 2019).

⁹ <https://fran.si> (dostop 22. 7. 2019).

čez vrat. Ob lahnem vetru bo planinec na ta način imel tudi hlajenje.

K najprimernejšim oblačilom po njegovem sodijo brezrokavnik in dolge hlače, narejene iz gamske kože, ki morajo biti pri kolenih dovolj široke. Srajca naj bo kratka, a široka, ne nagubana, in s štirimi žepi – dva na zunanji in dva na notranji strani v višini prsi. V enem od notranjih žepov naj bodo papir, pribor za pisanje in denarnica, v drugem dvocevna pištola. (Upoštevati je treba čas, v katerem je pisec živel.) V zunanjih žepih se nosi kratek angleški daljnogled, tak kot so ga imeli oficirji na bojiščih, ter majhen kompas. Poleg povečevalnega stekla je v manjšem žepu (zato, da ne pade ven) na brezrokavniku obvezna žepna ura.

Na nogah planinec ne rabi nič drugega kot iz usnja izdelane (kratke) škornje s čim debelejšim podplatom. Zgornji del škornja naj bo iz mehkega, debelega angleškega usnja. To je namreč dobra obramba pred kačjimi ugrizi, ki so v vročih dneh lahko prav pogosti. Kot zdravnik je v primeru kačjega pika svetoval podvezovanje s trakom ter rezanje rane z iglo, trnjem ali noževo konico, da rana zakrvari.

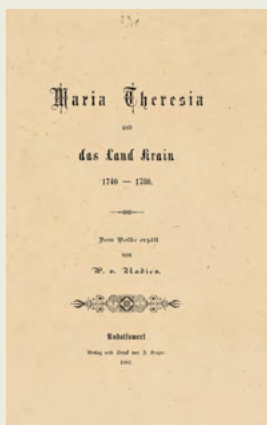
Usnjene rokavice, ki se jih uporablja pri plezanju, so, tako kot kratek plašč, nujne. Kratek plašč pohodnika brani ne le pred vetrom, snegom ali dežjem, ampak tudi pred hudim mrazom, ki je z višino lahko še posebno oster.

Pisec se je posvetil tudi dodatni zunanji opremi planinca, predvsem za tisti čas običajnim prevoznim sredstvom. Ta so zaradi zastarelosti sodobnemu bračcu danes nepomembna, a jih na kratko navajam samo kot zanimivost. Pohodniku je za pot iz čisto praktičnega razloga svetoval šest do sedem let starega, belega ali belo-sivega konja. Planinec, ko se odpravi više v hribe, mora konja namreč pustiti na kakšni planini, ob vrnitvi v dolino pa ga bo zaradi barve precej laže našel. Podrobnemu opisu konja sledi nekaj navodil za pravilno ježo in nasvetov v zvezi s prtljago. Ta naj bo pričvrščena na sedlu v dveh torbah, v katerih je med različnimi rečmi predvideval tudi knjigo.

Peto poglavje je namenjeno zaščitnim ukrepom, na katere mora planinec nujno pomisliti pred odhodom v hribe. Pisec izpostavi možnost kraje denarja in iz lastnih izkušenj svetuje, naj se ga skriva v gumbih. Z usnjem prekrite kovanci se namreč še zdaleč ne prepoznajo kot možno skrivališče denarja.

Pred odhodom je treba pripraviti tudi hrano, torej že prej omenjeni riž, sol, nekaj masla, občasno kakšno divjačino.

V splošnih napotkih obiskovalcu planin se Hacquetu zdi povsem logično, da hodijo v gore le domačini oziroma samo tisti, ki imajo planinskega (gorskega) vodnika. Izhajajoč iz lastnih izkušenj svetuje upoštevanje vodnikovih predlogov in svari pred nepokorščino ter prepiranjem z njim. Ob tem zagotavlja, da se z vodnikom vsak planinec počuti varnega v več ozirih, tudi pred tem, da bo umrl od lakote.

K rezervnim stvarjem sodita srajca in za zdravje nujen flanelast *lajbič*, katerega vrednost je spoznal šele v zadnjih letih pohajanja po gorah. V poletnih mesecih je znojenje močnejše, korak pa zaradi redkejšega zraka počasnejši. Zato predvideva na sto ali dvesto korakov kratek počitek. Prepričan je, da počivanje s preznojenimi oblačili na koži sčasoma pripelje do revme, ki se je ni več moč znebiti. Da bi to preprečil, se mu zdi uporaba flanelastega brezrokavnika več kot smiselna.

K obvezni opremi planinca je štel tudi vrv in palico z zanko za roke. Na vrv se po njegovem mnenju lahko privežemo, da se zaščitimo med prečenjem ledenikov in tudi med siceršnjim plezanjem.

V zaključnem poglavju je Hacquet želel odgovoriti na vprašnje, kdaj je najprimernejši čas za obisk gora. Odgovor je bilo sicer mogoče razbrati med vrsticami že v prejšnjih poglavjih – najprimernejši čas za obisk gora je po njegovem v jasnem vremenu in dolgih poletnih dneh.

Sklepne besede po zapisanem pravzaprav niti niso potrebne. Kot je videti, se namreč nasveti obiskovalcem planinskega in gorskega sveta iz daljnega 18. stoletja v precejšnji meri dotikajo današnjih, saj zajamejo vse ključne točke planinske opreme, torej primernih oblačil, čevljev, fizične pripravljenosti itd.

Ne nazadnje gre v prispevku bolj za apel in željo, da bi se besedilo dotaknilo čim več duš bodočih obiskovalcev naših planin in gora. ●

Literatura:

Belsazar Hacquet, *Leben und Werke* (bearbeitet von Dr. Georg Jakob), Bergverlag Rudolf Rother, München, 930, str. 209–220. (Knjiga je v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani.)

Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 7. Theil. Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, Dunaj 1861.

<http://www.biographien.ac.at>.

<http://www.slovenska-biografija.si>.

<https://fran.si>.

Peter v. Radics: *Bergfahrten in Österreich. Einst und Jetzt 1363–1887*, Augsburg und Leipzig Amthorsche Verlagsbuchhandlung. (Knjiga je v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani.)

Nekaj naslovnih knjig Petra Radicsa:
(4) 1881 Peter Radics - *Maria Theresia und das Land Krain* (notranja)
(5) 1882 Peter Radics - *In's Kärnten*
(6) 1885 Peter Radics - *Führer durch Krain*

Krasni novi svet brezpotij

Eno z naravo

Hello, dobry den, buon guiorno, hola, dobar dan, guten tag. Pismo, sem se spraševal, ali bo sploh kdo pozdravil z dober dan? Samo še kakšen Kitajec manjka. "A si že naredil kakšno fotografijo za Instagram?" O, *evo*, končno Slovenca na avgustovsko nedeljo na poti proti Triglavu. "Ne, malo bom še počakal, da prideva v skale, da bo videti bolj divje," sta se pogovarjala dva nadobudna fantiča, zatopljena v aplikacije na pametnih telefonih. Ta je pa dobra, sem si mislil, gamsa, ki se je ravnokar sprehajal za velikim balvanom, pa ta dva "Instagram mojstra" sploh nista opazila. Facebook, Instagram, raznorazni *sport trackerji*, ki štejejo vsak korak in izgubo kalorij, nas v gorah samo zavedejo. Več imamo pametnih telefonov, manj opazujemo naravo.

Naslednji teden sem na Mangartu skrivaj opazoval Kitajca, ki je v vsej možni plezalski opremi poslušal glasbo iz zvočnika, ki ga je prinesel s sabo na vrh. Ne razumem, zakaj bi človek na goro vzel zvočnik, saj to pomeni za cel sendvič prostora manj v nahrbtniku! Spomnim se dveh deklet iz San Franciscu, ki sta v koči Planika pod Triglavom prosili oskrbnico, naj jima zavrti zgoščenko, ki sta jo prinesli s sabo. Povedali sta mi, da so naše gore najlepše na svetu, ker so bele in sive, ne črne in rjave kot drugod – zakaj torej potrebujeta svojo glasbo v gorah? Predlagal sem jima, da naredimo *selfie* in uživamo v gorski tišini. In ko smo tako meditirali, je z vrha Triglava udarila harmonika!

Je kje mirnejši gorski svet? Kjer rajši kot glasno harmoniko ali azijske popevke poslušamo ptičje petje, šumenje vetra in šelestenje dreves? A niso tam visoko zgoraj dovolj le družba oblakov na nebu, zvok vetra, krokar, ki ti skuša ukrasti košček sendviča? Med sanjarjenjem pred domačo hišo sem opazoval našega mučka, kako pogumno se zaganja gor po drevesu, kako z lahkoto skače po zraku, ko lovi ptiče, in s kakšno natančnostjo filira krte. Vidi se, da je to muček z dobro nabrušenimi kremplji. Njega ne bodo nikdar reševali gasilci in splezal bo na najvišja drevesa ter odkrival nove in drugačne poti ... Hmm, mogoče bi pa tudi jaz lahko šel v gore po kakšni drugi gorski poti ... Mirnejši.

Novi svet

"En *šnopček* prosim," je rekel Žica v barčku v Mojstrani. "Vem za tak drugačen svet, kot ga iščeta. Vem za krasen svet." Z Gregorjem sva ga pozorno poslušala. Tudi Gregor je hrepenel po miru in samoti v gorah, zato se je zadnje čase vedno bolj zatekal na samotne poti italijanskih Julijcev, kjer ni bilo toliko ljudi. "Poslušajta. Za Gozdom Martuljkom so drugačne gore."

"Ja, vem, Škrlatica," sem pametno rekel.

"Ne, Škrnatarca," je popravil Žica.

"Škrlatica," sem trmoglavil.

"Škrnatarca, *šalabajzer*," je znorel Žica. "Škrlatica je na koncu teh gora in Škrlatica je markirana. Vse druge gore tam pa so nemarkirane. V teh gorah ni tabel, ni pušic in ni markacij na drevesih in skalah. V skalah ni namontiranih *lojter*, skob in nikjer ni nobene *zajle*. Tam se ne vlečeš za *zajlo*, ampak plezaš z vsemi

štirimi. In te gore so ostre in divje kot Dolomiti. To so Škrnatarca, Kukova špica, Dovški križ, Veliki Oltar, Rokavi, Mala in Velika Martuljska Ponca, Rigljica, Rušica in Široka peč. Tam je svet brezpotij."

"Vau! Zakon!" sva se spogledala z Gregorjem.

"In sredi teh gora je naravni Amfiteater."

"Kaj?" sva odprla usta in jih pozabila zapreti.

"Mucka, *kva* me *tko* gledata? Ja, naravni Amfiteater, okoli katerega so samo velikanske gore. Z Andrejčkom sva ta Amfiteater občudovala, ko sva splezala na Široko peč." Pismo, sem se zamislil, v Rimu so amfiteater sezidali ljudje, tukaj pa je Amfiteater postavila narava. To mora biti pa res lepo.

"Res je lepo. To so čudovite gore," je nadaljeval Žica.

"Tam ni nobene navlake iz doline in tako naj tudi ostane! Tam ne bosta slišala: 'Ej, a gremo še enkrat od začetka gor, ker sem pozabil vklopiti aplikacijo za porabo kalorij?' Pa ne bosta srečala veliko ljudi. Na samotnih, brezpotnih turah srečaš dosti več gamsov kot ljudi. Če pa že koga srečaš, so to drugačni ljudje. Ne gledajo v telefone, ampak uživajo v razgledih. Zato so bolj pomirjeni s sabo in svetom. Ampak mucka, pozor, za brezpotja morata dobro nabrusiti kremplje. Tam ni *zajebancije*. Za te ture se je treba dobro pripraviti, treba je izbrati vremensko optimalen

dan, vzeti več vode, več hrane, več oblačil, za težje reči *štrik*, astronavska folijo, zemljevid, kompas, lučko, baterije ..." Žica je malce počakal, naredil požirek *šnopčka* in dodal: "Na brezpotne ture hodijo samo mucki z dobro nabrušenimi kremplji. Vaju bom jaz peljal na prvo. Ker sta za martuljske gore še prezelena, bomo šli na Zeleniške špice."

Začutil sem, da je to ta svet, po katerem sem hrepenel in si ga želel. Žica mi je odprl oči. Žica, ta legendarni gornik, ki je vriskal po hribih in vedno in povsod širil pozitivno energijo. V gorah je dihal s polnimi pljuči – tam je bil zares doma. Poleti je preplezal najbolj vratolomne stene in osvajal gore, za posledek pa jih je pozimi še presmučal. In vse te zmage smo znali z Žico vedno odlično proslaviti.

"Ne boj se," mi je rekel, "to je varno početje." Toda na predvečer ture na Zeleniške špice me je bilo vseeno strah. Kakšen bo ta svet? Ali bo zelo prepadno? Bo veliko plezanja? Kam sploh grem? Številna vprašanja mi niso dala spati, saj sem vedel, da bosta ta pot in ta novi svet, ki ga bom videl, nevarnejša od vseh poti, kjer sem do takrat hodil in plezal. Bal sem se ... Prepadi bodo zagotovo še globlji, in ker ni označb, se lahko kaj hitro zaplezaš; nekam, od koder ne moreš več nazaj. Res sem se bal. Po drugi strani pa me je misel, da

Za Gozdom Martuljkom so drugačne gore. V teh gorah ni tabel, ni puščic in ni markacij na drevesih in skalah. V skalah ni namontiranih lojter, skob in nikjer ni nobene zajle. Tam se ne vlečeš za zajlo, ampak plezaš z vsemi štirimi.
Foto: Oton Naglost

grem v drugačen svet, navduševala. Saj sem to iskal! Treba bo zbrati pogum in iti na novo pot.

"O Marija, si tako paniko delal, da smo poklicali še Sodjo z Jesenic, da bo pazil na vaju!" In smo šli. Midva z Gregorjem, rahlo zelena in *presrana*, ter Žica, Sodja in Andrejček, sami izkušeni mački. Počutil sem se kot takrat, ko sem šel prvič v gore. Po uri hoje smo na nekem ovinku zavili z markirane poti in tako sem prvič stopil na brezpotje, na pot, ki je ni bilo. Malce mi je bilo neprijetno, ker ni bilo več nobene oznake, po drugi strani pa sem se počutil kot pravi pustolovec, saj je bilo treba malce improvizirati in kdaj pa kdaj najti pravo smer. Želje po drugačnih poteh in po novih razgledih, novem svetu ter plezalnih dogodivščinah so me gnale naprej.

"Samo *picite* naravnost do tistega sedla," se je drl Žica, "potem pa kar po skalah gor na Pavličev vrh. Tam se začne prečenje Zeleniških špic."

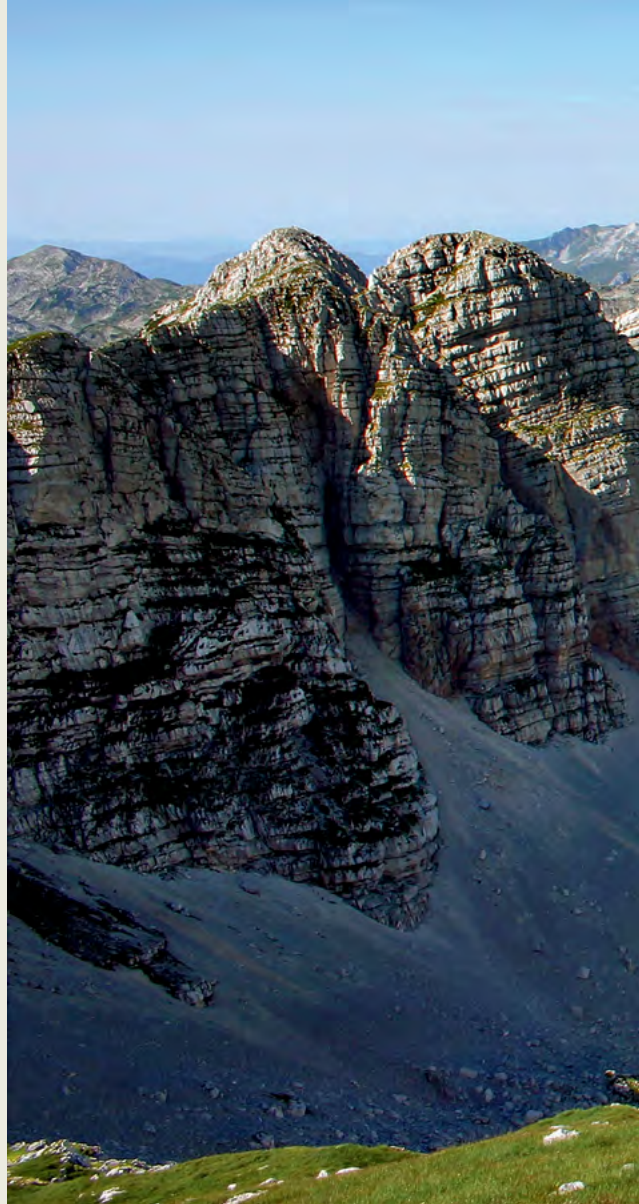
"Kam?" mi ni bilo jasno, kje je pot.

"Kar naravnost gor," je mahal Žica.

A tako je na brezpotnih turah, sem razmišljal, malo levo, malo desno. Gor po najkrajši poti. Prav vse je prepuščeno tebi, tvoji domišljiji in iznajdljivosti. Sam se odločiš, katero pot boš izbral, in če se zmotiš, se boš pač moral vrniti. Da, hoja po brezpotjih je res drugačna. Vesel si za vsak kamen, ki te drži in se ne odkruši, vesel si za vsak stop, kamor lahko stopiš in upreš nogo, ter za vsak oprimek, ki ga lahko zgrabiš. Ko se tako giblješ nad stometrskimi prepadi, se počutiš svobodnega in zlitega z naravo, saj ne uporabljaš nobenih železnih pomagala, ampak le svoje roke in noge. Začutiš prvinsko svobodo duše, ki hrepeni po prostem gibanju. Taka duša sploh ne potrebuje umetnih pomagala za to, da bi osvojila vrh gore.

Kot v raju

"Res sva *šalabajzerja*. *Falila* sva goro, midva greva proti Dovškemu križu, Veliki Oltar je levo," sem rekel Gregorju, ki je v sekundi ustavil korak, snel nahrbtnik in pogledal na zemljevid. "Seveda, nazaj dol pa po tistem grebenu spet gor." Na brezpotjih je čisto vse mogoče, še posebej za taka začetnika, kot sva bila midva, ko sva prvič okušala dobrote iz kraljestva martuljških gora. Že ko zaslišiš ime Veliki Oltar, se zdrzneš, ko pa se zaveš, da boš dvanajst ur hodil po brezpotnem svetu, kjer ni nobenega znaka civilizacije, ti je jasno, da gre za pravo gorsko pustolovščino. Brezpotja so orientacijsko, kondicijsko in tehnično zelo zahtevna, toda za ta trud si vedno bogato poplačan s krasnimi razgledi. Po šestih urah vzpenjanja mi je bilo na vrhu Velikega Oltarja jasno, da je hoja po brezpotjih res dogodivščina. Kakšna divjina je ta svet! Ostri, neobrušeni stolpiči vrhov gora so štrleli izza samotnih trav tam spodaj. Pozabljeno melišče, kjer ni bilo nobene sledi, je bilo videti, kot da sameva že tisoč let. Nedotaknjen svet. Tak, kot je bil od vekomaj. Sam in samotni. Čist in opran. Svet, kot ga je dala narava. Tišina. Bilo je strašljivo mirno in tiho. Le veter je tam zadaj v mogočnem Amfiteatru bril svojo pesem.

Samo oči največjih gorskih sanjačev bodo videle prekrasno Traviško dolino. Ta od boga pozabljeni svet v Trenti. Prav zato sva se z Gregorjem namenila na dve osamljeni gori tam čez: Travnik in Plaski Vogel.

"Kaj, če naletiva na medveda?"

"Samo teci, teci, kot te nesejo noge! Ampak *slalomiraj*, da medveda malo zmedeš."

"Če pride medved, bom rajši kar smuk ucvrl."

Po dveh urah *zafrikantske* debate in prijetne hoje sva se odcepila z uhojene in markirane poti na skromno neoznačeno brezpotno stezico, ki se je počasi izgubljala, in spet sem se počutil svobodnega. Spet bom kot na Zeleniških špicah in Velikem Oltarju sam izbiral svojo pot. Šel bom na vrh gore, koder bom hotel iti.

Med vzpenjanjem proti ogromnim skalnatim vršcem sem videl tak svet, kot še nikoli prej. To je bila Traviška dolina. Gorski travniki so ponujali rože in barve, kot bi jih kdo narisal. Zlato rumena, ki se je prelivala v oranžno vijoličasto. Med temi rožami so rasli velikanski zeleni klobuki pravljličnih oblik. Niti dva si nista bila podobna. Med temi cvetovi so elegantno letali metulji, malce niže med travami pa so brenčali nenavadni hrošči. Prvič v življenju sem videl hrošča,

ki je letel po zraku. Imel je droben *propelerček*, da je bil videti kot helikopterček. Česa vsega človek ne vidi na samotnih brezpotjih ... Gledal sem te brneče hrošče, metulje pa kobilice, polže; gledal sem mravlje in pajke, ki so pletli srebrnkaste mreže med travami in stoletnim mahom. Gledal sem ta krasni svet, ki me je očaral. Kot da sem narahlo priprl vrata nebes in sramežljivo kukal skozi. V takih krajih je torej doma domišljija. Že takrat sredi poletja, ko sem v Traviški dolini gledal ta svet, sem vedel, da se bodo vse te barve, ves ta vonj, vse te drobne živalce in vsi razgledi ter pogledi v dolgih zimskih večerih prelili v opojen spomin na čarobne poletne travnike, ki jih je ustvarila mati narava v Trenti. Brezpotja. Krasni novi svet.

Čar brezpotij

Vsakdo se vsaj za trenutek želi vrniti v čase, ko je bil še otrok. Ko še ni bil tako poln navlake, ki jo s sabo prinaša življenje. Ko se je po otročje razveselil snega, in ko je bil dež, je bil dež, in ko je bilo sonce, je bilo sonce. Stvari so bile preproste. Kar je narava dala, to je dala. In brezpotja so odlično igrišče za otroškost in prvinskost, saj si vesel kot otrok, ko hodiš po teh krajih in odkrivaš čisto

Česa vsega človek ne vidi na samotnih brezpotjih ... Gledal sem ta krasni svet, ki me je očaral. Kot da sem narahlo priprl vrata nebes in sramežljivo kukal skozi. V takih krajih je torej doma domišljija. Že takrat sredi poletja, ko sem v Traviški dolini gledal ta svet, sem vedel, da se bodo vse te barve, ves ta vonj, vse te drobne živalce in vsi razgledi ter pogledi v dolgih zimskih večerih prelili v opojen spomin na čarobne poletne travnike, ki jih je ustvarila mati narava v Trenti. Brezpotja. Krasni novi svet.

Foto: Peter Strgar

nov svet. Ko dolgo ne vidiš nobenega človeka in nobenega znaka civilizacije, začutiš, kako močno si povezan z naravo. Ne potrebuješ tehničnih pomagal, da bi jo premagal, ampak se zliješ z njo in uživaš v vsakem koraku in v vsakem pogledu. Skromen si in hvaležen za njene darove. Tako so včasih hodili v gore. Nič ni bilo samoumevno in nič ni bilo olajšano. Zato so gore in mir mnogo bolj cenili. Na teh dolgih in samotnih brezpotnih turah vidiš, kako lepa je narava, ki je ostala taka, kot je bila nekdanj. Taka, kot jo je občudoval Julius Kugy. Taka, kakor bo še naprej. In sredi tega raja se zaveš, da bo ta narava čez sto let enaka, le da bodo tod hodili drugi mucki z dobro nabrušenimi kremplji. ●

Janja Lipužič

Izobilje ciljev za vse letne čase

Sredogorje Karnijskih Alp

Med zapiski k turi z datumom junij 2018 je tudi komentar prijateljice N., da me že dolgo ni videla tako dobre volje. Čeprav sem v jutranji neučakanosti dvakrat zgrešila parkirišče in klepetaje najmanj tolikokrat tudi markacije ob poti, kljub zgodnje poletni sparini, ki je res ne maram, si ta dan ne bi želela biti nikjer drugje. Ker je bilo tam, kjer sem bila, popolno. Monte Flop bi mi lahko zakuhal tudi kakšno večjo lumparijo (v pogovornem jeziku *flop* pomeni velik neuspeh, polom), pa bi še vedno z vso vnemo zatrjevala, kako *monte top* sem se imela!

Po začimbe v Karnijo

Kdor meni, da hribom, goram in ostalim vrstam vzpetin z višino pojemata tudi privlačnost in namišljena vrednost, pri meni ne bo naletel na razumevanje. V resnici je tako, da je v koledarskem letu časovno in vremensko okno za obisk resnega visokogorja v kopnih razmerah relativno majhno, vsaj za povprečnega planinca brez alpinističnega *pedigreja*. Poleti nam hitro zmanjka prostih dni za vse julijske in dolo-mitske špice in *cime*, spomladi in jeseni pa se pogosto brez navdiha že n-tič na avtomatskem pilotu vzpenjamo na bližnjo vzpetino, tolažeč se, da naša glavna

sezona, v kateri se bomo lotili novih, privlačnih planinskih ciljev, še pride ali pa se je pravkar iztekla. Ta siva cona, ki je, paradoksalno, spomladi in jeseni v naravi najbarvitejša, je v resnici idealno obdobje za širjenje planinskih obzorij. Na primer v sredogorju sosednje Karnije.

"Moram res zlesti na vsako izboklino v reliefu nekoristnega karnijskega sveta," je moje vabilo na izlet komentirala N. iz uvoda. Ne nujno vsako, na tole pa! Tako sva "pod nujno" obredli večino tu omenjenih vrhov, ne meneč se za dejstvo, da marsikaj dolgujeva še domačim. Obisk Karnije name deluje kot dobra

začimba – poživi motivacijo, ko se mi jutraj ne lju-
bi vstati, popestri rutino vožnje po stokrat prepelja-
nih cestah, izostri pozornost na zanimivosti ob poti,
ki bi se drugje zdele samoumevne, greje s svojstveno
toplino, značilno za dežele pod mediteranskim son-
cem. In ne nazadnje, priložnost za kratko izmenjavo
besed s kakšnim domačinom je v mojem svetu, v ka-
terem se pridno učim italijanščino, vredna vsaj toliko
kot podpis v vpisni knjigi (kamor se tako ali tako veči-
noma pozabim vpisati).

Reportaža je geografsko razpršena in se dotika raz-
ličnih delov Karnije. Dva v prilogi opisana izleta sta
razmeroma blizu našim krajem, na druga dva pa smo
potovali nekaj dlje, v manj oblegane Karnijske Pre-
dalpe in više v osrednjo Karnijo. Da bi bilo razmer-
je med ogličnim odtisom na račun vožnje in dolžino
ture kar najugodnejše, se vse poti vzpenjajo in spušča-
jo vsaj šest do sedem ur ter presegajo mejo tisoč vi-
šinskih metrov. Vse so zastavljene krožno, kar je po-
zitivno tako z logističnega kot estetskega razloga, pa
še kratkočasne so.

Pozor, hudi razgledi

Zvesti bralci se bodo spomnili, da je naša revija o sku-
pinah Crete Grauzarie in Zuc dal Bóra pred leti že pi-
sala. Prav tja, nad dolino Val Aupa, ki deli obe omenje-
ni skupini, se ponovno vračamo, tokrat z gostejšimi
planinskimi grabljami, specializiranimi za iskanje sre-
dogorskih višin za jesensko-pomladno kolekcijo.

Že najmanjši med njimi, Monte Monticello, bo iz-
strelil puščico v srce rahlo melanholičnih (sredo)gor-
skih romantikov. S katerimi besedami povabiti bralce

na hrib, ki ne premore niti izvirnejšega imena, kot je
'Hribček'? Bodo razumeli, če napišem, da se z Grauzarie vidi dlje, z Monticella pa globlje? Občutek iztr-
ganosti času in prostoru, ki nas oplazi med zarašče-
nim zidovjem v Moggessi di Là ali Moggessi di Quà,
ni nič drugega kot tihi odmev kaotičnega vsakdanji-
ka, ki nas skozi življenje poganja v čedalje hitrejšem
ritmu. Tudi zato potrebujemo izlete, kot je ta.

Malo globlje v dolini si iz oči v oči, tisoč sedemsto
metrov visoko, zreta Monte Vualt, 1725 m, in Monte
Flop, 1715 m. Zadnji je, tako kot bližnja Creta di Mez-
zodi, 1806 m, in Cimadors Alto, 1639 m, ultra raz-
gledni sredogorski satelit bolj poznanega para Cre-
te Grauzarie in Monte Sernia, ki ju je narava skoraj
gotovo ustvarila z namenom, da bi občudovali njuno
izstopajočo pojavnost. Če smo gorniško podjetnej-
ši, lahko z vrha zgodaj spomladi opazujemo, kje nas
bodo vodili prehodi čez divje stene in strme grape, je-
seni se morda vrnemo in prijateljem ponosno poka-
žemo, kod smo hodili in plezali. Krožna pot na Monte
Flop se pretežni del skriva v blagodejni gozdni senci,
tam, kjer je kaj videti, pa huškne na plan in razvaja z
okoliskimi razgledi. Na poti navzgor gre mimo stal-
no odprtega zavetišča Ricovero Zouf di Fau, v sesto-
pu mimo priljubljene kočice Rifugio Grauzaria, edine v
tem delu Karnijskih Alp, ki je za večino obiskovalcev
etapni, za mnoge izletnike pa kar končni cilj pohoda.
Zadnji del vzpona čez strma južna travnata pobočja
je neoznačen, vendar uhojen in enostaven, dostop
na zahodni vrh (brez imena, na zemljevidih kot kota
1792 m) pa že skoraj brezpopen, tu in tam obeležen s
kakšno zbledelo piko.

*Na vrhu Monte
Plananizze
Foto: Janja Lipužič*

Razgledna točka
Balcon di Povezzi pod
Monte Monticellom
Foto: Janja Lipužič

Naravnost na drugo stran doline, na Monte Vualt, gremo, kakor je opisano v prilogi. Turo začnemo v prikupni vasici Dordolla, kjer med drugim premorejo eno najbolj nenavadnih knjižnic, kar si jih je mogoče zamisliti. Na dvorišču ene od hiš ob osrednji ulici (srčno upam, da je še tam!) stoji odslužen, porisan hladilnik z napisom *La grande piccola biblioteca1*. Majhna po vsebini, velika po pomenu za lokalne prebivalce. Kar zajetna je tudi naša tura, ki nas bo

Osrednji motiv poti
skozi Canale di Meduna
in Val Viellio je voda.
Foto: Janja Lipužič

¹ Mala velika knjižnica.

zaposlovala naslednjih sedem do devet ur; odvisno od zbrane količine energije in razmer na opcijski Creti dai Rusei, 1923 m. Tja se seveda pride tudi v samostojnem izletu, bodisi z zahodno bodisi s severno postavljenega izhodišča v Val Aupi.

Planine za pešce in kolesarje

V globoki malhi zanimivih karnijskih sredogorcev tega območja s prikupno slovensko zvenečim imenom izstopa Plananizza, 1554 m. Stolp na njenem vrhu je lepo viden že med vožnjo od Dunje/Dogna

proti Kluzam/Chiusaforte, še lepši pa so seveda pogledi od zgoraj navzdol. Iz gozdov, ki oblivajo pristopna pobočja, se na vrhu izmuzne travnata planinica, katere razgledi slovijo daleč naokoli. Na eno stran se dotikajo Strme peči, Žrda in drugih gora nad Rezi-jo, na drugo Zuc dal Bóra ter sosednjega Montuse-
la. O zapisanem sem se na lastne oči prepričala šele v drugem poskusu, ki je vztrajnost le nagradil z jasnino neba in vedrino duha, tistima nemerljivima, a nepogrešljivima sestavinama, ki soustvarjata moj goriški *carpe diem*.

Nova izdaja Tabaccove "osemnajstice" iz leta 2018, ki je za vsakovrstne izlete zahodno od reke Bele/Fella nepogrešljiva, je vrisala nekaj novih poti, ki med drugim vodijo tudi tja, kamor vabi naša reportaža. Prav tako so na novo vrisane steze, primerne za gorsko kolesarjenje, imenovane Percorsi in MTB. S kolesom je mogoče čisto na vrh Monticella, v dolgem krogu vse naokoli Vualta in tudi precej visoko pod Flop.

Raznolik svet Karnijskih Predalp

S tretjim predlogom za planinski izlet potujemo nekoliko dlje, na rob Karnijskih Predalp. S tem pojmom opisujemo gorsko krajino vzhodno od Piave in jugozahodno od Timentata/Tagliamento. Na severu mejijo na Karnijske Alpe/Alpi Carniche, na vzhodu na Julijske Predalpe/Prealpi Giulie, na zahodu na Belunske Predalpe/Prealpi Bellunesi in delno tudi Zoldanske Dolomite/Dolomiti di Zoldo, na jugu pa se stikajo s Furlansko nižino/Pianura Veneto Friulana. Delimo jih v tri podskupine. Najzahodnejši so Furlanski Dolomiti/Dolomiti Friulani s čistokrvnimi alpskimi skalnimi lepoticami in lepotci, kot so Cima dei Preti, 2703 m, Monte Duranno, 2652 m, in Monte Cridola, 2581 m. V osrednji podskupini strmine in višine počasi pojemajo in se z Monte Rautom, 2025 m, še zadnjič dvignejo nad dva tisoč metrov. Ime Predalpe se najbolj prilega podskupini na skrajnem vzhodu, ki leži med Monte Valcaldo, 1908 m, in Monte Cuarjem, 1478 m. Tam smo že pohajali v reportaži majske številke *Planinskega vestnika* leta 2014, katere skupni imenovalec so bili vrhovi v okolici Tolmezza. Tokrat vas želimo v sliki in besedi navdušiti za obisk Monte Taieta, 1369 m. Po turi je vredno pobrskati po časovnih rezervah in si spotoma ogledati jamski sistem Grotte di Pradis s smaragdno Grotto Verde in manjšim tematskim muzejem. Ogledi so možni od aprila do oktobra, natančen urnik je objavljen na spletni strani www.grottedipradis.it. Optimalna različica izleta vključuje povratek skozi omamno zeleno dolino Val d'Arzino in čez cestni prelaz Chianzutan v smeri Tolmezza. Sredi doline kot nekakšna fatamorgana preseneti grad Ceconi di Pielungo. V sedanji obliki ga je dal postaviti v drugi polovici devetnajstega stoletja živeči grof Giacomo Ceconi, ki je bil eden pomembnejših železniških in cestnih konstruktorjev Avstro-Ogrske monarhije. Plemiški naziv je pridobil prav s svojim poklicnim delovanjem in prispevkom k razvoju železnic.

Grad Ceconi di Pielungo v dolini Val d'Arzino Foto: Janja Lipužič

Pomladno zelena planina Malga Dauda pod istoimenskim vrhom Foto: Janja Lipužič

Vas Dordolla sredi doline Val Aupa Foto: Janja Lipužič

Velik možak na vrhu
Monte Flopa
Foto: Janja Lipužič

Ob umirjenih zalivih in dinamičnih strugah

Živahna rečica Arzino je primerna za rafting, ponuja pa tudi imenitno naravno kopalnišče s peščenimi plažami in bistrimi tolmuni Cerdevol Curnila blizu kraja Cerdevol. Če gremo ob reki proti izviru in v opuščeni vasi Pozzis, tik pod južnimi serpentinami prelaza Chianzutan, zavijemo v ozko dolino Valle di Preone, se lahko sprehodimo ob nizu plitkih prelomnic, čez katere se prelivajo ljubki slapiči Cascade del Arzino.

Voda je vodilni element kar naporenega in dolgega, a niti za trenutek dolgočasnega pohoda skozi neobljudene in neukročene rečne doline Canale di Meduna in Val Viellia, ki se iz skoraj nedostopnih divjin stekajo

v osrednjo Val Tramontino. Ob tolmune in brzice, pod spodmole in nad korita, čez mostičke, okoli balvanov, mimo bivaka, v strme grape in na 1616 m visoko razgledno sedlo vodi približno devet ur trajajoča krožna pot, ki ji pripenjamo vseh pet sredogorskih zvezdic. V oazi civilizacije tam med gorami, v Tramonti di Sopra ali Tramonti di Sotto,² se lahko mirno naselite še za kakšno uro, dan ali teden več, razvijate in udejanjate nove izletniške ideje ali pa samo v miru predete svoj počitniški čas.

Pod smučišči, nad njimi in okoli smučišč Zoncolana

Za edino smučišče osrednje Karnije med dolinama Canale di San Pietro in Canale di Gorto je marsikateri športni navdušenec prvič slišal ob lanskoletni kolesarski dirki Giro d'Italia, na kateri se je baje najtežja gorska etapa končala prav na 1750 metrov visokem Zoncolanu. Smučarski tereni se raztezajo severno od skoraj dvatisočakov Monte Tamaia, 1970 m, in Monte Arvenisa, 1968 m. Njun kratki povezovalni greben se na južni strani razdeli na zahodni krak proti Monte Tribila, 1747 m, in vzhodnega, ki se zaključi na Monte Daudi, 1765 m.

Naša spoznavna tura sega v zimski čas, ko smo se opremljeni s krpljami in smučmi precej nejevoljni in premrli upirali sunkom sibirskega vetra, dokler nismo pametnejši popustili in osvojitvev *Tamauga* preložili na prihajajočo pomlad. Nismo čakali na maj, in tako smo že konec aprila okoli zadnjih snežnih krpic uspešno zavezali planinsko pentljo. Razen dveh razboritih motokrosistov, ki sta se med nežnimi poganjki prvih travic zaganjala v breg, nismo srečali žive duše. Prav to zadnje na tišino in samoto uglasene duše, rahlo zagledane v Karnijce, visoko cenimo. ●

² Tra monti, slov. med gorami.

Oznake poti v
furlanščini
Foto: Janja Lipužič

Informacije

Kako do izhodišča: Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po avtocestni povezavi Trbiž-Videm, nadaljujemo po magistralni cesti (izvoz Tablja/Pontebba severno ali Karnija/Carnia južno) do kraja Moggio Udinese (Monte Monticello) in naprej v dolino Val Aupa (Monte Vualt). Če z avtocestne povezave zavijemo proti Tolmeču/Tolmezzo (izvoz Karnija/Carnia) in na koncu mesta zapeljemo desno v dolino Canale di San Pietro, pridemo do izhodišča za Monte Daudo. Lahko pa nadaljujemo do Humina/Gemona del Friuli ter naprej po lokalnih cestah na drugo stran Tilmenta/Tagliamento v Forgaria nel Friuli in skozi vasi Vito d'Asio in Clauzetto do razdrobljenega zaselka Pradis di Sopra (Monte Rossa in Monte Tait).

Zemljevidi: *Alpi Carniche Orientali*, Canal de Ferro, Tabacco 018, 1: 25.000. *Alpi Carniche, Carnia Centrale*, Tabacco 09, 1: 25.000. *Val Tramontina, Val Cosa - Val d'Arzino*, Tabacco 028, 1: 25.000.

Monte Monticello, 1362 m

Karnijske Alpe

Na malokateri, če sploh kakšen karnijski vrh se pride po toliko različnih poteh kot na Hribček¹. Samo markiranih dostopov je pet, da drugih, skromneje uhojenih stezic za lokalno rabo sploh ne naštevamo. In vse skupaj tam, verjemite, niso brez razloga!

¹ Monticello, slov. hribček, griček.

Kljub trudu pri vzdrževanju poti, vzdolž katerih z bližnje furlanske nižine že polzijo vonji in svetloba Sredozemlja, moramo kažipot s (pre)optimističnimi časovnicami na našem izhodišču malce okarati. Modro bi ga bilo opremiti s pojasnilom, da se od tam po treh in pol urah hoje pač ne pride na 2065 metrov visoko Grauzario, za povrhu eno teže pristopnih gora daleč naoko-

li! V najboljšem primeru le do istoimenske vasi. Tudi naš cilj je bolj oddaljen, spotoma moramo namreč še skozi dolinico enakega imena in konkretno v breg. Naj bodo sosedom te površnosti odpuščene, navsezadnje v naravo ne hodimo loviti ure za kazalce. Toliko manj v takšna zahribovja in zavodovja, kot sta v pajčevino zapredeni vasi Moggessa di Là in Moggessa di Quà, kjer ure že desetletja nimajo več komu meriti časa in kjer se v meditativnem razmisleku o neskončnem krogu minevanja in nastajanja nezavedno upočasnijo tudi pohodnikov korak.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Moggio Udinese, natančneje Moggio Alto, 400 m. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Trbiž-Videm, nadaljujemo po magistralni cesti (izvoz Tablja/Pontebba severno ali Karnija/Carnia južno) ter v kraju parkiramo ob cerkvi ali na skrajnem jugozahodnem koncu naselja na začetku poti št. 418.

Moggessa di Là Foto: Janja Lipužič

Monte Vualt, 1725 m

Karnijske Alpe

Kje lahko s preprostim zasukom objame-mo najmikavnejše dvatisočake tega dela Karnijskih Alp, med katerimi bo pozna-

valsko oko hitro in z navdušenjem prepoznalo Creto Grauzario in Monte Sernio nad dolino Val Aupa, značilno vršno

kupolo Zuc dal Bôra in dolgi hrbet Monte Chiavalsa? Res je, na samorasli Vualt gremo po razglede, in tudi zato najbrž nobena odločitev za ali proti ne bo sprejeta na podlagi konsenza o njegovi višini. Viri niso enotni, pri čemer dilemo navdihuje nagajivo dejstvo, da biva ob znožju presega višino glavnega vrha. Kakorkoli, Tabaccov zemljevid mu pripíše nedvoumnih 1725 m. Po novem mu vriše tudi dve potki, ki sta se do nedavnega "oglaševali" le na medmrežju. Eno bomo uporabili navzgor grede, druga je morda še zanimivejša in se drži za nianso zahtevnejšega grebena, ki se spušča na sedlo Forcella Vualt. Krožne variante izleta se ponujajo kar same, odvisno pač od tega, na katero izhodišče se postavimo. Okoli Vualta se pride in sme tudi z gorskimi kolesi, zadnjih nekaj minut pa bo treba vseeno "razjahati".

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 1230 m

Zavetišče Ciasut dal Sior pod vrhom Monte Vualta Foto: Janja Lipužič

Monte Monticello, 1362 m

Karnijske Alpe

vasi Grauzaria. Pred gručo hiš Borgo di Mezzo smo pozorni na slabše oznake poti št. 420, ki čez travnik zavije ostro desno (levo Cimadors Alto št. 418a) in se čez sedlo La Forca vrača nazaj v Moggio Udinese. Na sedlu s kapelico zavijemo levo v zahodna pobočja Monticella, 1362 m, kjer uradnih oznak ni več, je pa steza lepo uhojena. Vršnemu grebenčku sledimo proti severu do razgledne izravnave na najvišji točki.

Sestop: Do kapelice sestopimo po poti vzpona, nato izberemo pot št. 421, ki je za stopnjo prijetnejša od alternativne poti št. 420 ob potoku Rio Travasans. Na zadnji postanek pred zaključnim cikcakom v dolino vabi klopca na Balcon di Povezi, kjer imenitnim razgledom pomahamo v slovo. Ko prispemo v vas, se s prvega izrazitega cestnega ovinka spustimo na spodnjo cesto in po njej nazaj do parkirišča.

Janja Lipužič

WGS84: N 46,406252°, E 13,186828°

Časi: Izhodišče–Moggessa di Là 1.45 h
Moggessa di Là–Borgo di Mezzo–sedlo La Forca 2.15 h

Sedlo La Forca–Monte Monticello
45 min

Sestop 1.45 h
Skupaj 6.30 h

Sezona: Kopna sezona od marca do novembra

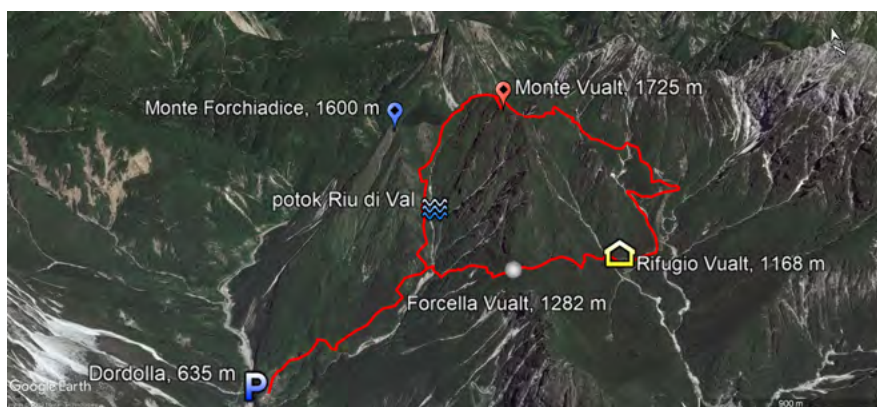
Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal de Ferro*, Tabacco 018, 1 : 25.000

Vzpon: Velika rdeča tabla italijanske

planinske zveze CAI nas povabi na pot št. 418, ki kmalu za zadnjimi hišami izgubi asfaltno prevleko in prečka mostiček. Ob poskočnem potočku se pot na začetku zložno vzpenja, potem pa za več kot sto višinskih metrov spusti do prve od zapuščenih vasi. Mimo nekdanjega mlina pridemo do drugega zaselka, kjer se poti razcepijo (št. 419 vodi proti Serniu in Grauzarii, južna pot do zanimive vasice Stavoli), mi pa se po kolovozu ali vzporedni bližnjici odpravimo proti dolinici Monticello in

Monte Vualt, 1725 m

Karnijske Alpe

Cjasut dal Sior, 1752 m, (desno) in dvo-glavim Monte Forchiadice, 1600 m (zahodno, levo). Mimo zidanega bivaka se vzpnemo na glavni vrh.

Sestop: Sestopimo do zavetišča in nadaljujemo krožno v smeri urnega kazalca. Na prvem križišču oznako št. 422 zapustimo (levo Creta dai Rusei, 1923 m) in se priključimo poti Sentiero Palis d'Arint št. 425. V odprtem svetu še uživamo ob pogledih na razbite strmalni gora na drugi strani doline, niže pot zdrsnje v prijeten gozd. Ko dosežemo gozdno cesto, zagledamo ruševine nekdanje vojaške bolnišnice, blizu je tudi izvir rečice Alba. Cesta pripelje do zavetišča Rifugio Vualt, 1168 m, kjer je zaradi bližine parkirišča ob koncu tedna veliko izletnikov. Do sedla Forcella Vualt se pot vzpne še dobrih sto višinskih metrov, nato se spusti do razpotja ob potoku, kjer smo s poti št. 425 skrenili ob vzponu. Po poti vzpona sestopimo na izhodišče.

Janja Lipužič

Izhodišče: Vas Dordolla, 635 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi Rateče, Tablja/Pontebba do kraja Moggio Udinese, kjer zavijemo v dolino Val Aupa in iz doline desno do izhodišča. Parkirišče je v središču vasi. WGS84: N 46,467365°, E 13,192654°

Koči: Ricovero Cjasut dal Sior, 1752 m; Rifugio Vualt, 1168 m (neoskrbovani zavetišči)

Časi: Izhodišče–Monte Vualt 3.15 h
Sestop 3–3.30 h
Skupaj 6.15–6.30 h

Sezona: Kopna sezona od aprila do novembra

Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal de Ferro*, Tabacco 018, 1 : 25.000

Vzpon: Po glavni vaški uličici pridemo do razcepa, kjer Alta Via Moggio št. 422 zavije levo, naš krak št. 425 pa nadaljuje proti vzhodu. Gremo do levega odcepa tik pred strugo potoka Riu di Val, ki teče pod zahodnimi pobočji Vualta. Presenetljivo udobna pot Sentiero La Lope po uri in pol gozdnega vijuganja izstopi na greben med zavetiščem

Monte Dauda, 1765 m

Karnijske Alpe

Dauda s svojim piramidasto oblikovanim vrhom zaključuje stranski greben, ki se z Monte Arvenisa odcepi proti vzhodu. Za razliko od svojega višjega, skalnatega soseda, ki je z ozkim grebenom pripet na Monte Tamai, je čez prijazna travnata pobočja dostopna že zgodaj

spomladi. Območje je živahno tako pozimi, ko obratujejo smučišča, kot poleti, ko se na številnih planinah naseli živina, gorske ceste in kolovoze pa zavzamejo gorski kolesarji. Ko skopni sneg, je vse tri vrhove najlepše povezati v skupno turo, le da takrat raje premaknemo izhodišče

nekoliko više, na primer na konec ceste nad Ovarom, na drugo stran v Fielis ali pa celo kam na jug pod Monte Tribil. Trojica je postavljena v središče Karnije, in ker se ne tišči nobene po višini izstopajoče gore, so razgledi z vsakega od njih navdušujoče prostrani.

Travnata Monte Dauda je odličen razglednik. Foto: Janja Lipužič

Monte Rossa in Monte Taiet, 1369 m

Karnijske Predalpe

Prečenje sredogorskih dvojčkov nad obrobjem furlanske nižine se izkaže za nepričakovano dinamično in polnovredno planinsko doživetje, ki spotoma opravi še z zadnjimi ostanki predsodkov o borni privlačnosti tovrstnih nadmorskih višin. Medtem ko so severna pobočja dolgega grebena, ki povezuje obe najvišji točki, gozdnata in umirjeno valovita, so južna

njihovo živahno nasprotje, divja in težko prehodna. Čez strme travnate brežine, sprane grape in skalna rebra vijugajo pogosto le za čevelj široke stezice, na katerih vsej lepoti navkljub srečamo presenetljivo malo obiskovalcev. Ostra grebenska meja med severno in južno stranjo spomladi riše še posebej slikovite prizore – na eno stran pusti, neolistani gozdovi z belimi

vršaki Furlanskih Dolomitov ali Julijcev v ozadju, na drugo prebujajoča se barvitost doline, ki se čez bleščava prodišča Tilmenta preliva tja do morja.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Hodimo po večinoma ozkih, tu in tam tudi izpostavljenih in strmih poteh, ki so prekrte s suho ali mokro travo in lahko nevarne za zdrs.

Oprema: Običajna planinska oprema

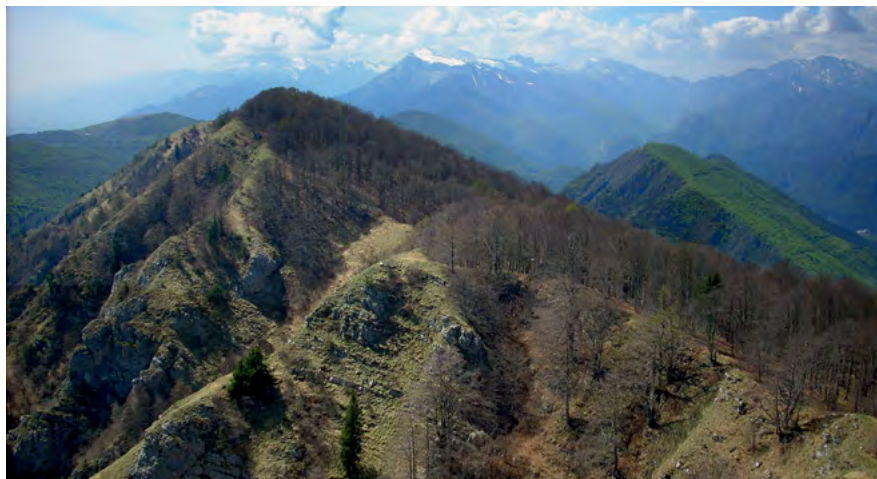
Višina: 1369 m

Višina izhodišča: 670 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Vojaško pokopališče nad Pradis di Sopra, 670 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi Rateče, Tablja/Pontebba, Tolmeč/Tolmezzo do Humina/Gemona del Friuli ter naprej po lokalnih cestah na drugo stran Tilmenta/Tagliamento v Forgaria nel Friuli. Skozi vasi Vito d'Asio in Clauzetto do razdrobljenega zaselka Pradis di Sopra.

WGS84: N 46,257538°, E 12,899172°

Kontrast med južnimi in severnimi pobočji Monte Taieta je očiten. Foto: Janja Lipužič

Monte Dauda, 1765 m

Karnijske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2019

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 1210 m
Izhodišče: Zaselek Noiaris, 557 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi Rateče, Tablja/Pontebba do Tolmeča/Tolmezzo. Izven mesta, zahodno zavijemo desno v dolino Canale di San Pietro. Na izhodišče se pripeljemo levo s ceste, ki kmalu pripelje v severno ležečo vas Sutria. Parkirišče je sredi vasi. WGS84: N 46,498871°, E 12,991905°

Časi: Izhodišče–planina Malga Dauda 2.15 h
Planina Malga Dauda–Monte Dauda 1.15 h
Monte Dauda–sedlo Forcella Meleit-izhodišče 2.30 h
Skupaj 6 h
Sezona: Kopna sezona od aprila do novembra
Zemljevid: *Alpi Carniche, Carnia Centrale*, Tabacco 09, 1 : 25.000
Vzpon: Med hišami poiščemo začetek

poti št. 159, ki se hitro skriva v gozd in v njem brez posebnih zagat in pasti krmari proti planini Malga Dauda, 1413 m, kjer po dveh urah hoje končno izstopi na plan. Pozorni moramo biti le pri večkratnem prečanju ceste, ko na drugi strani iščemo nadaljevanje. Na planini se z leve priključi pot oziroma kolovoz iz Zuglia in Fielisa (pot št. 157). Nadaljujemo proti jugu. Pot se oprime jugovzhodnih, čedalje bolj razglednih pobočij Monte Dauda. Na skrajni točki se obrne severno in čez travnati hrbet Il Cavolat doseže vrh. Križ je postavljen malo nižje od najvišje točke.

Sestop: Po ozki stezi na kratko sestopimo do prvega razpotja in zavijemo desno proti sedlu Forcella Meleit, 1510 m. Tam nas pričaka gozdna cesta, označena s št. 157, ki povezuje planine pod vhodnimi pobočji Monte Arvenisa in Monte Tamaia. Po njej gremo desno in po severni strani obidem naš vrh. S planine Dauda po že znani poti vzpona sestopimo na izhodišče.

Janja Lipužič

Monte Rossa in Monte Taiet, 1369 m

Karnijske Predalpe

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2019

Koča: Zavetišče na planini Malga Lovet, 1275 m
Časi: Izhodišče–sedlo Sella Dagn 1 h
Sedlo Sella Dagn–greben 2 h
Prečenje do planine Malga Lovet 1.30 h
Planina Malga Lovet–Forno 2 h
Forno–izhodišče 45 min
Skupaj 7.15 h
Sezona: Kopna sezona od aprila do novembra
Zemljevidi: *Val Tramontina, Val Cosa - Val d'Arzino*, Tabacco 028, 1 : 25.000

Vzpon: S prevala gremo po poti št. 821 proti sedlu Sella Dagn, ki gre čez neizrazit, poraščen vrh Monte Dagn, 965 m. Na sedlu zavijemo levo, v jugozahodna pobočja Monte Rosse, vse do stika z zahodno različico vzpona št. 820. Stezica je slabo uhojena, vendar sledljiva, zaradi značilnosti terena z nje pravzaprav ne moremo skreniti. Do izstopa na greben moramo premagati kar krepko in naporno strmino, ki jo ublažijo vse lepši razgledi. Uradna

pot se umakne na severno stran, mi pa upoštevamo redke rdeče-bele oznake proti dolgemu valovitemu grebenu. Skoraj ves čas hodimo ob drevesni meji, južno pod nami so globoke grape in travnate strmali, zato previdnost ni odveč. Po nekaj krajših spustih in vzponih smo na najvišji točki Monte Rosse, 1369 m, s križem in vpisno skrinjico. Nadaljujemo do druge, enako visoke vzpetine Monte Taiet, 1369 m, potem pa se z grebena spustimo levo na označen kolovoz, ki doseže planino Malga Lovet, 1275 m.

Sestop: Krožna pot vodi naprej proti vzhodu. Za razgledno točko se v ovinkih zelo strmo spušča do križišča s krakom poti 821a, ki se vrača proti sedlu Dagn (druga možnost), mi pa se držimo doseganje smeri. V gozdu naklonina počasi popušča, pot postaja udobnejša. Potem ko obide Cuel di Fior, 884 m, se priključimo širokemu kolovozu, ki v desno pripelje v zaselek Forno. Na izhodišče se vrnemo po spominski vojaški poti Sentiero Battaglione di Pradis.

Janja Lipužič

Planinska žlica pripoveduje

Hja, saj vem, da se boste že ob naslovu spogledali, namuznili in vzkliknili: Ta je pa bosa!

Nobena žlica ne zna govoriti, niti planinska ne!

Pa ste se ušteli, kajti to je zgodba o govoreči žlici. In to ne kateri koli žlici, ki zna govoriti, temveč o pristni planinski, slovenskih korenin!

Nekoč, res kar dolgo je že od takrat, ko je v dolini Lepene rasla češnja. Bohotila se je v svoji rodnosti in s sladkimi sadeži razveseljevala otroke in starce, planince in naključne pohodnike. Vendar se je sčasoma drevo postaralo, in ko že tretje leto ni obrodilo niti ene samcate češnjice niti na njem ni vzcvetel en samcat bel cvet, se je gospodar odločil, da je napočil čas poseka. Poklicali so drvarja, ta je vklopil električno žago in češnja je padla. Mogočno deblo so odpeljali k Romanu na žago v Trento, odsekano vejevje pa je začasno obležalo ob štoru na vrtu.

"Glej glej, ta je prava veja, ta. Prav takšno sem iskal in zdaj se kar sama od sebe znajde pred menoj," si je v belo brado zadovoljno zamrmral postarani stric Blaž, da sem se jaz, takrat še veja, brž predramila in začela upati.

Kdo je možaku nadel vzdevek stric, se v dolini ni spominjal nihče več. Tako star je že bil, a vseeno klen in bistrega duha, pa še ročne spretnosti so mu šle dobro od rok. V svojem dolgem življenju je možakar počel marsikaj, najraje pa je, čeprav samouk, rezbaril in iz mnogih vrst lesa izdeloval najrazličnejše stvari. Oblikoval je vse mogoče – od drobnih prstanov, ki so jih čislale pastirice in točajke, do velikih lesenih skled, iz katerih so pastirji zajemali sirove štruklje, žgance in mleko. Da bi jim pri jedi pomagal, je rezljal lesene žlice različnih velikosti. Večje za tiste z velikimi usti, za manj ješče pa manjše. In zadovoljni so bili vsi.

Blaž je izdelal največ grabelj, sem slišala praviti. In to ne "navadnih" lesenih, pač pa tipičnih

bovških. Zobe grabelj je izdeloval iz češminovega in drenovega lesa. Zataknil jih je v oglav iz orehovine, na drugi strani pa vanj namestil ročaj iz smrekovega ali lipovega lesa. Blaževe grablje so bile zelo trpežne in lahkotne v rokah, zato so jih domačini najraje naročali pri njem.

"Končno si bom lahko izdelal novo leseno žlico. Češnjev les je najiminitnejši zanjo," je tuhtal stari mož in se prav zadovoljno nasmihal, meni pa je leseno srce od veselja kar poskočilo v veji. "Postala bom žlica. Čisto prava, pravcata žlica! Blaževa žlica," sem zanosno vzklikala. Še sreča, da me stric ni slišal, sicer bi gotovo odskočil od presenečenja. Kaj, če bi me odvrigel in si v zameno raje izbral eno tistih čisto navadnih, negovorečih vej?

V eni roki je držal mene, v drugi žagico; zapele je kladivo in zvonko udarjalo v dleto. Pri delu sta mu prišla prav tudi sekirica in pipec, jaz pa sem se iz veje zlagoma spreminjala v zelo uporaben predmet. Ko sem pozno dopoldne dobila svojo pravo obliko, je na vrsto prišel še brusni papir. Saj veste, kaj je to, ali ne!? Blaž me je z njim tako spretno žgečkal, da sem se komaj vzdržala zvonkega smeha. Brusil, drgnil in drsal me je tako dolgo, da sem postala prav prijazno gladka na otip, kar mu je vzelo debeli dve uri. A kaj zato, pomembno je, da bom vsaj tako gladka kot moja bolj čislana kovinska sorodnica, sem se šopirila od ponosa.

"No, zdaj boš pa res kmalu gotova. Le še s temle prodnikom te zgladim, da se boš svetila, kot se za tako imenitno žlico spodobi, potem te bom pa brž preizkusil!" je napovedal rezbar.

Ura se je nagibala k poldnevu, zato si je stric Blaž pri gospodarici brez slabe vesti izprosil skodelo zelenjavne mineštre.

"Kaj pa žlica? Ali boš mineštro zajemal kar z dlanjjo, kaj?" se je namuznila gospodarica.

"Ne. Zajemal jo bom s svojo žlico. Ravno kar sem jo ustvaril iz vaše pokojne češnje. Poglejte, kako sijajno se sveti," se je z menoj v roki pohvalil Blaž. Skupaj s skodelo se je usedel v senčnico pred hišo in se lotil obeda. Prav nežno me je namočil v juho in me, zvrhano polno, položil v usta. Moja velikost se je natanko prilegala njegovim ustom. "Jed je odlična kot vedno, a z mojo žlico je vsekako slajša," se je širokoustil, da sem se počutila še bolj važno.

"No, pa še meni naredi eno, da bom sama presodila, ali je to res," ga je prosila gospodarica. Stric ji je rade volje ustregel in izdelal mojo sestrico. Ampak šele potem, ko si je po kosilu pod hruško privoščil sproščujoč spanec.

U objemu jezera

"Pa je res fino jesti z leseno žlico. Jed ima čisto drugačen okus, brez kovinskega pridiha," je občudujoče ugotavljala gospodarica, medtem ko je mož že krevsal novim dogodivščinam naproti. Zataktnjena za njegov pas sem začudeno opazovala, kako zlagoma je ubiral gorske steze visoko navpik, tik pod vrhom pa prestopil na utrjeno pot proti Krnskemu jezeru. Klenemu starcu se je očitno zahotelo planinskega zraka čim bliže izpod Krna. Do vrha gore, na kateri je v prvi svetovni vojni izgubilo življenje veliko mladih vojakov, mu niso več dale moči, zato se je ustavil ob smaragdno zelenem jezeru. Povsod je vladala tišina, ki bi jo lahko rezal z nožem. Vse je mirovalo v počitku poznega popoldneva. Drevje, trave in drobne cvetice so počivale v pričakovanju večernega piša, on pa je sedel na skalo ob obrežju. Utrujene noge je namočil v hladno vodo (čeprav je vedel, da se to po novem

Pa je res fino jesti z leseno žlico. Jed ima čisto drugačen okus brez kovinskega pridiha.

Ilustracija: Jernej Kovač Myint

ne smel!) in si zapel staro slovensko pesem *Počiva jezero v tihoti*. Potem sem začutila njegovo neslišno razmišljanje o davnih časih in dotaknilo se me je premlevanje spominov iz njegove mladosti. Prav milo se mi je storilo. Prešinilo me je spoznanje, da se ljudje nenehno starajo, vendar z minevanjem časa ne bledijo njihovi spomini. Popoldan se je zlagoma prevešal v zgodnji večer. Čas dolgega vročega poletja je obetal pozno zatemnitev, zato se Blažu v tistem trenutku ni prav nič mudilo k prijatelju, oskrbniku bližnje planinske kočice.

Grenko spoznanje

"Av, av, av," sem zastokala, ko sem se izvila iz omedlevice.

Strašansko me je bolela glava, za povrh pa je vse okrog mene vladala trda tema. O Blažu ne duha ne sluha. No, po kar dolgem tuhtanju sem končno sprevidela, da ležim na skalnih tleh, ker me je možakar med potjo proti koči očitno izgubil. K sreči sem bila izdelana iz takega lesa, da sem zelo pogumna, zato se nisem ustrašila ne noči ne negotove prihodnosti. Se bo že našel kdo, ki me bo posvojil! Saj sem žlica, in to potrebuje prav vsak človek, sem si rekla, preden sem sladko zaspala.

Sredi noči pa me je zbudilo nekaj vlažnega. Drevalo je vame in se čudilo, jaz pa sem se čisto mičkeno ustrašila in zavpila: "Stran od mene! Takoj stran!", da je tisto vlažno ob meni kar odskočilo od groze.

"Uf, kako si me prestrašila," je izpljunila rovka, ki sem jo zagledala ob sebi.

"Ti pa mene," sem jezikavo zabrusila nazaj, da sva se zasmejala obe.

Povedali sva vsaka svojo zgodbo in rovka mi je namignila, naj zaspim do jutra, ko bodo planinci spet začeli kolovratiti naokoli. Zagotovo me bo kdo odnesel s seboj, in če sem rojena pod srečno zvezdo, bom slednjič naletela celo na svojega Blaža. Ali pa tudi ne? Kdo bi vedel, je kot kakšna jasnovidka še izstrelila rovka in oddrobencljala v noč.

Svetlo sonce me je že nekaj časa žgečkalo po ročaju in tudi vse bolj vroče je postajalo, človeka pa še vedno nobenega od nikoder. Le kje so vsi, sem razmišljala upajoč, da me kmalu kdo pobere, saj me ni prav nič mikalo postati navadna talna žlica, v katero bi se namesto slastnih jedi zajedalo planinsko blato in morebiti celo kakšni živalski iztrebki. Fuf in fej, sem se namrdnila.

Srečno srečanje

V tistem sem ob sebi začutila velikanski gobec, iz katerega je puhtela vroča sapa. Ko je še

zalajalo iz njega, mi je hitro postalo jasno, da me ovohava velik pes.

"Nisem pes, ampak psica in Dixie mi je ime," se je predstavila žival, ki je na povodcu vodila neko gospodično. Čudim se, da psi na svoje sprehode tako radi jemljejo s seboj ljudi, ki jim pravijo gospodarji. Tale Dixie si je na mojo srečo izbrala prav čedno mladenko, ki ji ni manjkalo zdrave pameti. Ležečo na tleh me je takoj dvignila in si me podrobno ogledala.

"O, kako lepa žlica! Le kdo jo je izgubil?"

Vtaknila me je v nahrbtnik in se podvzivala za živaljo pred seboj. Ponosno vzravnanata pitbulka je s pokončnim repkom prednjačila, gospodična je ubogljivo stopala za njo, moja lesena malenkost pa je brezskrbno kukala iz zvrhano polnega in najbrž tudi težkega nahrbtnika. Nad vsemi se je bohotalo brezmejno, modro nebo brez oblačka, vročina pa je vse bolj pripekala.

Čez čas je gospodična vzkliknila: "Čas bo za malico!" in v tistem se je psička nemudoma ustavila. Obe sta sedli v senco mogočnega drevesa. Gospodična si je snela nahrbtnik, iz njega povlekla posodo z vodo, jo natočila psički, sebi pa privoščila sadno solato z novo žlico. Ko se je najedla, me je odložila na skalo in odprla pasjo konzervo. Ne da bi trenila z očesom, me je ročno porinila vanjo in z menoj zajemala hrano za psičko. Sprva sploh nisem hotela verjeti svojim očem in bi se skoraj onesvestila od studa, a me je hitro minilo. Menda ne bom končala kot navadna žlica za psa, sem tuhtala in brž začela vrteti možgančke, kako se izmazati iz zagate. Rešitev je kot na plandnju ponudila Dixie.

"Veš kaj," je bevsknila, "če si želiš nazaj k svojemu prvemu gospodarju, ti lahko pomagam."

"Le kako?" sem jo vprašala, žival pa me je brez odgovora nežno dvignila s tal in z menoj med zobmi za povodec povlekla gospodično. Potem smo kot za stavo dirjali planinski koči naproti. Gospodična je kot furija hitela za psičko in se razburjala, kaj je zdaj to. A se je Dixie ustavila šele, ko se je pri vratih kočice prikazal oskrbnik. Kužka me je izpustila iz gobca, gospodična pa je začudenemu možakarju hitela razlagati vse, kar je vedela o meni. Komaj je dobro utihnila, ko sem pred seboj zagledala blaženega strica Blaža. Tako srečen je postal, da je vsem prisotnim na dolgo in široko pravil to, kar sem vam jaz prav na kratko povedala že na začetku.

Od tistikrat je minilo veliko časa, vendar se ni nikoli več zgodilo, da bi me stric Blaž izgubil, pa tudi sama si po svojih močeh prizadevam, da ne bi izgubila njega. Navajena sva drug na drugega, zato si želim, da bi še dolgo ostala skupaj. ●

Avgusta v Vrata tudi z brezplačnim avtobusom

Umirjanje prometa v Vratih

Dolina Vrata je ena najbolj obleganih alpskih dolin v času visoke poletne sezone in vsi deležniki z različnih področij si prizadevajo eno: umiriti promet v dolini. S tem namenom so lanskoletno uspešno enodnevno akcijo umirjanja prometa letos razpotegnili na tri konce tedna v avgustu.

"V dolino je v osmih dneh z brezplačnim javnim prevozom vstopilo nekaj manj kot tri tisoč obiskovalcev. Nekoliko večje število (tristo) je bilo tistih, ki so uporabili javni prevoz iz doline, kar kaže na to, da so se obiskovalci odločali za kombinacijo hoje in uporabe javnega prevoza, kar je še posebej razveseljivo dejstvo," je ob zaključku akcije dejal podžupan kranjskogorske občine Bogdan Janša.

V projekt občine Kranjska Gora s podporo Triglavskega narodnega parka (TNP), Policije in Društva gorske reševalne službe (GRS) Mojstrana se je vključila tudi Planinska zveza Slovenije. Za letošnje poletje je med drugim pripravila zloženko o varnejšem obiskovanju gora v slovenščini in angleščini ter v sodelovanju z občino Kranjska Gora po zgledu iz tujine posebne parkirne ure. Na teh urah obiskovalci gora označijo predviden čas povratka v dolino, svojo telefonsko številko in tako morebiti okolico v primeru nesreče opozorijo na to, da se niso uspeli varno vrniti na izhodiščno točko.

Brezplačni avtobus je vozil v treh avgustovskih koncih tedna, in sicer 10. in 11. avgusta, od 15. do 18. avgusta ter 24. in 25. avgusta. Vozil je na relaciji Mojstrana–Vrata (in nazaj), prva vožnja je bila ob 6. uri iz Mojstrane v Vrata, zadnja ob 17. uri (nazaj med 7. in 18. uro). Jeklene konjičke so obiskovalci lahko brezplačno parkirali na parkirišču pri nekdanji železniški postaji v Mojstrani. Avtobus je ustavljal še v Mojstrani pred trgovino, pred Slovenskim planinskim muzejem, pri Rosu, Koči pri Peričniku, vstopu v galerije, na Poldovem rovtu in parkirišču Aljažev dom v Vratih, kjer je bila obenem tudi zadnja postaja. Cesta v Vrata je bila sicer odprta za ves promet, prometni tok je tekkel normalno, še posebej če so gorniki želeli bolj zgodaj v hribe, javni prevoz je bil namreč dodana vrednost za razbremenitev doline v dnevnem času. Vsem pa je bilo v interesu, da v smislu ohranjanja čistega in neonesnaženega območja TNP obiskovalci uporabijo organiziran in brezplačen avtobusni prevoz.

O zaključkih akcije umirjanja prometa v Vratih smo podžupanu občine Kranjska Gora Bogdanu Janši zastavili nekaj vprašanj.

Kako uspešna je bila akcija in kako bi jo na splošno ocenili?

Številke in odziv obiskovalcev jasno kažejo na to, da je bila akcija uspešna. Če delež obiskovalcev razdelimo na vozila, številke pokažejo, da se je zaradi možnosti uporabe brezplačnega javnega prevoza vstop v dolino zmanjšal za približno dvesto do tristo vozil na dan. Ob številkah, ko v dolino vstopi tudi do tisoč in več vozil na dan, je to lep rezultat. In če se izrazim po šolsko z ocenami od 1 do 5, jo ocenjujemo s prav dobro 4, za kar se je treba še posebej zahvaliti prostovoljcem domačih društev in zaposlenim v TNP, ki so vse tri konce tedna svoj čas namenili tej akciji.

Kakšna so sicer bila vaša pričakovanja in ali so se pričakovanja vseh, ki so sodelovali v akciji, uresničila?

Naša pričakovanja so bila prepeljati z javnim prevozom čim več ljudi, z dobro komunikacijo poskrbeti za še večjo ozaveščenost in hkrati podpreti projekt, ki ga pripravljamo.

Glede na lanskoletni odziv in pozitivne izkušnje, ko je bila dolina med šesto ur zjutraj in peto popoldne praktično zaprta, smo letos na začetku imeli nekoliko mešane občutke, saj je bil letos prometni tok v dolino odprt. Že prvi vikend pa nam je bilo jasno, da so obiskovalci možnost uporabe brezplačnega parkiranja in brezplačnega javnega prevoza sprejeli zelo pozitivno.

Koliko ljudi se je v Vrata pripeljalo z brezplačnim avtobusom?

Uradna statistika kaže, da 2894. Nekoliko manj jih je bilo v dveh dneh, ko je bilo slabo vreme, ostalih šest dni pa so številke kar visoke.

Dolina Vrata je priljubljen cilj za različne obiskovalce tako najvišjih vršacev kot tiste, ki obiščejo samo dolino. Kateri gostje so se največ odločali za brezplačni prevoz?

Približno dve tretjini je bilo domačih, tretjina pa tujih obiskovalcev. Starostno prevladuje srednja in starejša generacija od štiridesetega leta naprej. Nekoliko manjši delež je pri mlajših generacijah, hkrati pa je v spremstvu staršev dolino obiskalo tudi veliko predšolskih in osnovnošolskih otrok.

Kako so se odzvali obiskovalci?

Odzivi so po večini pozitivni z jasnimi sporočili, naj s projektom nadaljujemo. Vse do končnega cilja, to je asfaltiranjem ceste v Vrata, omejitvijo prometa v dolino za vsa motorna vozila (omejeno število parkirišč v Vratih in pri Peričniku) in kombinacijo P+R, parkiranja v Mojstrani skupaj z javnim prevozom, ki bi v dolino vozil dokaj pogosto.

Eden od vaših daljnoročnih ciljev je tudi asfaltiranje ceste v Vrata. Kdaj naj bi se to uresničilo?

Računamo, da bi del ceste, to je do koč pri Peričniku, lahko asfitali že letos, najkasneje pa spomladi prihodnje leto. Trenutno je situacija taka, da je bilo izdano naravovarstveno soglasje za asfaltiranje na relaciji Mojstrana-koča pri Peričniku. Vse ni odvisno le od občine, saj gre tudi za finančno velik zalogaj, ki ga mora podpreti država oz. pristojna ministrstva, tako da razgovori z njimi že intenzivno potekajo.

Kako se bo letošnje umiranje prometa nadaljevalo?

Sledimo postavljenim ciljem v projektu. Prva faza je asfaltiranje ceste na celotnem odseku, vzporedno s tem prenos ali prekatgorizacija ceste, ki bi občini in partnerjem v projektu v celoti omogočila izvajanje prometnega režima. V drugi fazi nam je cilj postavitev mobilnega informacijskega sistema s parkirišči v Mojstrani in uvedbo javnega prevoza. Občina je na tem področju že v zaključni fazi pridobivanja pogojev za izdajo gradbenih dovoljenj za nekatere lokacije. Cilj tretje faze je uvedba režima v celoti, vendar bo imel poleg omejitev tudi določene izjeme, in sicer za lastnike parcel oz. nepremičnin v dolini, za dostavo za oskrbo planinskih koč ter za vozila nujne pomoči, invalide in GRS. Cilj je, da režim v celoti zaživi leta 2022, izvajal pa bi se od 1. junija do 1. oktobra, torej v času letne sezone, v času zimske pa je cesta že zdaj zaprta. Četrta faza projekta je ozaveščanje. Ves čas namreč potekajo akcije ozaveščanja obiskovalcev, ki jih intenzivno izvajamo v TNP, PZS in občini Kranjska Gora, skupno smo jih poimenovali "Dolina Vrata, ohranimo jo". Seveda si v prihodnje želimo, da dolino obišče čim več obiskovalcev peš, s kolesom ali z javnim prevozom.

Letos so bile v sklopu projekta umiranja prometa v TNP izpeljane tudi akcije na Mangartskem sedlu in v Ukancu v Bohinju, kjer so v letošnjem letu zaprli cesti za ves promet in ponudili alternativno obliko prevoza z organiziranjem brezplačnih avtobusov. ●

*V času visoke poletne sezone sta dolina Vrata in Aljažev dom med najbolj obleganimi.
Foto: Zdenka Mihelič*

Umirjanje prometa

"Saj ravno to vam hočem povedati," je povzdignil glas že rahlo znervirani župan in skrivaj poškilil na zapestno uro. Krucifiks, tudi danes bom pozen, moja bo spet godrnjala, je zarobantil v mislih in glasno nadaljeval: "Že celo uro se trudim, da bi vam dopovedal, da je poskusni poskus vedno boljši od zaresnega poskusa. Pri poskusnem poskusu so že v štartu manjši stroški, in če se stvar ne obnese, je končna izguba manjša kot pri propadlem zaresnem poskusu. A je to tako težko razumeti?" je za nianso povišal glas že rahlo potni župan in strogo pogledal občinske svetnike in svetnico, zbrane na redni seji. "Ja, kaj bi pa ti spet rad, Cafuta," se je zdrzil župan.

"Če dovoliš, bi nadaljeval z odvezto besedo in dokončal prekinjeno misel," se je nedolžno nasmehnil Cafuta: "Naša alpska dolina je pomembno izhodišče za planince in alpiniste, zato je v sezoni preplavljena z avtomobili. Ne moremo se lotiti tako imenovane *poskusnega* poskusa brez resnega planiranja in vsaj osnovnega vložka. Zdi se mi, da nimamo ne enega ne drugega. Nekaj smo improvizirali, zdaj pa nekateri pričakujejo, da bo ta *ad hoc* zadevščina postala velika uspešnica ..."

"Čak' mau, ti Cafuta, kaj pa klobasaš?" je vzrojil župan, "tu ni nobenega *adhoka*, kar poglej planske dokumente, v njih je vse točno načrtovano in predvideno."

Risba: Marina Gabor

"Teorija je eno, izvedba pa drugo," se tokrat ni pustil utišati že omenjeni Cafuta in nadaljeval, še preden je župan zajel sapo. "Oni dan sem opravil manjšo terensko raziskavo in ..."

"Čak' mau, kaj si opravil?" je zahrumel župan.

"Zapeljal sem se v dolino na parkirišče in naredil terensko anketo. V mislih sem imel nekaj obširnejšega, ampak ko sem videl, kakšna je situacija, sem se naredil Francoza in jo raje pobrisal ..."

"A tako, Cafuta, kar Francoza? A domačini nismo več dobri zate?"

"Ampak župan," je pomilovalno zastokal že omenjeni Cafuta, "to se samo tako reče. Nisem hotel, da bi me kdo prepoznal, ko sem se znašel v tisti šlamastiki, a sem imel srečo, ravno se je začelo daniti in vidljivost je bila še slaba."

"In kaj si videl tako strašnega?" ga je posmehljivo vprašala Streškova in tako skušala priskočiti županu na pomoč.

"Gnečo, strašno *gužvo*. Pleha ko' dreka, oprostite izrazu. Niti sledu o kakšnem umirjanju prometa. Ura je bila dvajset čez šest, pa je bilo glavno parkirišče že polno. Redarji so prišleke usmerjali na pomožno pri suhi strugi, ki se je tudi hitro polnilo, kot sem lahko videl."

"Čak' mau. Čak' mau, Cafuta! Orka, kaj se pa greš? Ne boš nam ti kar takole rušil planskih dokumentov. Kaj pa misliš, da si ti, *ejga*?"

"Eh, župan, žal se rušijo kar sami oziroma jih je povozila situacija na terenu." Župan, rdeč kot razkuhan rak, že močno prepoten, je z obupanim, mladane prosečim pogledom drsel od enega svetnika do drugega. Vsi so bili zatopljeni v zapisnik zadnje seje in proučevali važne sklepe, nadvse pomembne za razvoj občine.

"Če dovolite, še malo, pa bom končal," je nadaljeval že omenjeni Cafuta.

"Nimamo vsega dne na razpolago, da bi poslušali tvoje anketne inšpekcijske neumnosti," ga je skušal ustaviti župan.

"Res bom kratek, saj zdaj pride najvažnejše – koristni predlogi," se ni dal zmešti že omenjeni Cafuta. Dvignil je roko, iztegnil kazalec in povzdignil glas. "Torej,

anketiral sem naključno izbranega udeleženca našega 'umirjenega' prometa. Ko se je po mojem vprašanju, kaj meni o tej novosti v naši dolini, pomiril in je usahnil plaz besed, ki se jih tu ne upam ponoviti, je povedal, kaj si misli o našem *umirjanju*: da je vse skupaj slab štos, všečna, trendovska fraza. Zatem me je vprašal, zakaj se tega nismo lotili resno. Aja, predstavil sem se mu kot občinski svetnik," je pojasnil že omenjeni Cafuta in nadaljeval, "kar je bila, priznam, napaka. Moral sem požreti vrsto očitkov o amaterizmu in podobnem. Nato je Ljubljčan izstrelil cel rafal vprašanj, na katera mu nisem znal odgovoriti."

"Kaaj? Z Ljubljčanom si se pogovarjal," je zgroženo zacvilila Streškova. "Kako si mogel? To je bila neumnost, nepremišljenost brez primere," je pribila in pričakujoče pogledala župana.

Ta je samo zamahnil z roko in revsknil s hripavim glasom: "Jasno, da nisi znal, a si sploh že kdaj?"

"Torej, uporabnik poskusnega umirjanja me je vprašal, zakaj spustimo v dolino, ki leži v osrčju narodnega parka, toliko vozil, da parkirajo kar ob cesti in povsod, kjer najdejo prostor. Nato, zakaj brezplačni avtobus začne voziti šele ob 6 h zjutraj in konča že ob 18 h. Za resne planince je prva vožnja prepozna in zadnja prezgodnja. Cena celodnevne parkiranja je smešno nizka, najmanj trikrat višja bi morala biti. Pritoževanje nad prahom, ki duši zelenje ob cesti, je bedasto. Vsakdo ve, da se prahu najlažje znebiš tako, da cesto asfaltiraš. Mimogrede, avto, ki sem ga opral prejšnji dan, sem moral spet peljati v avtopralnico."

Medklic Streškove: "Prav ti je, zakaj se pa vozariš, kjer ti ni treba."

Že omenjeni Cafuta se ni dal motiti in je nemoteno nadaljeval: "Aja, še to. Navduševanje v medijih nad številom avtomobilov, ki so jih vozniki parkirali na za to določenem travniku pred vasjo, je neprimerno, poskus varanja samega sebe in javnosti. Na travi sto šestdeset vozil, v dolini pa okoli tisoč. On, namreč Ljubljčan, v tem res ne vidi nobenega umirjanja. Rekel je, naj najprej poiščemo dovolj velik prostor za približno tisoč vozil, nato pa zapremo cesto za ves promet, razen za službena in dostavna vozila ter kolesa. Uvedemo naj nekaj manjših avtobusov, morda plinskih, ki bodo vozili non stop od 5 h do 21 h. Ko bo parkirišče polno, bo polno in basta. Kdor ne bo mogel parkirati, naj pride naslednji dan, teden, mesec ali izven sezone. Tako delajo zunaj – s tem je mislil v tujini –, tam kjer z umirjanjem prometa in varovanjem okolja mislijo resno, ne pa da se grejo nekakšen poskus.

Ko se je ta Ljubljčan prejšnji vikend pripeljal na parkirišče, je bila rampa čez cesto, ki vodi do koč, spuščena. Popoldne, ko se je vrnil s ture, je bila dvignjena in avtomobili parkirani skoraj do stopnic v koč. Teden pozneje, ko je bil pol ure zgodnejši, so dvignili zapornico celo že pred njegovim prihodom. Edina dobra stvar, ki jo vidi pri vsem tem hokuspokusu, je ta, da je nekaj upokoencev – če niso prostovoljci – morda zaslužilo nekaj dodatnih evrov."

Že večkrat omenjeni Cafuta je umolknil, globoko

Risba: Marina Gabor

vzdihnil in skušeno priznal, da ga je potem, ko je, čeprav nerad, dal Ljubljčanu prav, začrvčilo v trebuhu, minila ga je želja po anketiranju in odhitev je v grmovje. Nato se je prisotnim zahvalil za pozornost in potrpljenje ter se zastrmel v strop.

Mučno tišino so prekinili razburjeni glasovi svetnikov in svetnice. Govorili so drug čez drugega in mimo drugega. Najbolj se je slišalo Streškovo, ki bi take, kot je že omenjeni Cafuta, nagnala ne samo iz občinskega sveta, ampak kar iz občine, ker "delajo škodo skupnosti, sramoto funkcionarjem in planskim dokumentom, kar je sabotaža brez primere; tisti žabar pa naj ostane doma in kvaka ter komandira v svojem močvirju". Župan je nekaj časa otrplo sedel, trznil ob pogledu na uro in jezno treščil z roko po mizi, da so poskočili vsi: kozarci in tetrapaki s sadnimi sokom, bokali z vodo in tudi svetniki in svetnica.

"Zaključujem sejo in razglašam izredne razmere," je odločno zagrmel župan in si zaželel, da bi lahko tako kot sodnik, ki je resnična avtoriteta, svoje besede podkrepil z udarcem kladiva po okroglem podstavku. ●

Vsaka morebitna podobnost z resničnimi dogodki je zgolj naključna. Vse osebe so fiktivne, podobnost z resničnimi je slučajna in nenamerna.

Manca Ogrin

Oskrbnik planinske koče, to bo moj poklic!¹

Planinska koča je v svoji osnovi zatočišče pred vremenskimi nepravilnostmi, prostor za počitek po prehojeni poti, streha nad glavo z možnostjo osnovne oskrbe, vendar vemo, da je precej več kot to – po zaslugi oskrbnikov, ki ji s svojim delovanjem vdihnejo dušo ter tako planincem v gorah pričarajo drugi dom. Resda smo bolj vajeni starejših oskrbnikov koč, zadnja leta pa se za to delo odloča vedno več mlajših.

Franci Beguš, oskrbnik Orožnovke koče na planini Za Liscem pod Črno prstjo, ki je letos praznovala 125. obletnico.

Foto: Manca Ogrin

Slovenijo prepreda mreža več kot deset tisoč kilometrov planinskih poti, ki pripeljejo do 178 planinskih koč, zavetišč in bivakov s 7400 ležišči in več kot deset tisoč sedišči. Suhoparna statistika ne pove, da za planinske poti prostovoljno skrbijo markacisti, ki nam s svojim predanim delom varneje odpirajo vrata v gorski svet. Prav tako statistika molči o tem, da z vsako planinsko kočo diha oskrbnik ali

najemnik, ki z občutkom toplote in varnosti pričaka planince s skodelico čaja ali krožnikom dišeče enolončnice, ki nam postreže z informacijami o planinskih poteh in razmerah v gorah, in ki je – vsaj poleti, konec tedna ali kar večino dni v letu – svoj dom zamenjal za planinski dom.

Lani je minilo 240 let, odkar so štirje srčni možje osvojili Triglav, letošnje poletje pa je zaznamovala 125. obletnica Orožnovke koče na planini Za Liscem pod Črno prstjo, ki stoji na temeljih prve koče Slovenskega planinskega društva (SPD), predhodnika Planinske zveze Slovenije. S slavnostnim odprtjem koče, imenovane po prvem predsedniku SPD dr. Franu Orožnu, so julija 1894 slovenski planinci napovedali, da se bodo odločno uprli nemškemu osvajanju slovenskih gora, kjer so v tistem času prevladovala koč avstrijsko-nemške planinske zveze in v katerih slovenska beseda ni bila zaželeno.

Orožnovi koči (PD Bohinjska Bistrica) zadnja leta daje pečat njen oskrbnik Franci Beguš, ki je prej pet poletij dihal s Kranjsko kočo na Ledinah in eno zimo s Planinskim domom na Kališču. O svojem delu pravi: "Oskrbiško delo je močno povezano z ljubeznijo do hribov, če nimaš rad hribov, ti tudi koča ne bo nič pomenila. Za dobrega oskrbnika je pomembno, da zna v koči ustvariti toplino, da zna dobro kuhati in da obvlada tudi tehnične stvari, seveda pa mora dobro poznati tudi planinske poti v okolici in razmere v gorah. Pomembno je tudi, kaj prodajaš – ne le hrane in pijače, ampak tudi spalne rjuhe, derezice oz. verige, zemljevide, pohodne palice, majice, čelne svetilke. Predvsem pa moraš kočo postaviti na prvo mesto." Njegov delovni dan se poleti raztegne od pol pete zjutraj do enajste zvečer, pozimi pa sta tako dan kot delovnik krajša. Zjutraj najprej speče štrudl, nato se prelevi v nosača. Potem ko nošenje tovora s parkirišča prevzame mlajši pomočnik, vzame Beguš v roke kuhalnico, saj je med poldnevom in tretjo popoldne najživahnejše. Rad tudi poklepeta z obiskovalci, ki se z veseljem vračajo. "Ves čas razmišljam o kakšnih novostih. Moj prvi cilj na Orožnovi koči je bil, da koča

¹ Članek o oskrbništvu planinskih koč kot izzivu za mlade bo uporabljen kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore 25. januarja 2020 v Spodnji Idriji (op. ur.).

Orožnova koča na planini Za Liscem pod Črno prstjo stoji na temeljih prve koče Slovenskega planinskega društva. Foto: Manca Ogrin

Matjaž Šerkezi, pobudnik projekta Oskrbnik koče za en dan (PD Kamnik)

Mladinski odsek PD Kamnik je v letih 2017 in 2018 izpeljal akcijo z imenom Oskrbnik koče za en dan, v okviru katere so se osnovnošolci pod vodstvom vodnikov za en konec tedna prelevili v oskrbnike Kamniške koče in tako iz prve roke okusili oskrbniško delo.

Z mladinskim odsekom ste se lani in predlani za en konec tedna pridružili oskrbniku na Kamniški koči na Kamniškem sedlu. Zakaj je pomembno, da že najmlajši planinci spoznajo oskrbniško delo?

S tem projektom smo poskušali otrokom pokazati, kaj pomeni biti oskrbnik planinske koče, da to niso samo romantični trenutki v gorah, ampak je resno in odgovorno delo.

Katera opravila ste zaupali mladim planincem in kako so se izkazali?

Otroci so uživali v vseh opravilih. Že sam pohod do planinske koče je bil nekaj posebnega, ker je bil poln pričakovanj. Videli so, da se je treba na delo v kočo podati peš, kar pomeni nekaj ur hoje, včasih s težkim nahrbtnikom. Uživali so v peki kruha, sami so morali zamesiti testo in ga speči v krušni peči. Koča je bila potrebna generalnega čiščenja. Morali so pomesti in pomiti tla, pretresti odeje, nanositi drva in vodo. Za zaključek so si spekli še pico. Skupaj z mentoricama so si ogledali, na kaj vse morajo biti pozorni kot oskrbniki. Posebej pa jim je bila vseh strežba in seveda računanje ter preverjanje končnega zaslужka.

Kakšni so bili njihovi vtisi in opažanja? Jih je kaj presenetilo, kaj posebej navdušilo?

Otroci so bili nad akcijo navdušeni in hkrati presenečeni, kako garaško je delo oskrbnika, tako da zvečer

nikomur ni bilo treba posebej reči, naj gre spat. Videli so, da šteje vsaka malenkost, da voda ne priteče iz pipe kar sama od sebe, da je treba varčevati z elektriko in če kaj pozabiš v dolini, lahko traja dneve, preden želeno dobiš. Prav tako, da je delo z ljudmi lepo, a včasih tudi naporno, saj ima vsak svoje muhe in želje, prevečkrat pa tudi nerealna pričakovanja. Pri vsem skupaj pa, da je delo oskrbnika zanimiv in plemenit poklic in da največ šteje vesel planinec, ki se je varno vrnil z gore ali pa zadovoljen odhaja na pot.

Mladi planinci PD Kamnik, oskrbniki Kamniške koče za en konec tedna
Foto: Matjaž Šerkezi

Koča Draga
Karolina na
Velikem Snežniku
Foto: Manca Ogrin

Maša Stanič, oskrbnica Pogačnikovega doma na Kriških podih (PD Radovljica)

Mlada oskrbniška
ekipa Pogačnikovega
doma z Mašo Stanič
(druga z leve) na čelu
Foto: Jan Lukanovič/
Siol.net

Študentska oskrbniška ekipa z Mašo na čelu za Pogačnikov dom skrbi le poleti – kot počitniško delo. Kriški podi že več let slovijo po mladih oskrbnicah, 24-letna študentka notranje opreme iz Trbovelj pa se je ekipi pridružila pred štirimi leti in bila zadnje tri sezone oskrbnica.

Kako blizu ti je oskrbniško delo glede na to, da so bili že tvoji starši oskrbniki Gomiščkovega zavetišča na Krnu?

Oskrbniško delo se mi je zdelo zelo zanimivo že v otroštvu, ko so starši pripovedovali zgodbe iz svojih oskrbniških let, o tem, kako so takrat kuhali in hladili hrano, do snega sredi sezone, raznih reševalnih akcij ... Menim, da

je to veliko pripomoglo k moji želji, da bi rada delala v planinski koči, in pa seveda to, da smo veliko hodili skupaj v hribe in sem jih zato vzljubila.

Že tri leta si na čelu mlade oskrbniške ekipe Pogačnikovega doma. kateri so največji izzivi oskrbniškega dela in kaj največja radost?

Največji izziv je doseči, da bodo vsi odšli srečni od koče. To obsega vse od prijaznosti in malce klepeta z njimi, pa do tega, koliko hrane skuhati, da se bodo vsi najedli in da hkrati ne bo ostajala, kako pestra mora biti ponudba hrane in pijače, da je koča čista in da se izognemo oziroma lepo rešimo vse morebitne konflikte. Največja radost pa so zadovoljni planinci. Sploh, če nam namenijo še kakšno lepo pohvalo, to da kar nov zagon. In seveda – prijateljstva, ki jih spletemo v oskrbniški ekipi! Mislim, da s tako ekipo, v kateri se počutimo kot ena velika družina, res ni težko!

S svojo mladostno energijo in idejami ste vpeljali kar nekaj zanimivih domislic, od posebnih lončkov do mačka Murija za budnico ... Iz kakšnega testa mora biti dober oskrbnik?

Ideje se nam porajajo ves čas. Nekaj dobrih domislic je že od prej, nekaj pa smo jih vpeljali mi. Vendar so plod celotne ekipe, ne samo oskrbnika. To je zato, ker se velikokrat pogovarjamo o tem, kaj bi še lahko izboljšali, in smo odprti za vse predloge. Če bi želela narediti vse sama, potem zagotovo ne bi bilo toliko domislic. Zagotovo pa se pozna tudi to, da smo tako mladi.

Kako gre z roko v roki biti inovativen in tradicionalen hkrati?

Mislim, da nam dobro uspeva. Je pa včasih težko, ker se velikokrat sprašujemo, kje je meja. Kaj je še primerno za planinsko kočjo in kaj ne. Pijana nevesta je recimo inovativna sladica. Ampak menim, da zgolj lepo popestri jedilnik in to še ne pomeni, da se primerjamo z dolinsko kuhinjo. Ne bi pa uvedli pomfrija in dunajskih zrezkov.

Andrej Barovič, oskrbnik Koče Draga Karolina na Velikem Snežniku (PD Ilirska Bistrica)

Andreju so v domačem planinskem društvu pred dvema letoma, pri njegovih šestindvajsetih, zaupali oskrbovanje planinske kočice na Snežniku. Tako je diplomirani zgodovinar prestopil z akademske na planinsko pot in z redno zaposlitvijo kot oskrbnik še nadgradil svoje dolgoletno delovanje v planinstvu.

Kakšna odgovornost je bila prevzeti oskrbovanje domače planinske kočice?

Snežnik je nekaj posebnega, med nami domačini od nekdaj zaseda posebno mesto, saj je najmarkantnejša gora daleč naokrog in od nekdaj močno vpet v življenje domačinov. Zato mi je bila velika čast prevzeti nalogo oskrbnika, hkrati pa sem se zavedal odgovornosti. Koča na Snežniku je prostor, kjer se srečujejo obiskovalci z obeh njegovih strani, primorske in notranjske, bližnje in daljne okolice. Zato je pomembno, da se v naši koči vsi počutijo domače. Zaradi povezovalne vloge, ki jo v regiji nosi Snežnik, je bila odgovornost velika.

Oba s Špelo,¹ ki je tvoja boljša polovica in desna roka pri oskrbniškem delu, sta bila aktivna v Mladinski komisiji PZS, oba sta tudi prostovoljna vodnika PZS. Koliko vama pridejo prav izkušnje s teh področij?

Izkušnje iz prostovoljnega delovanja v planinstvu pridejo zelo prav. Koristno je poznati kak predpis, poglavje iz planinskega kodeksa oziroma še bolj iz planinskega bontona. V gore zahaja čedalje več ljudi, ki niso zrasi s planinsko vzgojo in jih je treba na to kdaj opomniti – odnašanje lastnih smeti v dolino, pripravljenost pomagati, zavedanje o razliki med planinsko kočico in gostilno ... Skozi delovanje v organizaciji spoznaš ljudi, ki so v njej, tako včasih takoj veš, na koga se obrniti z vprašanjem, prositi za morebitno pomoč, za nasvet. Najlepše pa je planinske znance srečati, ko jih pot zanese k nam. Iz vodništva pa nama najbolj prav pridejo tehnična znanja ob kakšni zimski priložnosti, ko Snežnik z vremenom in razmerami pokaže, da si ne želi obiska.

Da bi na Snežnik privabila mlade, organizirata raznovrstne zanimive dogodke, od recitalov do priložnostne picerije in snežniških večerij. Kako so to sprejeli obiskovalci?

Recital ob kulturnem prazniku so imeli že pod prejšnjim oskrbnikom, mi smo ga le malo preoblekli in pomladili. Snežniške večerje še niso povsem zaživele, morda

¹ Špela Kralj je bila tudi članica Norih krav, trziške ekipe, ki je januarja 2009 zmagala na 20. tekmovanju MIG v Podnanosu.

zaživi, pri čemer sem si pomagal s koncerti klasične in etno glasbe, kot že prej na Ledinah. Ves čas imam tudi željo, da bi kočica prišla na Slovensko planinsko pot, že zaradi simboličnega pomena, saj je prva slovenska planinska kočica," poudarja oskrbnik, ki je imel v poletnem času tudi mlade študentsko-glasbene okrepitve, saj je preplet mladostniškega zanosa in večletnih izkušenj po njegovih besedah nekaj zelo dobrodošlega.

potrebujejo še nekaj časa. V tem večeru obiskovalci uživajo v štirihodnem sezonsko obarvanem meniju, ki razen po nadmorski višini v ničemer ne spominja na planinskega. Oba sva namreč precejšnja gurmana in tako poskušava v doživetje planinske kočice vnesti nekaj drugačnega. Pice na Snežniku so doživele velik odmev; čeprav jih pečemo enkrat letno, se o njih govori vse leto. Na splošno je odziv obiskovalcev dober in nam daje spodbudo za naprej.

Kaj so prednosti mladega oskrbnika na planinski koči in kdaj še vedno pridejo prav nasveti izkušenejših?

V našem primeru, ko se kočica oskrbuje izključno z nošnjo v nahrbtniku, je mladost prednost. Človek je lahko še tako mlad in zagnan, vsega nikdar ne bi mogel prinesiti sam. Zato se je treba zahvaliti prostovoljcem, ki pomagajo pri prenašanju bremen, prej za gradnjo kočice, sedaj pa za njeno oskrbovanje. Za obstoj kočice je ključna prostovoljna pomoč. Delovanje kočice v takih razmerah je precej zapleteno in vedno je dobrodošel nasvet koga izkušenejšega, ki se je s čim podobnim že srečal. Imamo kar nekaj ljudi, ki zahajajo na Snežnik že vse življenje, imajo obilo izkušenj in so dober naslov za vprašanja ob zagonetnih situacijah; eni takih so na primer člani Radio kluba Snežnik Ilirska Bistrica, ki imajo svoje prostore znotraj kočice.

V nasprotju z mnenjem mnogih poklic oskrbnika ni vezan na zrela leta; vse pogosteje krmilo planinskih koč vzamejo v roke tudi mladi, ki v delovanje planinskih postojank vnesejo drugačno dinamiko – in okusijo garaško, a izpolnjujejo delo, ki je najboljša življenjska šola. Zato predstavljamo nekaj primerov dobre prakse, ki bodo morda tudi koga od vas spodbudili, da to plemenito poslanstvo preizkusi na lastni koži. ●

Špela Kralj in Andrej Barovič, ki kraljujeta na Velikem Snežniku. Arhiv Andreja Baroviča

Najboljše učiteljice plezanja

Poškodbe

V deželo je prišla pomlad, zrak se je otoplil, dan se je podaljšal, stene so suhe, po napornem zimskem treningu na plastiki se počutite nabrušeni in močni. Nekaj obiskov skale vas navda z energijo in navdušenostjo, za plezanje izkoristite vsak lep dan, potem vam kar iznenada nekaj počni v prstu ali kolenu in vaše plezanje gre za nekaj mesecev na dopust, pa se ni niti dobro začelo. Namesto življenjskega projekta vas čaka rehabilitacija, namesto poetičnega, nepremagljivega plesa v vertikali – duhamorne vaje.

Kaj vse vas lahko doleti, kako vse skupaj preprečiti ter kako v primeru najhujšega vendarle čim prej priti nazaj v skalo, bom poskusil razložiti v naslednjih vrsticah. Skrb za telo je zelo pomemben del plezanja. Tudi če ste rekreativci, se verjetno zavedate, da niste vsak dan mlajši, in čeprav je plezanje za dušo in telo koristno, je poseganje po vse višjih ocenah do mišic in ostalih delov telesa tudi precej agresivno. Če se aktivnosti lotite pametno, boste iz nje potegnili najboljše, če ne, pa – dobrodošli v svetu ibuprofena, hladnih obkladkov in počitka pred tevejem.

Skriti vzroki za poškodbe

Kot ste nekaj prebrali že v članku o treningu,¹ je ključ do uravnoveženega, dobro treniranega telesa v majhnih rutinah, kot so ogrevanje in dopolnilne vaje, ter v sposobnosti prisluhniti, kdaj vam telo sporoča, da ima dovolj. Čeprav bi vsi radi zgolj plezali, ne bo nikomur škodilo v svoj vsakdan vnesti nekaj aerobnih aktivnosti, vaj za trup, vaj za *kontra* mišice (antagoniste) ter nekaj raztegovalnih vaj (*strečing*). Vse to bo močno zmanjšalo verjetnost poškodb. A ne neha se le pri tem – pogosto je izvor poškodbe v neprimerni plezalni tehniki na steni, ko ima plezalec pomanjkljiv nadzor nad telesom ali stopanjem, ko v gib ne vključi dovolj mišic, ko ne ustvarja napetosti z nog preko trupa in podobno. Kaj vam pomaga, da ste naredili neki gib agresivno, dinamično, nenadzorovano, če ste se pri tem poškodovali? Če vam pri plezanju pogosto odnaša noge ali vam te zdrsavajo s stopov, je zadnja stvar, ki jo potrebujete, več moči ali vzdržljivosti. Treba bo namreč "nazaj v šolo" in se posvetiti dobri tehniki gibanja. Seveda se včasih težkim, dinamičnim gibom ne morete izogniti, lahko pa se jih zavedate in ste pri njihovem izvajanju bolj pazljivi. Težje ko je vaše plezanje, bolj sta pomembni primerna ogretost in pravilna izvedba gibov. To še posebej velja za ponavljajoče se vaje, kot so

letvice, vzgibi, sklece in podobno – pravilna izvedba pri tem je veliko bolj pomembna kot število ponovitev. Ko ste enkrat v formi, je vsekakor težko obvladovati navdušenost. Tudi *mikro* poškodbe mišic so dvo-rezen meč – ob procesu superkompensacije po eni strani vodijo v napredek, po drugi pa ste lahko le en gib oddaljeni od hujše poškodbe. Dejavniki, ki vplivajo na razvoj ali nastanek poškodbe, so različni in od vas večinoma zahtevajo le posluš za telo (ni se treba prestrašiti ob vsakem manjšem *muskel*fibru). Pomemben vpliv imajo primerno dolga regeneracija, raznolik trening (glede stila smeri, oprimkov in naklonov; vedno enak režim vas obrablja precej hitreje), ogretost telesa in sklepov (torej neko splošno ogrevanje za dvig temperature v telesu ter tudi specifično ogrevanje rok in prstov), ugodna temperatura v prostoru in primerno prijemanje (izogibanje zaprtemu *krimpu*).² Lahko pa so dejavniki bolj splošni in se tičejo zdravega načina življenja nasploh: primerna prehrana, dober spanec, izogibanje stresu, izvajanje neplezalskih aktivnosti, pravilna telesna drža ... Seveda vas ne bi rad spremenil v robota, ki šteje vsako kalorijo in odmeri vsako sekundo treninga. Le dobro se je zavedati, koliko dejavnikov vpliva na poškodbo. Seveda pa se tveganje eksponentno povečuje s količino treninga in dvigom težavnosti – in tako bi se morala povečevati tudi vaša skrb za telo.

Anatomija in regeneracija

Preden se lotimo najbolj tipičnih poškodb plezalcev, si na kratko pogledajmo anatomijo telesa za cicibane. Naše telo se po svetu premika s pomočjo mišic, ki so aktivna komponenta gibanja, in kosti, ki so njegov pasivni del. Kostni se stikajo v sklepnih strukturah in

² Zaprti *krimp* je izven plezanja redko uporabljen prijem, pri katerem je prvi členek prekomerno iztegnjen, drugi pa naredi nekakšno strešico. Pogosto za še stabilnejši prijem preko prstov položimo palec. Prijem je pogosto nujen pri zelo majhnih oprimkih.

¹ *Planinski vestnik* 4/2019.

Manj obremenjujoč in varen odprti prijem

Precej bolj nevaren zaprti krimp

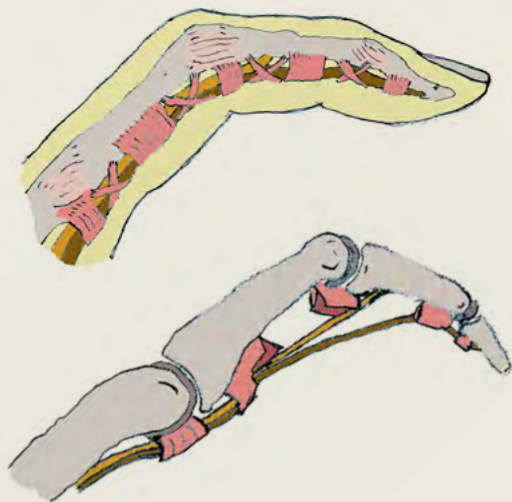
omogočajo gibanje v več smeri, za kar skrbi več sklopov mišic: ene mišice sklep iztegujejo, druge ga krčijo, tretje odmikajo, četrte primikajo, pete rotirajo itd. Samo za premikanje dlani in prstov skrbi preko 40 mišic, ki so v podlakti. Mišice so na kosti pritrjene na narastiščih, in to v obliki kit, ki so po strukturi precej bolj toge in slabše prekrvavljene, zato se počasneje regenerirajo. Najbolj plezalske mišice skrbijo za krčenje prstov in potekajo od njihovih konic preko podlakti do komolca. Te so tudi najbolj obremenjene, še posebej krožne ovojnice, s katerimi so pripete na prste. Prstom hitro sledijo drugi deli rok do ramen. Precej bolj redke pa so poškodbe drugih delov telesa; omeniti v lja le hrbet in kolena. Treba je vedeti, da se prilagoditve kit in veznih tkiv merijo v letih, medtem ko se mišice, ožilje in fiziološki procesi odzivajo na trening (pa tudi na odsotnost treninga) hitreje. Cikli, obremenitve in regeneracija morajo to dejstvo upoštevati. Dvig moči je treba načrtovati dolgoročno, pazljivo in potrpežljivo. Dvig vzdržljivosti pa je bolj kratkoročnega značaja, z veliko manjšo verjetnostjo poškodbe, vendar bo ob takem treningu napredek

močno upočasnen, v vsakem primeru pa bomo na neki točki za dvig ravni preprosto potrebovali moč. Prvo pravilo je – ne trenirajte utrujeni. Proti koncu treninga bo zaradi utrujenosti vaša izvedba pomanjkljiva, zato takrat prenehajte s težkimi gibi in preveč intenzivnimi vajami. Pa tudi sicer je regeneracija oziroma počitek med treningi ključnega pomena – dejansko šele takrat telo žanje sadove treninga. Brez regeneracije bo trening le polovica enačbe in bližnjica do poškodb. Starejši ko ste, več počitka rabite. Vzdržljivost načeloma lahko trenirate vsak drugi dan, intenzivni treningi za moč pa terjajo vsaj dva do tri dni vmesnega počitka. Če med treningi hodimo še v skalo, je toliko bolj pomembno, da vemo, kaj točno počnemo, in da ohranimo dober posluš za telo. V času počitka naj bi krepili druge mišice, npr. antagoniste. Ti počitki sicer nikoli povsem ne sanirajo telesa, zato je zelo priporočljivo enkrat letno imeti tudi daljši počitek, ko prekinemo plezanje za kak mesec dni. Na uspešnost regeneracije pozitivno vplivajo tudi dobra prehrana z veliko vitamini, aktivni počitek (npr. hoja, kolesarjenje, tek), čim manj stresa in dober spanec.

*H-metoda
težpanja
Foto: Jurij
Ravnik*

Skica struktur v prstih: dve kiti upogibalki, ki jih k prstu pričvrščajo krožne ovojnice; to je šibki člen prstov. Na skici je ena strgana in ena natrgana, hudo poškodovana. Skici: Jurij Ravnik

Akutne poškodbe

Poškodbe delimo na dva tipa: akutne in kronične oziroma take, ki so posledica dolgotrajne obrabe. Akutna poškodba se zgodi iznenada. Najlažje si jo predstavljate kot posledico padca. Če boste z desetih metrov zgrmeli na tla, bodo vse vaše poškodbe akutne. Za preprečitev le-teh imamo primerno varovanje in znanje plezanja, zato se z zlomi, zvini in od vrvi ožgano kožo ne bomo ukvarjali. Morda na tem mestu le poudarimo, da skrb za kožo ni nič manj pomemben del zdravega odnosa do telesa. Od običajnih akutnih poškodb je najpogostejša poškodba krožnih ovojníc, ki držijo kite v prstih. Včasih jo zaznamo zgolj kot bolečino, pogosto pa se sliši tudi kot glasen "pop". Ponavadi se strukture le nekoliko natrgajo in se ob primerni reakciji in rehabilitaciji hitro in učinkovito zacelijo. Tudi natrganine in poškodbe mišic se celijo dokaj hitro, saj so dobro prekrvavljene. Resnost takih poškodb boste relativno zlahka ocenili, ker če je poškodba hujša, vas bo tako bolelo, da roke sploh ne boste mogli uporabljati. Večji problem so poškodbe sklepov, posebej ramen in kolen, ki so vedno pogostejše, saj na visokem nivoju pleza vse več starejših ljudi, plezanje pa je bolj usmerjeno v moč in previs. Rame so zelo kompliciran sklep s celo skupino poškodb, iz ram izhajajo nekatere plezalsko pomembne mišice (npr. biceps). So prekomerno obremenjene, saj so pri plezanju roke večinoma dvignjene nad glavo. Največji problem poškodb je, da postane sklep nestabilen, zato so za krepkejše rame še posebej priporočljive vaje za antagoniste, sploh za pogosto zemarjeni triceps. Ob poškodbi vas po vsej verjetnosti čakajo obisk zdravnika, magnetna resonanca, dolg počitek in rehabilitacija s fizioterapijo.

Tudi koleno je kompliciran sklep, ki je za plezanje ključen, saj ravno v tej točki najbolj nadzorujemo in usmerjamo težišče na noge. Imamo kar nekaj veznih tkiv, ki absorbirajo sile in koleno stabilizirajo. Poškodbo nekaterih tkiv boste komaj opazili, če pa si natrgate npr. meniskus, boste imeli večje težave in boste verjetno potrebovali celo operacijo. Sklep je izredno

ojačan, vendar med plezanjem tudi pod velikimi obremenitvami. Že osnovni položaj žabe obe koleni potisne navzven, temu pa lahko dodate še razne moderne tehnike, kot sta zatikanje pete (neredko nad glavo ali ob roki) ali ekstremna rotacija navznoter (t. i. *drop knee*). Vse to nam izrazito olajša plezanje, a poveča tveganje za poškodbo. V fazi poškodbe težko storite kaj več kot to, da obiščete zdravnika, sledili pa bo slikanje, potencialno artroskopija in rehabilitacija. V preventivne namene obstaja precej vaj za krepitev mišic, ki stabilizirajo koleno, ter nadzorovana, celo konzervativna uporaba ekstremnih gibov, sploh če ste starejši.

Poškodbe zaradi obrabe

Ne bomo se spuščali v bolj obstranske plezalske poškodbe, kot so bolečine v hrbtu, karpalni kanal v zapetju, deformacije palcev na nogi in podobno. Raje si pogledimo še drugi tip poškodb. Poškodbe, ki so posledica obrabe, so običajno vnetja na območjih nastišč. Pri plezalcih so pogoste tri vrste vnetij: epikondilitis, tendinitis in sinovitis.

Epikondilitis, tj. vnetje kit v komolcu, je ali lateralni (teniški) ali medialni (golferski). Glavni vzrok zanj je nesorazmerje med mišicami upogibalkami in iztegovalkami, pa tudi primikalkami in odmikalkami. Vse mišice nastopajo v paru, žal pa plezanje pogosto zlorablja le eno od obeh. Pri epikondilitisu je ključno preprečevanje, ki ga dosežemo z izvajanjem vaj za antagoniste. Med plezanjem so pomembni dobra regeneracija, izogibanje monotonemu treningu (tj. izbirati moramo različne oprimke in različne razdalje med gibi) ter pravilna izvedba vaj, kot so visenje in vzgibi. Kot pri vseh vnetjih na začetku pomagajo protivnetne kreme in zdravila (voltaren, ibuprofen), katerih zloraba je sicer nevarna, in vsaj en teden popolnega počitka s hladno-toplimi obkladki ter potem še 1–2 tedna rehabilitacije z masažo in raztezanjem. Tudi ko bolečina izgine, je treba še nekaj časa ostati konzervativen, saj je izginilo zgolj vnetje, ne pa tudi poškodba. Tendinitis (ali tenosinovitis) je najbolj trdovratno vnetje v predelu dlani, ki doleti plezalce, saj se zdi, da se vrtite v začaranem krogu. Običajno vas nanj opozarjajo topa bolečina v dlani in bolečine ob gibanju ter zatekanje. Pogosti vzroki zanj so veliko *krimpanja*, ponavljajoče se obremenitve (kot je kampus), pre malo počitka med vajami ali treningi in preslaba regeneracija. Najbolje se mu izognete, če ne pretiravate s plezanjem takrat, ko ste utrujeni. Dlje ko tendinitis ignorirate, hujši bo in težje se ga bo znebiti, celo ob pomoči zdravnika. Zdravljenje je enako kot pri epikondilitisu.

Sinovitis ali kapsulitis je zaradi vse bolj agresivnih gibov vedno pogostejši. Gre za zatekanje sklepov med členki v prstih, kar otežkoča gibanje in je nasploh precej boleče, še posebej če je poškodovan tudi hrustanec. Najlažje ga je opaziti naslednje jutro po treningu. Kapsulitisa ne gre mešati z zadebeljenimi členki, ki so pri plezalcih pogosti, je pa res, da se ponavadi oboje

pojavlja vzporedno. Nanj se plezalci pogosto kar nekoliko privadijo, a nikar ne dopustite, da se kronično vnetje preveč razvije. Glavni krivec je ponovno pretirano *krimpanje*, saj so pri njem vse sile skoncentrirane le v enem členu. Zaradi mikro poškodb se nabira v njem vse več sinovialne tekočine, kar povzroča zatekanje in vnetje. Če vas pesti ta problem, zmanjšajte obremenitev, uporabite najprej hladne, nato pa tople obkladke in masažo.

Kaj storiti ob poškodbah?

Kronične poškodbe boste zaznali postopoma in njihova rehabilitacija je večinoma že opisana. Kljub ustrezni skrbi, vajam in rehabilitaciji pa se včasih akutna poškodba vseeno zgodi. Morda zaradi genetike, nerodnega padca ali zgolj ščepca nesreče. Seveda to ni konec sveta, res pa je, da se bo vsak resen plezalec, ki pleza dovolj dolgo, slej kot prej srečal s poškodbo, pa naj gre za amaterja ali profesionalca. Pogosto je prva reakcija ob poškodbi (in v nekaj naslednjih dneh) ključna za to, ali se bo zdravljenje vlekle mesece ali pa poškodbe skoraj ne boste opazili, seveda, če si boste le vzeli nekaj več počitka. Če je mesto nekoliko boleče in začne zatekati, je čas za terapijo RICE.³ Prvi korak zdravljenja je počitek – ob bolečini (pa ne mislim ostrih *grifov* ali odrgnjene kože), še zlasti, če vam nekje v telesu slišno počti, takoj prenehajte s plezanjem. Če imate začetno natrganino tkiva, bo nadaljnje plezanje čas rehabilitacije najmanj podvojilo. Ker ste ogreti in ker je poškodba mogoče vplivala tudi na delovanje živcev, se njenega obsega morda niti ne zavedate. Pravi obseg poškodbe boste ugotovili šele, ko se vaše telo ohladi, pogosto šele naslednji dan. Počitku sledi led oziroma obkladki, toda ne dajajte ledu neposredno na kožo. Led omeji zatekanje in pretok krvi in je najbolj učinkovit takoj po nastanku poškodbe. Ostala dva koraka, kompresijski povoj ter dvig poškodbe nad višino srca, prav tako omejita zatekanje, a sta morda potrebna le ob hujši akutni poškodbi.

Po tej prvi reakciji bo sledila ocena vaše poškodbe, nato pa potencialno še obisk zdravnika, ki vam bo svetoval nadaljnje korake. Sicer pa bo v vsakem primeru treba omejiti gibanje poškodovanega dela in prekiniti s plezanjem vsaj za kak teden. V tem času menjamo hladno-tople obkladke, protivnetne kreme, mesto nežno masiramo in pozneje izvajamo osnovne vaje za gibljivost. Sledi faza rehabilitacije; sprva so to fizioterapija in sorodne terapije (ultrazvok, laser, hlajenje) pa masaže in aktivne vaje, ki se progresivno stopnjujejo (npr. za prste začnemo z namenskimi elastikami). Temu relativno kmalu sledi tudi lahkotno plezanje, ki je celo priporočljivo, saj prekrvavi poškodovano mesto in spodbuja uporabo tkiv na primeren način in v primerni smeri. A tega ne mešajte z normalnim treningom – plezanje mora biti terapevtsko, brez bolečin, postopno, potrpežljivo in še posebej

Zatikanje pete zelo obremeni koleno ..., Foto: Jurij Ravnik

... še bolj pa ekstremne rotacije navznoter. Foto: Jurij Ravnik

previdno do poškodovanega mesta. Prehitra vrnitev v težje gibe vas bo ujela v začaran krog vse hujših poškodb. Poškodbo vedno dobro sanirajte in po tem še nekaj tednov plezajte previdneje. Pri mišicah je obdobje rehabilitacije kratko, nekaj tednov, krožne ovojnice boste zdravili okrog dva meseca, kite in ostale strukture pa od štirih mesecev do pol leta.

Ob tem je treba omeniti tudi *tejpanje* oziroma uporabo zaščitnega traku. Pustimo za zdaj ob strani *tejpanje* za zaščito kože pred ostrimi robovi in podobnim. *Tejpanje* je tudi v zdravem stanju redkokdaj koristno, saj s tem preprečujete telesu, da bi samo postalo dovolj močno za izvedbo giba. Bolj koristno je v fazi rehabilitacije. Traku ne smemo zategovati preveč, da ne zaustavimo dotoka krvi ali da preveč ne omejimo mobilnosti. Najbolje je uporabiti H-metodo, pri

³ Rest, Ice, Compression, Elevation (počitek, led, kompresija, dvig).

kateri pustimo zgornji del členka nepolepljen. Prste naj bi *tejpali* še nekaj mesecev po poškodbi. Zaradi epikondilitisa lahko *tejpamo* tudi komolec; pri tem pazimo, da imamo komolec pod kotom 90 stopinj in napet biceps, sicer bo trak pretesen. Za ramena in kolena se priporoča mehkejši, modri *kineziotejp*, za kar pa je potrebnega nekoliko več znanja.

Preventiva z dodatnimi vajami

Dodatne vaje so lahko del rehabilitacije, seveda pa bi jih za preprečevanje poškodb v svojo plezalno rutino moral vnesti tudi vsak zdrav plezalec. Dovolj je bilo že povedanega o vajah za antagoniste. Namenimo nekaj besed še raztegovalnim vajam oz. *strečingu*. Ta je zelo koristen, a treba je ločiti *strečing* pred treningom (ko je zelo nežen, naslovijo vse mišične skupine in da nekoliko večji poudarek na noge in boke), po treningu (še vedno zelo nežen, osredotočen bolj na roke) ter *strečing* kot samostojno vajo. V zadnjem primeru si je treba vzeti več časa, vaje izvajati natančneje in dlje, če hočemo povečati obseg gibanja in fleksibilnost. Vaje naj bodo bolj statične, gibi počasni in nadzorovani, saj se tudi med *strečingom* lahko poškodujete! Poznajete svoje omejitve in ne posnemajte drugih, ki so bolj fleksibilni. Ne izvajajte *strečinga* na poškodovanih predelih – zanje je boljša rešitev masaža. Veliko težav, ki bi jih rešili s surovo močjo, bolj učinkovito rešite s fleksibilnostjo in dobro medmišično koordinacijo, kar verjetno trenirate najmanj.

Med dodatne vaje spada tudi krepitev stabilizatorjev trupa (*core*), ki so vezni člen med močnimi mišicami nog in zgornjim delom telesa. Te dopolnile vaje naj bodo zelo raznolike: osnovni trebušnjaki, sklece visenje na majhnem robu, krogi, TRX-trakovi in sistemska stena. Vse to je relativno neškodljivo, dokler vaje izvajate pravilno, tj. brez uporabe zaprtega *krimp*, s primerno intenzivnostjo, v nekoliko zakrčenem položaju, ne da bi viseli neposredno na iztegnjenem

ramenskem sklepu, z menjavanjem pozicij rok in podobno. Kampus je kljub visoki učinkovitosti precej bolj agresiven in priporočljiv zgolj za izkušene plezalce, nikakor pa ne za začetnike in otroke, za katere pri treningu velja še več omejitev in pazljivosti. Vzgibi na eni roki ali vaje le z enim prstom ter dvojni skoki so nepotrebni; če želite z njimi očarati svojo simpatijo, le izvolite, ampak potem raje kar nehajte brati ta članek.

Za konec ...

Dodajmo še nekaj nasvetov za plezanje v skali. Za začetek tam ne ponavljajte gibov detajla v nedogled. Raje si vzemite čas in ga dobro naštudirajte, kot pa da naredite deset poskusov z enakimi gibi. V vaši najtežji smeri je pomemben počitek med poizkusi. Držite se Ondrovega recepta in počivajte toliko minut, kot ste naredili gibov pred padcem. Pogosto bo to pomenilo nekje med 30 do 60 minut, kar se sliši veliko, vendar ni! Ko v smeri padete, se ne poskušajte ujeti na oprimke, komplete ali vrv – tudi to je pogost razlog za poškodbo. Težkih gibov v smeri (sploh za eno roko ali en prst) se lotite previdno, natančno in le, kadar ni boljše rešitve. Starejši ko boste, bolj vam bodo ti nasveti koristili. Poškodba ima lahko tudi neugodne psihološke posledice – tudi po tem, ko jo že sanirate, se morate bojite uporabljati podobne gibe ali poškodovano mesto. Če rehabilitacije ne opravite dobro, se poškodba zlahka hitro vrne in zdi se vam, da sploh ne morete več plezati povsem zdravi. Če ste bili poškodovani dlje časa, pogosto pozabite, da ste izgubili precej splošne vzdržljivosti in občutka za plezanje, moči pa niti ne, tako da se prehitro zapodite v težke smeri. Vzemite si dovolj časa, da se vrnete v formo; poskusite raje delati na primarnih vzrokih, ki so do poškodbe pripeljali, odpravite slabe navade ter pridobite kakšno dobro. Če mislite plezati celo življenje, si vendarle lahko privoščite nekaj potrpežljivosti. Vsaj nekaj časa uživajte tudi v plezanju lažjih smeri! ●

Silikonska gumica za rehabilitacijo in krepitev kontra mišic
Foto: Jurij Ravnik

ALCOM **uvex**
Slovenski proizvajalec stekel z dioptrijo

Legendi

Marija in Andrej Štremfelj nosita očala uvex in stekla Alcom.

www.alcom.si/sport

Ukrivljena športna očala in stekla z dioptrijo dobite pri svojem optiku.

Cvetača, ovčice in NLP–ji

Prepoznavanje oblakov

Kaj imajo skupnega cvetača, ovčice in NLP–ji? Na prvi pogled ničesar, a vse tri izraze pogovorno uporabljamo za poimenovanje oblakov oziroma njihovih delov. Oblaki so raznovrstnih in običajno nepravilnih oblik. Nastajajo in se zadržujejo na različnih nadmorskih višinah, večinoma v spodnjem delu atmosfere, v troposferi. Nekateri izmed njih prinašajo izboljšanje vremena, spet drugi njegovo poslabšanje.

Oblake delimo v deset glavnih rodov, katerih latinska imena so: *cirrus*, *cirrocumulus*, *cirrostratus*, *altocumulus*, *nimbostratus*, *altostratus*, *stratocumulus*, *stratus*, *cumulus* in *cumulonimbus*. Ti se med seboj razlikujejo tako po nadmorski višini nastanka kot tudi po velikosti in obliki, zato jih lahko prepozna in razlikuje vsakdo. Na nebu pa poleg glavnih rodov lahko opazimo tudi številne vrste in podvrste oblakov, ki običajno zahtevajo ostrejšo oko, saj se razlikujejo tudi po prosojnosti, razporeditvi makroelementov, notranji sestavi in delno obliki. Zato se bomo tokrat posvetili le prepoznavanju glavnih rodov oblakov, omenili pa bomo še nekatere zanimivejše primerke.

Najvišje v troposferi so tako imenovani visoki, tanki oblaki. V naših krajih v zmernih geografskih širinah so tovrstni oblaki v zgornji troposferi nad nadmorsko višino okoli 5000 metrov in vse do 13 km. Sestavljeni so iz ledenih kristalov, saj so temperature na teh nadmorskih višinah krepko pod lediščem. Ti oblaki so po velikosti manjših razsežnosti, pogosto so raztrgani ali razcefrani in brez izrazitih oblik ter brez izrazitega vrha ali baze oziroma spodnjega

dela oblaka. Njihovo slovensko ime je cirusi (latinsko *cirrus*, okrajšava Ci) in spominjajo na bela vlakna, kosme ali ozke trakove. Če so pravilnejših, bolj kopastih (kosmastih) oblik in spominjajo na majhne ovčice, jih imenujemo cirokumulusi (Cc), ko pa se zgostijo in povežejo v večjo prozorno ali belkasto kopreno ali sloj in delno zakrijejo sonce, jih imenujemo cirostratusi (Cs). Obrisi sonca je skozi njih še vedno viden, pojavlja pa se značilen optični pojav – obroč okoli sonca, ki se imenuje halo.

Srednji oblaki se razprostirajo v srednjem delu troposfere, kar je v zmernih geografskih širinah na višini med 2 in 7 km. Mednje uvrščamo altokumuluse (Ac), ki se od cirokumulusov razlikujejo predvsem po velikosti, ter altostratus (As), katerih sloj je gostejši ter sivkast ali modrikast, saj so že nekoliko bolj napolnjeni z vodno paro in sonce zasenčijo še bolj kot sloj cirostratusov. Čiro- in altokumulusi ter stratusi tloraj običajno ne prinašajo padavin, ravno nasprotno pa dežne kaplje največkrat padajo iz nimbostratusov – popolnoma sive oblačne plasti enotnega videza, ki popolnoma zakrije sonce.

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

Številni majhni altokumulusi se lahko zgostijo in povežejo v večjo prozorno ali belkasto kopreno.

Foto: Veronika Hladnik

Raztrgani ali razcefrani cirusni oblaki so brez izrazitih oblik ter brez izrazitega vrha ali baze.

Foto: Veronika Hladnik

Najnižje so nizki oblaki, in sicer v spodnji troposferi, večinoma med 100 in 2000 m v ozračju, včasih pa se spustijo tudi k tlom. Največkrat so z gorskih vrhov proti dolini videti kot megla, iz doline pa kot oblačne kape vrhov gora. Med nizke oblake, ki večinoma pokrivajo večje dele neba, štejemo stratokumuluse (Sc) in stratus (St), katerih baze so pogosto temnejših sivih barv, predvsem iz zadnjih pa zelo rado tudi rosi ali rahlo sneži.

Bazo oblaka oziroma svoj spodnji del imajo v spodnjih plasteh troposfere tudi kumulusi (Cu) in kumulonimbusi (Cb), njihovi vrhovi pa lahko segajo v ostali dve plasti. Kumulusne oblake najpogosteje imenujemo ovčice. Gosti oblaki imajo obliko kop, kupol in stolpov. Večinoma so bele barve, njihova baza je temna in skoraj vodoravna, zgornji deli pa so podobni cvetači. Če se ti oblaki razvijajo vertikalno, rastejo in dosežejo vrh troposfere ter se v zgornjem delu razvlečejo v obliko nakovala, jih imenujemo nevihtni oblaki ali kumulonimbusi.

Mammatusi so del kumulonimbusnega oblaka, prepoznamo jih kot izbokline v obliki solzic.

Foto: Veronika Hladnik

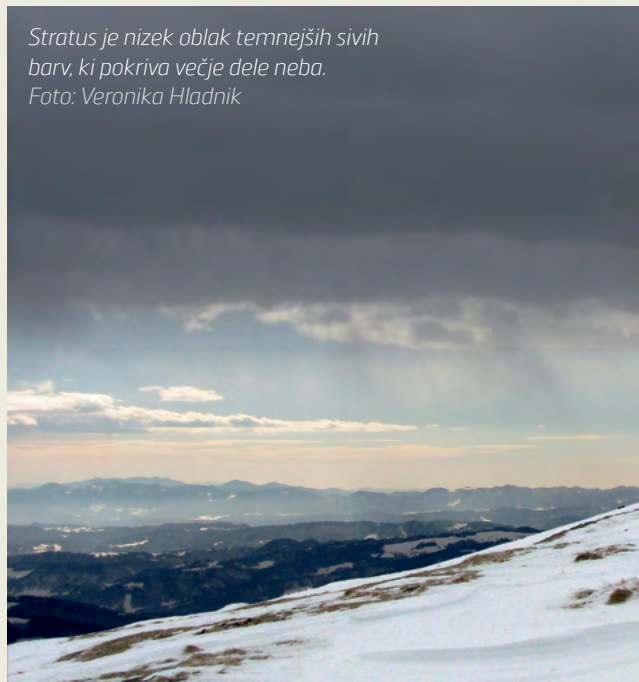

Posamezni kopasti oblaki in oblački se torej imenujejo kumulusi, predpone ciro-, alto- in strato- pa ponaazarjajo, kje v troposferi so. Običajno velja, da više ko so v troposferi, manjši so, bolj belih ali prozornih barv, manjša pa je tudi verjetnost, da bomo iz njih ujeli kakšno kapljo dežja. Stratusi pa so običajno izrazito plastoviti in zavzemajo večje dele neba; vrsta predpone nam pove, ali bolj ali manj pokrivajo modro nebo in sonce glede na nadmorsko višino njihovega nastanka.

Poglejmo si še nekaj oblik oblakov, ki jih bomo lahko prepoznali skorajda vsi brez pretirane vaje v gledanju v nebo. Med altokumuluse oblake uvrščamo tudi na nebu večkrat vidne *lenticularise* ali lečaste oblake, ki pa kljub temu, da spadajo v kumulussni rod, niso tipičnih cvetačastih oblik, saj jim močni severni vetrovi zgladijo robove in jih oblikujejo v gladkejše oblike. Med prepoznavne oblake sodijo tudi oblaki, ki nastanejo iz kondenzacijskih sledi letal (angleško *contrail*, latinsko poimenovanje tudi

Stratus je nizek oblak temnejših sivih barv, ki pokriva večje dele neba.

Foto: Veronika Hladnik

*Kelvin-Helmholtzovi oblaki so podobni lomečim se morskim valovom.
Foto: Veronika Hladnik*

*Kondenzacijske sledi letal imajo angleško ime contrail, latinsko poimenovanje pa homomutatus, njihova obstojnost je odvisna od relativne vlažnosti zraka na višini leta.
Foto: Veronika Hladnik*

homomutatus). So večinoma na nadmorski višini med 10 in 14 km, kjer letijo letala. Njihova obstojnost, izrazitost in dolgotrajnost je odvisna od relativne vlažnosti zraka na višini leta. Ob nizki vlagi in suhem ozračju kondenzacijske sledi hitro, skorajda sprti izginjajo za letali, ob visoki vlagi oziroma vlažnejšem ozračju pa na ledene kristale primrznejo tudi molekule vodne pare iz okolice, zato sledi ostajajo na nebu dalj časa, celo več ur, spremenijo svojo obliko, se širijo (njihov obseg se ob vsej dodatni vlagi v ozračju okrog njih povečuje), raztegnejo in za opazovalca na tleh navidezno združujejo, kar povzroči nastanek gostejše koprne, ki lahko delno zagrne sonce. Ponavadi je vlage v ozračju več kakšen dan ali dva pred prihodom vremenske motnje, zato so tudi sledi letal takrat opaznejše.

Prepoznavni del nevihtnih kumulonimbusnih oblakov ni samo nakovalo na njihovem zgornjem robu. Če pogledamo v nebo ob pravem času, lahko na sprednji strani nevihtnega oblaka ugledamo tudi

mammatus, ki so videti kot izbokline v obliki solzic (*mamma* pomeni latinsko tudi prsi oziroma dojke). Še redkeje kot *mammatus* bomo na nebu opazili Kelvin-Helmholtzeve oblake, ki so podobni lomečim se morskim valovom.

Oblaki čez dan rastejo, spreminjajo obliko in barvo ter izginjajo. Iz njih lahko začnejo počasi izpadati padavine – snežne ali dežne. Lahko prinesejo grom in blisk, lahko pa izredno slabo vidljivost v gorah ali po nižinah. Včasih zakrijejo sonce, drugič je nebo modro in brez njih. Nekateri jih z veseljem opazujejo, spet drugi se jezijo nanje, še posebej kadar prinašajo vremensko spremembo. A pomislimo, kakšno bi bilo vreme brez njih – kaj ne bi bilo monotono in dolgočasno? Kako bi potem ugledali vse tiste lepe, barvite atmosferske pojave, ki so njihova posledica ali njihovi spremljevalci? Brez oblakov ni dežja, brez dežja ni mavrice. Brez oblakov na nebu ni čudovitih rdeče oranžnih sončnih zahodov. Brez oblakov niti zelenja okoli nas ne bi bilo. ●

*Lečasti oblaki spadajo v kumulusni rod, a niso tipičnih cvetačastih oblik, saj jim močni severni vetrovi zgladijo robave.
Foto: Veronika Hladnik*

Oton Naglost

Kako se v gore ne hodi fotografirat

Oton Naglost

V dneh, ko se dan hitro nagne v noč, sva se z ženo odpravila v visokogorje. Gore še niso bile odete v snežno odejo, a razmere za obisk visoko ležečih strmali so bile videti zapeljive.

Navkljub obveznostim, zaradi katerih sva bila na izhodišču šele ob sončnem vzhodu, sva sledila želji in pohitela proti domovanju gamsov in čudovitim razgledom naproti. Načrtovala sva, da bova do mraka že nazaj pri avtu, saj naju je prijatelj povabil na srečanje, ki je bilo pomembno, zato sem v prtljžniku pustil nekaj opreme, tudi svetilko. Saj je bil še ves dan pred nama. Bilo je jasno decembrsko jutro. Fotografiral sem v jesensko pisano

oblačilo odete gozdove, s soncem ožarjene vrhove gora in korak za korakom hitel, kolikor mi je dih dopuščal, proti travnatim pragovom nad sabo. Nisem mogel opustiti fotografiranja. Toliko zanimivih podob, barv in silhete gamsov v daljavi so me navdajali z upanjem, da bom imel obilo dela in spominov doma, ko vreme ne bo tako naklonjeno kot ta dan. Z vsakim korakom sva bila bliže strmim travnatim vesinam. Nad zadnjimi drevesi je žena odšla naprej

*Sonce je, ne meneč
se za moj vklop
v svet gamsov,
povesilo svojo pot
k noči.*

Foto: Oton Naglost

proti delno zasneženim vrhovom. Dogovorila sva se, kdaj in kje se dobiva, ter odšla vsak po svoje. Ona navkreber. Jaz za gamsi. Upočasnili sem korak. Pripravil teleobjektiv. Iz izkušnje vem, da lahko presenetim gamsa, ko počiva, ali on mene, ko nisem pripravljen za fotografiranje. Po prečenju melišča sem jih zagledal na sosednjem grebenu. Počasi sem jim začel slediti. Med približevanjem tropu sem dva predramil, ko sta že počivala po obilni paši v kotanji. Fotografiral sem in zalezoval te čudovite živali. Zame se je čas ustavil. Sledil sem jim in se jim pustil voditi. Pozabil sem na obljubo prijatelju, niti na misel mi ni prišel dogovor z ženo. Sonce je, ne meneč se za moj vklop v svet gamsov, povešilo svojo pot k noči. Gamsom sem sledil na police, porasle s travo, daleč od poti. Nenadoma zazvoni telefon. Oglasi se zaskrbljena žena. Šele tedaj sem opazil, da je sonce v zatonu, jaz (in žena tudi) pa na višini dva tisoč metrov. Dolina je bila oddaljena vsaj tri ure hoda. Nisem mogel opustiti fotografiranja pri tej čarobni svetlobi. Samo še nekaj posnetkov, sem rekel in skušal naravnati korak v smer, kjer me je čakala žena. Sonce je zarisalo globoko senco in žena je poklicala še enkrat, ker jo je v senci zeblo in mislila je na sestop v temi ..., jaz pa na nič drugega kot na fotografiranje. Rekel sem ji, naj sestopi. Sam pa, da bom čim prej res pohitel za njo. Minila je ura ali več, ko sem le prišel blizu mesta, kjer naj bi se srečala. Na daleč sva se videla. Misleč, da pridem kmalu za njo, je oblečena v vsa oblačila sestopala v dolino. Meni ni bilo mraz. Zopet sem zagledal družino gamsov in poslikal sem nekaj njihovih portretov. S težkim srcem sem jih pustil v njihovem kraljestvu. Teleobjektiv in opremo sem pospravil v nahrbtnik ter se začel spuščati proti poti, ki vodi v dolino. Še dvakrat sem vso opremo vzel iz nahrbtnika in poslikal gamsje figure, ki so se nastavljale zadnjim sončnim žarkom blizu poti. Potem sem se hitro spuščal. V pasu ruševja zagledam gamsje oči, ožarjene z zadnjo sočno svetlobo. Tisto zlato, kot staro zlato, mehko posejano po gamsjih kožuščkih. Nisem se mogel premagati. Ponovno sem razvezal nahrbtnik in ponovil vajo. Potuhnjeno sem vzel aparat in privil teleobjektiv. Iskreno povedano, mislil sem, da me gamsja družinica ne bo čakala oziroma da sem jih preplašil. Vseeno sem previdno stopil iz kritja in fotografiral. Živali se niso niti premaknile. Ali pa so si mislile, ti le slikaj, boš že videl, ko bo tema in te bo stisnil mraz. Kakorkoli, mirno so se pasle in gledale v zahajajoče sonce. Bilo je čudovito. Sonce je zašlo za obzorje in mrak je zagrnil pobočja in vrhove. Tedaj sem se končno zavedel, da me čaka še pot v dolino. Torej tri ure hoda po temi, ker sem svetilko pustil v avtu. Tolažil sem se, da si bom svetil s telefonom. Oči so se privadile na mrak. Pot mi ni bila neznanica in dokler je bil mrak, so bile razpoznavne tudi markacije. Za mrakom je pobočje zagnila tema in brez svetlobe – moje rešiteljice, ko se je izza vrhov pokazala polovica lune, bi težko prišel v

dolino. Oddahnil sem se, ko je žena sporočila, da je v avtu. To me je spodbudilo, da sem sam na poti bolj pazil na vsak korak. Res ni bilo resno oziroma tako se ne hodi v gore fotografirati, a pri polovični lunisti svetlobi sem brez nevšečnosti dosegel izhodišče, ženo in avtomobil. Nad mojim ravnanjem seveda ni bila navdušena. Prijatelju sva sporočila, zakaj naju ne bo. Drugi dan smo se srečali in poleg tega članka je nastal pogovor, ki nas je še bolj povezal. Svetilka je sedaj obvezni kos opreme, ko grem fotografirati živali v divjini. Divjad v visokogorju in drugje je nepredvidljiva, in nikoli ne veš, kaj te lahko presenetijo. Torej mora človek načrtovati, kaj vzeti s seboj, da po nepotrebnem ne spravlja v nevarnost najprej sebe, potem pa še drugih. ●

Mirno so se pasle in gledale v zahajajoče sonce.

Foto: Oton Naglost

Teleskop na Kredarici

V začetku junija se je sin Gorazd poročil in mladoporočenca sta predlagala, naj gremo z njima na Kredarico. Takoj sem pomislil, da bomo v jasnem vremenu lahko pokukali v zvezdno nebo s teleskopom društva Vega, ki so mu našli dom na Kredarici.

Teleskop je tipa Newton na Dobsonovi montaži. Premer zrcala je 254 mm, goriščna razdalja 1270 mm (f/5). Posebnost teleskopa je njegova konstrukcija, ki je v celoti izdelana iz kovine, kar mu omogoča, da "preživi" velike spremembe v temperaturi in vlagi, ki so značilne za Kredarico. Po nakupu smo ga nekoliko prilagodili in s tem popravili težave v zasnovi: prestavili smo *fokuser*, dodali stabilizacijske noge in pritrdišče za iskalni daljnogled. Nosilno konstrukcijo smo obdali s cevjo iz blaga, ki preprečuje preveliko prašenje optike v času, ko je teleskop shranjen.¹

Ura je 21⁵³, pogled proti Triglavu, iz doline se že počasi valijo meglice.

Foto: Samo Kham

V petek, 7. junija, smo se okoli 10. ure v jasnem vremenu začeli iz Krme vzpenjati proti Kredarici. Sonce je sijalo na vso moč, na modrem nebu so se risali vršaci. V ne prehitrem tempu smo se dvigali k našemu cilju. Pod Kalvarijo smo naleteli na snežišče in veselo zakoračili v južni sneg. Nekoliko "mlajši" so še bolj upočasnili korak, a vseeno veseli prišli na Kredarico sredi popoldneva. Uživali smo v prekrasnem vremenu in pogledu na obetavno modrino neba. V koči smo se vedro razpoloženi pripravili, da bomo spočiti zrl v nočno nebo.

Z društvom Vega sem se dogovoril, da teleskop lahko uporabimo, vendar so me opozorili, da je vhod v

¹ Več na <https://www.ad-vega.si/opazovanja/teleskop-na-kredarici/>.

skladišče, kjer je teleskop shranjen, zametan in bo težko priti do njega. Izkazalo se je, da vhod pokriva večji snežni zamet, toda prijazni vremenoslovec Andrej je odkril, da lahko pridemo do naprave skozi okno. Teleskopa nismo postavili na pristajalni ploščadi za helikopterje, ker se nam je zdela pot do tja tvegana. Morali bi ga nesti po snegu, zato smo se bali, da bi komu spodrsnilo, kar bi se lahko slabo končalo za teleskop. Namestili smo ga na kopno ploščad pred kočo.

Popotovanje po vesolju smo začeli na Luni. Ob 21. uri je bila 19,91 odstotno osvetljena in ravno nad Triglavom. Opazovali smo jo s širokokotnim 22 mm okularjem. Slika gora in kraterjev na njeni površini je bila ostra in jasna. Okoli 22. ure smo usmerili teleskop v ozvezdje Herkula in poiskali zvezdno grupo M 13. Gledali smo petindvajset tisoč let v preteklost, kajti svetloba iz te kopice je začela svojo pot pred toliko leti. Kopica ima okoli milijon zvezd in je stara samo deset milijard let. Njene zvezde so žarele kot tisoči biserov, na obrobju kopice smo opazili loke z nizom zvezd. Potovanje smo nadaljevali v ozvezdje Lira, kjer smo se poglobili v planetarno meglico M 57, ki je od nas oddaljena triindvajset tisoč svetlobnih let. To je ostanek eksplozije supernove izpred šest do osem tisoč let. Lepo smo videli tudi njen

kolobar. Zatem smo obiskali planet Jupiter. Proučevali smo ga z različnimi okularji in opazili Galilejeve lune; dobro vidni so bili tudi njegovi pasovi v rjavo-rdeče-rumenih barvah. Uživali smo. Nato smo se podali v zvezdno grupo M 4 v ozvezdju Škorpion, ki je žarela v vsej svoji veličini. Videli smo jo takšno, kakršna je bila pred sedem tisoč dvesto leti. Okoli petnajst minut do polnoči smo poskušali ujeti galaksijo M 82 v Velikem medvedu, ki je bila visoko na nebu, a nismo uspeli, ker so se začele od Triglava pomikati meglice proti Kredarici, zato smo "časovni" stroj popravili.

Opazovanje so občasno motili sunki vetra, ki ga je občutil tudi prijazni Dobson, zato smo takrat počakali nekaj minut, da smo lahko pozneje gledali v miru. Opazovalna izkušnja na Kredarici je bila odlična in nas je navdušila. Res je, da nismo imeli idealne noči, a vseeno. Ujeli smo lep dan in združili občudovanje gorskega sveta in zvezdnatega neba. Polni zanaosa smo se v soboto vrnili v dolino Krme.

Astronomskemu društvu Vega gre velika zahvala. Zamisel, da so na Kredarici namestili teleskop, je enkratna, saj si z njim lahko tam gori vsakdo popestri bivanje.

Mislím, da bomo še kdaj združili planinarjenje in opazovanje zvezdnatega neba nad Kredarico. ●

Ura je 23³⁰, opazovanje s teleskopom na ploščadi pred kočo. Foto: Samo Kham

Ni vsak elektronski zemljevid dober zemljevid

Planinski zemljevidi na telefonu

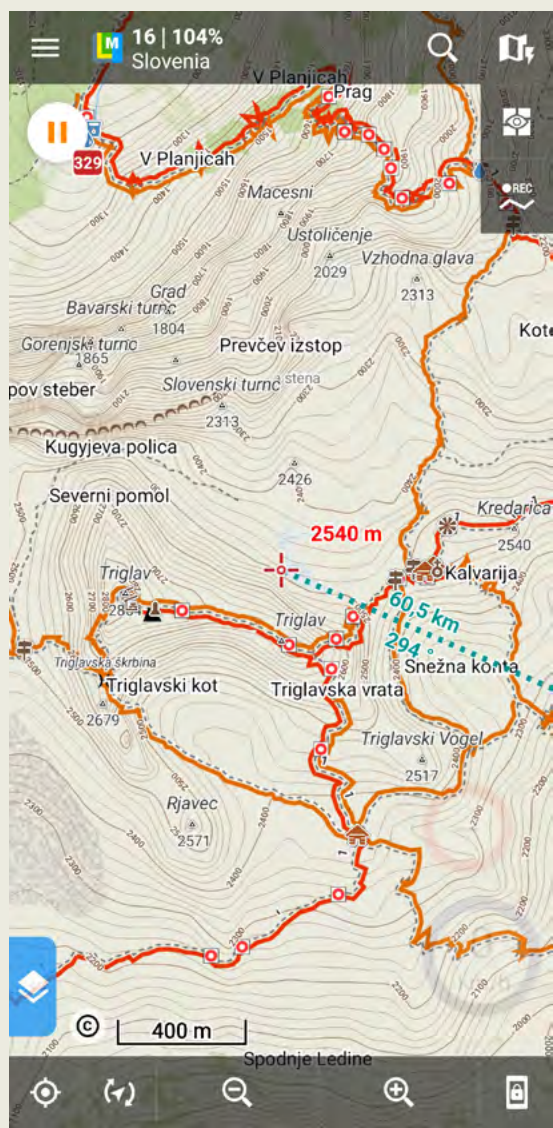
V septembrski številki *Planinskega vestnika* je bil objavljen zanimiv prispevek Telefon kot karta in kompas Aljaža Anderleta. V njem nam je skrbno in nazorno predstavil ponudbo programskih rešitev (aplikacij) za naše pametne telefone, s katerimi si lahko pomagamo pri navigaciji na terenu. Z zadovoljstvom sem ugotovil, da je kot eno najbolj uporabnih aplikacij navedel Locus Map iz Češke Republike, s katerim sodeluje tudi naša Planinska zveza. Žal ob tem ni omenil, da so na Locus Map na razpolago tudi vsi planinski zemljevidi PZS, na katerih so prikazane najbolj točne in ažurne informacije o naših gorah.

¹ Andrej Stritar je urednik kartografije in vodja katastra poti na Planinski zvezi Slovenije.

Večina ponudnikov navigacijskih aplikacij za telefone ponuja zemljevide za skorajda vsa območja sveta, ki temeljijo na sistemu OpenStreetMap. Posamezni ponudnik praviloma zgolj prilagodi grafični prikaz podatkov, osnovne informacije o poteh in objektih na terenu pa so praviloma pri vseh iz istega

vira. OpenStreetMap je zasnovan tako, da lahko vanj vsakdo vnese podatke o njemu znanih poteh, stavbah ali čemur koli že na terenu. Na ta način tisoči prostovoljnih zagnancev z vsega sveta stalno dopolnjujejo kartografske podlage, ki jih potem lahko tudi vsakdo brezplačno uporablja. Tak prostovoljni način zbiranja

Locus Map, originalna karta Foto: Andrej Stritar

Locus Map s karto PZS Foto: Andrej Stritar

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
ALPINE ASSOCIATION OF SLOVENIA

Zemljevide PZS si lahko naložite tudi na pametni telefon!

www.locusmap.eu

LOCUS MAP

podatkov je na svoj način že prekosil precej rigidne sisteme vzdrževanja državnih topografskih kart, ki so bile dolga leta podlaga za vse vrste kartografije. Vedno pogosteje se dogaja, da so podatki v OpenStreetMap ažurnejši od tistih v državnih kartah.

Vendar pa ima spontano prostovoljno vnašanje podatkov tudi svoje pomanjkljivosti. Določena območja lahko ostanejo popolnoma nepokrita, ker se pač vanje ni podal še noben prostovoljec. Ali pa kak zagnanec vnese napačne podatke. Zaradi tega je treba biti pri uporabi tovrstnih aplikacij zelo previden.

Na Planinski zvezi Slovenije se trudimo izdelovati planinske zemljevide na način, ki je nekje vmes med popolnim prostovoljstvom in državno kartografijo. Vse naše planinske poti (več kot 10.000 kilometrov jih je!) smo skrbno posneli in vrisali v naš kataster poti. V visokogorjih smo posneli tudi vse nemarkirane steze in stezice pa tudi vse druge podrobnosti, pomembne za obiskovalce narave. Naše podatke stalno preverjamo in popravljamo, kadar se na terenu kaj spremeni. Vse to skušamo na čim bolj prijazen in uporaben način prikazati na naših tiskanih zemljevidih v merilu 1 : 50.000 in 1 : 25.000. Vsekakor so planinski zemljevidi PZS najboljši prikaz naših gora in najboljši pripomoček za pohodnika na terenu.

Vsi naši sodobni planinski zemljevidi pa so na razpolago tudi v aplikaciji Locus Map! Za prikaz razlik je na sliki primerjava prikazov istega območja okoli vrha

Triglava na originalni karti Locus Map na levi in z isto aplikacijo z našo planinsko karto Triglav 1 : 25.000 na desni. Vidite lahko, da so na naši planinski karti poudarjene vsebine, pomembne za planince, kot so kočice, vrhovi, oznake obhodnic ipd. Na levi karti pa je v tem prikazu tudi primer napačne in nevarne informacije! Od Kredarice proti Planiki (koči sploh nista označeni!) je vrisana rdeča markirana pot pod Malim Triglavom in nad Snežno konto. Ta pot je bila zaradi nevarnosti že pred leti opuščena, se ne markira in ne vzdržuje več! Taka napačna informacija na zemljevidu je lahko zelo nevarna, v skrajnem primeru je lahko celo usodna. Na našem zemljevidu tam ni rdeče črte.

Vsem obiskovalcem slovenskih gora toplo priporočamo uporabo aplikacije Locus Map z zemljevidi Planinske zveze Slovenije. Z njo boste na terenu s pomočjo svojega pametnega telefona vedno lahko točno vedeli, kje ste in kam greste. Na razpolago pa vam bodo tudi najboljše informacije o razmerah na terenu. Ne nazadnje nam boste z nakupom posameznega zemljevida, ki stane zgolj okoli dva evra, pomagali še naprej skrbeti za kataster poti in za ažurne tiskane in elektronske karte slovenskih gora.

Če se vam zdi ta članek kot oglasno sporočilo, potem imate prav. Z njim vas želimo navdušiti za uporabo najboljših zemljevidov slovenskih gora, ki jih za vse ljubitelje gora pripravljamo na Planinski zvezi Slovenije.

OSPREY®

www.factorystore.si

Po vzponu zaslužen čas
za malico, razgled nad
Bovško kotlino in igro.

Medtem domačina
pripravljata veje za
večerni kres.

Foto: Mateja Komac

Peti družinski tabor v Bavšici

PUS Bavšica družinam prijazna planinska koča

Sedem let je, odkar me je eden od članov komisije za podeljevanje certifikata Okolju prijazna planinska koča vprašal, ali se bo Planinsko učno središče (PUS) Bavšica potegovalo tudi za naziv Družinam prijazna planinska koča. Takrat sem bila gospodarica učnega središča, ki ga za Planinsko zvezo Slovenije (PZS) upravlja Mladinska komisija (MK) PZS in stoji v prelepi dolini Bavšica pri Bovcu. Moj odgovor je bil odločni ne. "Poglejte te stopnice in stranišče samo v pritličju," sem dodala.

Družabne igre pred
hišo – mavrična
ponjava z žogo je vedno
ena glavnih atrakcij.

Foto: Mateja Komac

Dobro leto pozneje se je moj pogled spremenil. Postala sem mama in dobila nove ideje. Tako smo ob naslednji delovni akciji, ki jo vsako leto spomladi v učnem središču organizira Mladinska komisija (MK) PZS, dom naredili otrokom bolj prijazen. Na strmih stopnicah smo namestili nizke vrvne ograje za najmlajše, kupili smo majhne mizice in stolčke, pručki za v umivalnico, stranišni nastavek za male ritke itd. Kar nekaj stvari smo dobili v dar od družin: igrače, knjige, družabne igre, previjalno mizo, kahlico, stolček za hranjenje ... Le dve leti za odločnim ne je v PUS Bavšica spet prišla komisija. Tokrat za podelitev certifikata Družinam prijazna planinska koča. Strinjali so se, da si PUS znak zasluži.

Seveda so primernost PUS-a za otroke in sploh za družine opazili že mnogi pred mano. V njem je bilo veliko planinskih taborov, predvsem osnovnošolskih in tudi nekaj družinskih. Slednji so

bili inspiracija za novo idejo. Certifikatu smo želeli dodati še piko na i in družinam v praksi pokazati, da je PUS res prijazen do njihovega bivanja v njem. To pa je bilo najlažje narediti z organizacijo tabora. Leta 2015 smo tako v PUS-u izvedli prvi družinski tabor, katerega soorganizator je bila MK PZS. Naslednje leto je organizacijo v celoti prevzela MK, zadaj pa smo še vedno stali isti člani dveh družin. Poleg naše še družina Uroša Kuzmana. Brez njihove pripravljenosti za sodelovanje ideja ne bi tako hitro prerasla v realizacijo. V zadnjih dveh letih so se z organizacijo MK planinskega tabora spoprijele tudi druge družine in prav lepo je videti, da je ideja zaživela in jo naprej peljejo tudi drugi. In da dobivamo tudi posnemovalce. Ravno to je bil glavni namen, ko smo se podali v organizacijo prvega tabora. Letošnji, sicer že peti MK družinski tabor se je odvijal v prvem delu prvomajskih počitnic. Po letu dni premora smo tabor ponovno organizirali skupaj z družino Kuzman, tokrat z njimi v glavni vlogi. Kljub temu da nam vreme ni bilo naklonjeno, smo uspeli izkoristiti vse sončne žarke in pretentati dež. Tudi taborni ogenj nam je uspelo zakuriti. Spet je bilo nepozabno in spet je PUS pokal po šivih, saj nas je bilo več kot je postelj v hiši.

V času uradnega tabora smo izpeljali dva izleta, eno od popoldnevov smo zasedli telovadnico in se preizkusili v plezanju. Luže so otroci izkoristili za svojevrstno zabavo, v dodatnem dnevu pa je večini družin uspelo narediti še tretji izlet. Vmesni čas smo zapolnili z ustvarjalnimi delavnicami in družabnimi igrami, obilo časa je bilo tudi za samostojno igro.

Otroci so se povezali med sabo in težko se je bilo ločiti. Najmlajša udeleženka je imela nekaj manj kot dve leti, najstarejši otrok pa osem let. No, na trenutke smo bili otroci vsi. Še posebej, ko smo se plazili med, nad in pod podrtimi smrekami na našem drugem izletu. Pa tudi ko smo ob večerih prisluhnili pravlji in zapeli uspavanke. In seveda, ko smo pekli hrenovke na ognju itd.

Zgodbe družinskih taborov so različne, a vendarle imajo tudi mnogo skupnega. Predvsem povezovanje med otroki ter med starši in njihovimi otroki. V taki mešani skupini opazimo marsikaj, kar doma sploh ne pride do izraza. In v dobri družbi vsak še tako strm klanec postane prava mala malica. Novo znanje o gorah pa pride kar samo od sebe.

Naj na koncu zaključim, kjer sem začela. Planinsko učno središče Bavšica in njegova okolica sta idealna za družine. Le nekaj izboljšav hiše je bilo potrebnih, da se najmlajši obiskovalci počutijo še bolj varne in sprejete. PUS je zaprtega tipa, tako se otroci ne morejo zgubiti med ostalimi gosti. Ker stoji na koncu ceste, ni nevarnosti, da bi otroci med igro skočili pred avto, in prostora za igro na prostem je ogromno. Je tudi izhodišče za kar nekaj izletov in raziskovanj, primernih za otroke, v bližnji okolici pa je tudi obilo neprezahtevnih poti. ○

Ogled Matijevega čebelnjaka nedaleč stran od PUS-a in spoznavanje z življenjem čebel. Foto: Mateja Komac

Večerni ogenj – nestrpno čakamo, da se naredi žerjavica za peko hrenovk in ostalih dobrot. Foto: Mateja Komac

Odžagani štori so odlični igralni pripomoček – manjši otroci zelo radi prestopajo iz enega na drugega, včasih pa se spremenijo tudi v mizico: v tem primeru za barvanje kamnov nabranih ob Soči. Foto: Mateja Komac

Nenavadni pomočniki

Črna čmerika

Srečanje s konji je popestrilo preiskovanje pobočja v vročem poletnem dopoldnevu. Z vajenimi, v otroštvu priučenimi gibi počoham rejenega prama med uhlji, odmaknem grivo, ki zastira otopel pogled, ter se komajda dotaknem nozdrvi, le toliko, da občutim njihovo mehko. Pogledam proti nezaupljivemu žrebetu in se zazrem v rastlino, ki jo vidim prvič v življenju.

Podobna je beli čmeriki, zato jo takoj prepoznam kot črno čmeriko. Ni tako postavna, kot so sorodnice v gorah, vendar to pomanjkljivost dopolnjuje z vitkostjo, ki omogoča, da si ogledujem njen vršni del popolnoma vzravnana. Redek lat, ki zavzema polovico višine rastline, je poln vijoličastorjavih cvetov, ki ne zatrepetajo v rahlih sapicah, zato delujejo togo, kot bi bili izrezani iz povoščenega papirja. Popolnoma

Ovršni del socvetja
črne čmerike
Foto: Ivan Premrl

odprti ne nudijo nobene zaščite prašnikom pred vetrom, dežjem ali soncem. Vratovi plodnic in prašnične niti se togo iztegujejo nad cvetne liste, kot da bi odvrčali in ne vabili utrujene ljubezenske posrednike s tovari cvetnega prahu. Neprijaznost do žuželk ter navidezna odpornost na vse vremenske preizkušnje pa ne veljata za luknjičave liste, ki so pri sorodnih vrstah značilni za številne necvetoče rastline.

Ob misli na izkopavanje podzemnih delov se mi zariše na obrazu zvit nasmešek, ker pri čmerikah uporabljam poseben, naravi prijazen postopek. Izbiro lokacije in začetna dela prepustim kar podizvajalcem. Divji pujsi s kirurško natančnostjo odstranijo vso rušo iz okolice, čmerike pa pustijo popolnoma nedotaknjene. Preostane mi le, da končam delo profesionalcev. Nad jamo čistim izkopani del z vodo iz nahrbtnika, dokler se kepa zemlje ne spremeni v splet kakšnih tri milimetre debelih, dolgih, belih korenin, ki rastejo iz kratke, temne korenike. Po natančnem ogledu rastlino ponovno vsadim v že namočeno zemljo. Pri tem ne poškodujem niti ene same najmanjše rastlinice. Res je varovanje narave pri tem nenavadnem načinu proučevanja vezano na škodna dejanja živali, vendar tudi pujsi imajo pravico do preživetja.

Takoj ko velikanko fotografiram in se poslovim od konjičev, brez slabe vesti teptam travo, medtem ko iščem nove motive. Vidne poškodbe žilave vilovine, ki porašča strmino, lahko povzroči motorist ali voznik terenskega vozila, nikakor pa ne pohodnik. Preiščem ves teren, ki ni preraščen z gozdom. Na vrhu nisem presenečen, da sem na celotni poti našel le eno samo cvetočo črno čmeriko. Lansko leto je tu cvetelo kakih dvesto belih čmerik, letos pa nobena. V gorah sem večkrat preiskoval površine, kjer je cvetela vsaka deseta ali dvajseta rastlina, kar kaže, da osamljenka na konjskem pašniku ni nič posebnega. Če pa bi se ob slabi okoliški ponudbi cvetnega prahu morala zateči k samoopraševanju, bi pri meni zanimanje zanj močno naraslo. Plodove in semena, ki se pri tem razvijajo, si že dolgo želim ogledati.

Po slabem mesecu dvomeče strmim v dobro poznani osamljeni lat. Za potomke je vzorno poskrbljeno. ●

NOVICE IZ VERTIKALE

Pruvenstvene v naših stenah

V avgustu in prvi polovici septembra so v naših stenah plezalci našli nekaj nedotaknjenih prehodov. Pojdimo najprej v predostenje Križevnika, kjer najdemo smer z najdaljšo zgodovino nastajanja v teh novicah. Andreju Grmovšku so kompaktno monolitne plošče s strehasto zaporo že dolgo nazaj v glavi porodile vprašanje ali se dá tam čez. Prvi poskusi segajo v leto 2016, ko je Andrej najprej z Markom Mavharjem, nato z Matejem Balažičem in nazadnje še z Nejcem Pozvekom napredoval proti robu monolitne stene. Ustavilo se je le 30 metrov pod robom, kjer ga je čakal gladek detajl, ki ni omogočal zatikanja krempljca in vrtanja, za druga varovala pa seveda ni bilo naravnih danosti. Naslednje leto je v smeri poskušal z Andrejem Ercegom, a zopet neuspešno. Vznemirjenje nad smerjo se je tedaj nekoliko poleglo, toda ne popolnoma. Leta 2018 je smer najprej obiskal z Luko Krajncem in dobil je nov zagon. Sledila je odločitev, da odrešilni svetrovec pod robom stene doda z vrha, kar sicer ni šlo skupaj z njegovo željo po opremljanju od spodaj navzgor, a druge možnosti za varen zaključek ni našel. Konec leta 2018 se je število njegovih obiskov stene ustavilo pri okoli petnajst. Trmasto je nadaljeval letos. Steno je najprej obiskal z Ivom Baumanom. Uspelo mu je preplezati detajl v prvem raztežaju, časa in kože za nadaljevanje pa ni bilo več. Na sestopu je zaradi nerodnosti prišlo do bližnjega srečanja z drevesom in naslednji obiski so morali počakati do avgusta. Tedaj je najprej s pomoči fiksnih vrvi preučil vse raztežaje, pozneje pa skupaj z ženo Tanjo Grmovšek vse skupaj prosto preplezal. Nastala je smer **Frančkova šola** (7c+ oz. 7b+ obvezno, 200 m). Zanj so značilni gladke in kompaktno plošče z majhnimi oprimki ter skopo varovanje.

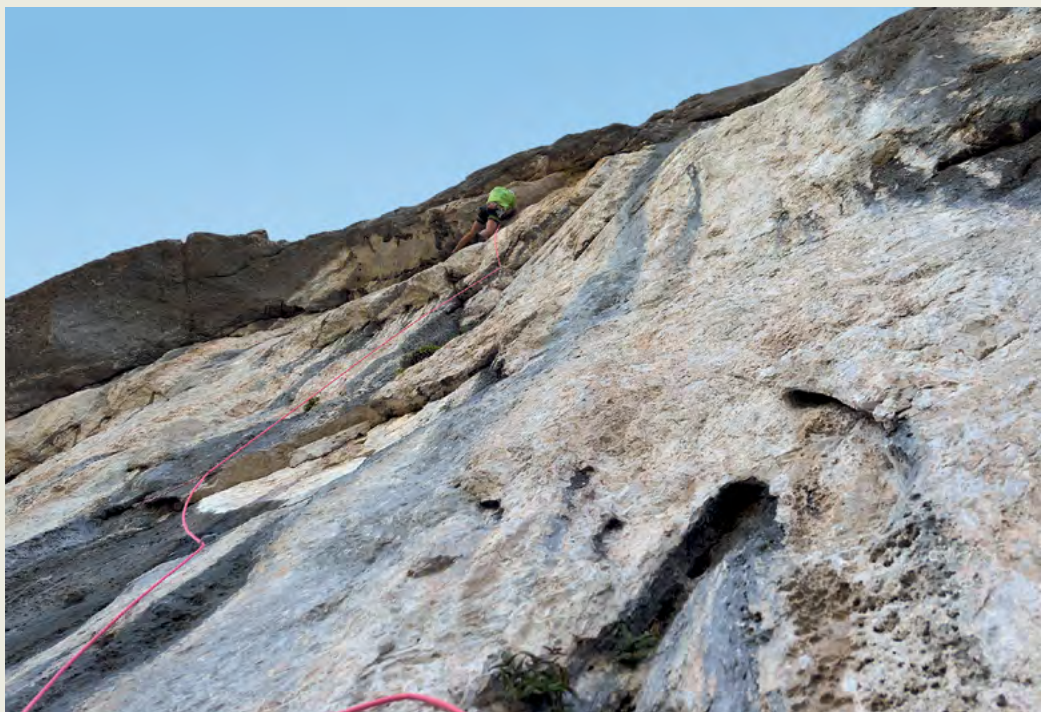
Dolgo je verjetno nastajala tudi nova smer v severni steni Vrh Labrja v

Špičju. 17. avgusta sta jo sicer Blaž Grapar in Gregor Sluga (AO Rašica) preplezala v enem dnevu, a stari klini so pričali o predhodnih obiskovalcih. Preplezana smer je v desnem delu stene, desno od lani nastale smeri Palme in valovi (VII, 400 m). Kjer sta začela plezati Blaž in Gregor, se stena ravno ne postavlja s strmino, previsna zapora se pojavi v zadnji tretjini. Kline sta srečevala skoraj do te zapore. Malo pod njo in od nje naprej nista videla nobenih sledi

več. Glede na podatke in sledi lahko sklepamo, da sta dokončala nedokončano smer neznanih plezalcev iz preteklosti. Zato sta jo poimenovala **Na ramenih predhodnikov** (VI+/V-VI, 300 m).

V Malem Oltarju sta 27. avgusta svojo smer dodala Silvo Karo in Neli Penič (AO Železničar). Poiskala sta prehod do čudovitega raza, ki v levem delu stene vodi na vrh gore. Smer ju je po vstopni strmini vodila čez več položnejših raztežajev do stika s

*Gladka in kompaktna skala v Frančkovi šoli
Foto: Tanja Grmovšek*

Andrej Grmovšek med uspešnim vzponom v Frančkovi šoli Foto: Tanja Grmovšek

strmejšo zgornjo polovico stene. Tu sta morala najprej preplezati nekaj ne preveč lepih metrov, da sta prišla do "smetane" v zgornjih nadstropjih. V zadnjih raztežajih sta za darilo dobila čudovito skalo, ki ju je spremljala vse do vrha. Smer sta poimenovala **Kava s smetano** (V+, 600 m).

Naveza David Debeljak-Gašper Pintar je avgusta dvakrat zavihala rokave v prvenstvenih smereh. Prvikrat v Široki peči, kjer sta po ponovitvi Škorpijona razmislila, kje bi se dalo še kaj lepega preplezati. Njuno pozornost je pritegnila strma stena v vpadnici vrha in 20. avgusta sta šla. Čeprav jima ob pomoči daljnogleda iz doline ni uspelo zaznati ustreznih prehodov, sta našla vse potrebne razčlembeske za plezanje in varovanje. Njuna nova smer poteka med Direktno in Večno potjo. Poimenovala sta jo **Duh klasike** (VII+, 700 m). Še eno dovolj strmo smer zase sta našla v Rakovi špici. Prvič sta se v nje no severno steno odpravila 28. avgusta in preplezala prvih pet raztežajev nove smeri. Najtežjega odseka tedaj nista preplezala prosto pa še časa za nadaljevanje jima je zmanjkalo. Odločila sta se za odhod domov in čimprejšnjo vrnitev. Točno čez en teden sta bila ponovno pod steno. Prosto sta zmogla najtežji raztežaj in prišla do prejšnje najvišje dosežene točke. Sledilo je manj zahtevno, a ne preprosto plezanje proti vrhu.

Sredi stene sta plezala v območju Pretnarjeve smeri, više pa sta se od nje umaknili v levo. Čas je tudi tokrat hitro tekel in proti vrhu sta iskala le še najlažje prehode. Izstopila sta v temi in začela dolg sestop. Utrujenost po dolgem plezalnem dnevu in zahteven sestop po Škrlatiških gredah pred njima sta bila razloga za bivač. V dolino sta nadaljevala naslednji dan ob sončni svetlobi in spočita. Novo smer sta poimenovala **Mana v nebo** (IX-, 500 m). Dve prvenstveni sta nastali tudi na ženskem alpinističnem taboru na Grohatu. Več o njiju v odstavku o taboru.

Izstopajoče ponovitve

V eni najbolj obiskanih sten pri nas, jugovzhodni steni Nad Šitom glave, sta konec avgusta Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica) in Matija Volontar (AO Jesenice) prosto preplezala **Rumeno diagonalo** (VIII, 200 m). Gre za kratko, toda "navito" smer, ki prvo znano prosto ponovitev beleži le slabo desetletje nazaj. Plezalce, ki so jo prosto zmogli danes, že štejejo na prste obeh rok. Manj ponovitev ima **Nebeška streha** (VIII+, 305 m) v Velikem Draškem vrhu, ki sta jo 31. avgusta prosto ponovila Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica) in Sara Jaklič (AO Kranj). Oba sta smer preplezala prosto – Bor v drugem poskusu, Sara pa v prvem "na flash". Smer sta prva preplezala Urban Ažman

in Jurij Hladnik leta 2011. Prva, ki sta se zelo približala prostemu vzponu sta bila Matija Volontar in Anže Klarič leta 2016. Tedaj sta zmogla prosto najtežji raztežaj, tehniko pa sta zaradi dežja morala uporabiti v izstopnem raztežaju. Prvi popolnoma prosti vzpon sta naslednje leto opravili Tjaša Jelovčan in Maja Šuštar. Drugi znani prosti vzpon je lani opravil Matevž Štular v navezi z Borom. Boru lani ni uspelo prosto, zato je letos s Saro poravnal dolg. V Steni sta 20. avgusta Matej Balažič in Primož Plohl ponovila **Steber Franca Jožefa** (VII-/VII-VI+, AO, 250 m). Do smeri sta prišla po Skalaški in Zlatorogovih policah.

Čez severno steno Malega Jalovca se riše nekaj smeri zmernih težav iz različnih alpinističnih obdobij preteklega stoletja. Kljub zmernim težavam te nimajo veliko ponovitev, saj večina raje zavije v večjega sosedu in znameniti Raz, še raje pa v Šite ali Travnik. V zadnjem delu poletja sta se kar dve navezi odločili pogledati, kako je v Malem Jalovcu. Prva sta ga 17. julija obiskala Žiga Regina in Jurij Tratar (oba Akademski AO). Preplezala sta smer **NATO** (V/IV, 300 m) – ime smeri si verjetno tako kot JLA v Šitah lahko različno razlagamo. Smer je nastala leta 1997 in ima skupen izstop s sosednjo Zajedo. Žiga in Jurij sta prva znana ponavljavca smeri. Prva naveza je skalo z izjemo

THULE[®]
SWEDEN

THULE SPORT STORE
Celovška c. 280, Ljubljana
poleg Mercator Šiška

50 % popusta
na nahrbtnike
Thule

www.sportstore.si

enega raztežaja označila za dobro, Jurij pa jo opisuje kot neprijazno krušljivo. Sosednjo **Zajedo** (V-/IV, 300 m) sta 5. septembra preplezala Anja Lampret in Boris Sedej. Anja je v smeri suvereno opravila alpinistični izpit, hkrati pa še narisala skico te že dokaj stare smeri z več ponovitvami. Smer je danes očitno kar zapuščena, saj zadnje znane ponovitve segajo v sedemdeseta in osemdeseta leta.

Odlični ponovitvi sta bili opravljeni tudi nedaleč čez mejo. V Veliki Lojtrici nad dolino Mrzlih vod sta 18. avgusta Črt Šuštar (AO Rašica) in Miha Kern (Akademski AO) prosto z rdečo piko ponovila **Epsko mavrico** (7c+, 650 m). Smer je opremil in avgusta 2013 prosto preplezal Dejan Koren. Prvo ponovitev sta opravila Luka Krajnc in Andrej Grmovšek avgusta 2017, Miha in Črt pa najverjetneje šele drugo. Po njunem mnenju je najtežji del smeri v prvem raztežaju (7b), kjer se zahtevnim gibom pridruži še mokra in nalomljena skala. Ta je bila prav tako mokra in nalomljena v tretjem raztežaju, po skici najtežjem in ocenjenem s 7c+. V Avstriji sta v prvi polovici septembra Grega Lačen (AK Črna) in Vid Urnaut (AK Ravne) obiskala previsno severno steno Zinödla. Ponovila sta smer **Altersvorsorge** (VIII, 450 m). Gre za strmo in s svedrovci delno opremljeno smer, v kateri sta poleg prisotnih varoval uporabljala še metulje. Grega je vse preplezal prosto, Vidu pa se je izmuznil en raztežaj. Poudariti je treba, da Vid izhaja iz športnoplezalnih voda in je prvič plezal v večraztežajni smeri ter prvič držal v roki metulja. Vsekakor lep dosežek za uvod v svet velikih sten.

Ženski tabor na Grohatu

Od 13. do 15. septembra so se v koči na Grohatu zbrale alpinistke (in pripravnice) iz različnih vetrov. Tabora so se udeležile Marta Krejan Čokl (vodja), Marinka Dretnik (pomočnica vodje), Ota Černe, Eva Dolenc, Anja Fabčič, Sara Jaklič, Metka Križič, Katarina Legat, Lara Nikolič, Katarina Noč, Špela Ozimek, Anja Petek, Jana Piculin, Petra Potočnik in Jasmina Zajc. V dveh dneh so obiskale smeri **ZZ** (IV+/II-IV, 125 m), **Plate** (V/IV, 125 m), **Študentsko** (V+/V, 140 m), **Dorkino** (VI/V, III-IV, 185 m) in **Zagorčevo** (V+/V, 135 m) v Mali Raduhi, v Veliki Raduhi pa **Steber Velike Raduhe** (V+, IV, II, 260 m) in **Meto** (V-/IV+, 270 m). Plezalnno so bile dejavne tudi na neznanem terenu. Sara Jaklič (AO Kranj) je s soplezalko preplezala prvenstveno **Kaj mislite s tem?** (VII, 120 m) v Srednji Raduhi. Marta Krejan Čokl in Marinka Dretnik (obe AK Ravne) pa sta nove prehode iskali v Lanežu in preplezali **Vrnitev** (IV/II-III, 100 m). Tabor je v soboto popestrilo Martino predavanje. S Petrino pomočjo je s slikami in besedo predstavila prvi ženski alpinistični tečaj v Vratih pred sedemdesetimi leti. Nekaj kadrov in izjav sta na taboru posnela novinarja RTV, ki pripravljata oddajo o ženskah v gorništvu in alpinizmu. Tabor je po izjavah udeleženk dobro uspel, zanima pa jih (in nas), ali je na vidiku že prva zimska različica.

Tudi to je del alpinizma: med predavanjem na ženskem taboru Grohat 2019. Arhiv KA PZS

Ženske v Platah Arhiv KA PZS

Ženska naveza v Zagorčevi Arhiv KA PZS

Odprava Zanskar 2019

Člani Slovenske mladinske alpinistične reprezentance so med 10. julijem in 11. avgustom obiskali območje Zanskarja v indijski Himalaji. To je bila letošnja osrednja akcija reprezentance. Odprave so se udeležili Matija Volontar (vodja), Žiga Oražem, Bor Levičnik, Matevž Štular in Luka Stražar kot gost. Ob odhodu je bila njihov cilj severna stena v centralnem delu gore **Barnaj I** (približno 6370 m). Visoke temperature so jim odplaknile zelene cilje, zato so se poskušali prilagoditi razmeram. Neizkušnost jim je pri tem najprej povzročala težave, na koncu pa so iz dane situacije le iztisnili, kar se je dalo. Naveza Levičnik-Stražar-Štular se je za aklimatizacijo povzpela na 6083 metrov visok vrh severno od baze in na vrh gore **Hana's man** (6310 m). Sledil je poskus smeri v Z-steni **Rakete**, kjer so se hitro obrnili. Glede na visoke temperature se je senčna severna stena **Hangshuja** (6657 m) zdela dober cilj in dejansko jim je do uspešnega prvenstvenega vzpona manjkalo le malo. V steno so vstopili zelo zgodaj in plezali v dobrih razmerah. Steno so brez težav preplezali, dosegli vršni greben in se pripravili za naskok na vrh. Žal jim kložast sneg na grebenu ni dopustil varnega plezanja. Obrnili so se na višini približno 6300 metrov. Severno steno so preplezali, a vrha niso dosegli, zato Stražar vzpon označuje kot poskus. Naveza Oražem-Volontar je opravila tri poskuse na **neimenovane vrhove** severno od Hagshuja in

se obračala zaradi nevarnih razmer na višini 5600 metrov in dvakrat na višini 5900 metrov.

Srečanje v Walesu

Tadej Krišelj se je maja letos udeležil mednarodnega srečanja plezalcev v Walesu, ki ga je organiziral British mountaineering council. Srečanja se je udeležil že drugič. Prvič pred devetimi leti z Luko Krajncem v angleškem Cornwallu, letos pa je srečanje potekalo v severnem Walesu pod prelazom Llanberiss pass. Pravega počitka si v šestih dneh ni vzel, zato je preplezal lepo število smeri. Utrujenost je vplivala na nižje ocenjene preplezanih smeri, ki pa imajo pri tamkajšnjem slogu plezanja drugačno težo. Prvi plezalni dan je z britansko legendom Stevom McClurom v Dinas Cromlech preplezal **Foil** (E3/6a, 24 m), **Left wall** (E2/5c, 40 m), **Resurrection** (E4/6a, 44 m), **Right wall** (E5/6a, 46 m), **Cemetery gates** (E1/5b, 52 m) in **The Monster** (E2/5c, 21 m). V Diffwys Ddu je preplezal smer **Lubyanka** (E3/5c, 117 m), v Cwm Glas Bach smeri **Rimsky Korsakov** (E5/6a, 24 m), **Rembrandt**, **Pussyhorse** (E3/6a, 21 m) in **The Stebbing** (E2/5b, 40 m). V Slateu je preplezal **Comes the Derwish** (E3/5c, 40 m), **Bella Lugosi is death** (E1/5b, 25 m), **Ride the wild surf** (E4/6a, 45 m), **Pull my daisy** (E2/5c, 40 m), **The Mau Mau** (E4/6a, 22 m) in **German schoolgirl** (E2/5c, 22 m). V Tremadogu je preplezal **The Weaver** (E2/5c, 64 m), **Cre-am** (E4/6a, 61 m), **Vector** (E2/5c,

75 m), **The Atomic Fingerflake** (E4/6a, 63 m) in **Pincushion** (E2/5c, 59 m). Nazadnje je plezal še v Gogarthu: **The Flytrap** (E2/5b, 82 m), **A Aream of Wild Horses** (HVS 5a,150 m) in **The sun** (E3/5c, 44 m).

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Iz tujine

Po svetovnem prvenstvu v Tokiu v svetu športnega plezanja vlada nekaj zatišja. Zato začnimo z dvema balvanskima novičkama. Švedinja Linda Sjödin je v Magic Woodu preplezala New Base Line in tako postala 11. ženska s preplezano oceno 8B+. Njen najboljši vzpon pred tem je bil 8A! Zanimiv je tudi vzpon Giuliana Cameronija, ki je v Južni Afriki uspel v problemu House of the rising sun 8B. Ocena ni nič posebnega, a mlademu Švicarju je uspelo to zadevo preplezati na fleš, tako da je s tem opravil prvi vzpon v balvanu. Iz športnoplezalskega sveta odmeva le novica iz francoskega Verdona, kjer je Seb Bouin preplezal verjetno najtežjo francosko smer, La Rage d'Adam, za katero predlaga oceno 9b/b+. Obenem je to tudi ena najtežjih smeri na svetu. Seb je letos v odlični formi (pred kratkim je preplezal tudi Move 9b), oceni pa po tistem pritrjuje tudi Adam Ondra, ki je smer pred časom na hitro povohal.

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
<https://trgovina.pzs.si>

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**

Iz domačih logov

Pri nas so bili bolj pridni rekreativci in veterani. Matej Sova je po dolgem času spet preplezal 8c – v bližnji Glinščici je uspel v smeri Tonto Total. Ni slabo za "starčka"! Precej mlajši, a nič šibkejši je Jaka Šprah, ki je v Teru do vrha potegnil smer Inferno. Smer je leta 2017 opremil Rajko Zajc, prvi del pa se zaključi z oceno 8b. Podaljšek težav 8c je Jaka preplezal kljub vlagi in improviziranemu pasu. Na isti dan je še en Rajkov projekt udeležil Jakob Bizjak. Valar Morgulis z oceno 8c+ je sedaj najtežja smer v Čreti. 30-metrski smer konstantnih težav je po Jakobovih besedah ena lepših v plezališču.

Tekme

Tudi na tekmovalni sceni je nekaj zatišja. V Zakopanah se je zgodilo evropsko prvenstvo v *bolderjih*, ki pa je minilo praktično brez vseh najboljših. To je bila odlična priložnost za ostale tekmovalce; izkoristili sta jo naši reprezentantki Urška Repušič in Vita Lukan, ki sta osvojili zlato in srebro. Obetavne novice prihajajo tudi iz Arca, kjer je bilo mladinsko svetovno prvenstvo. Celjanka Sara Čopar je zmagala v olimpijski kombinaciji, in to kljub temu da še nima svoje paradne discipline.

*Novice je pripravil
Jurij Ravnik.*

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Predsednik PZS je za 26. septembra sklical sedmo sejo PZS. Med glavnimi točkami dnevnega reda so bila izhodišča za pripravo spremembe Statuta PZS ter članarina in zavarovanje PZS v obdobju od leta 2020 naprej. Razpravljali so tudi o varnosti na planinskih poteh, o njihovi urejenosti ob povečanem turističnem obisku, predstavili so analizo nezgod poškodb članov PZS v obdobju med leti 2015 in 2019.

Prvi oktober je bil rok za oddajo predlogov za prejemnike najvišjih

priznanj PZS, za spominske plakete PZS in za svečane listine PZS.

PZS in spletni portal Siol.net sta tudi letos skupaj z glasovalci izbrala naj planinsko kočo in drugo leto zapored tudi naj visokogorsko planinsko kočo. Akcija se je zaključila septembra. Med sodelujočimi 157 kočami, od tega je bilo 29 visokogorskih, je največ glasov dobil Dom na Kofcah (PD Tržič), med visokogorskimi planinskimi kočami pa Zasavska kočica na Prehodavcih (PD Radeče). Več o podelitvi in novih najbolj priljubljenih kočah bomo delili z vami v naslednji številki *Vestnika*.

Mestna občina Ljubljana in PZS sta povabili v Park Mihe Potočnika ob Žalah, kjer so 26. septembra odkrili spomenik dr. Mihi Potočniku, starosti slovenskega planinstva.

14. in 15. september sta bila v znamenju zaključka letošnje akcije Gluhi strežejo v planinskih kočah, in sicer v Planinskem domu na Mrzlici, drugouvrščenem domu v izboru za naj planinsko kočico 2019. Akcija, ki je ponujala spoznavanje drugačnosti in korak v vseživljenjsko učenje, se je letos odvijala v petnajstih planinskih kočah. Uspela je zaradi mnogih sodelujočih prostovoljcev. Nepogrešljiv pripomoček pa je bil tudi komunikacijski valjček, s katerim so obiskovalci lahko naročali hrano in pijačo ter se sporazumevali z gluhih, ki so stregli v kočah.

Mladinska komisija (MK). Neformalno izobraževanje MK za Mladinskega voditelja je potekalo med 20. in 27. julijem v Planinskem učnem središču (PUS) Bavšica.

V septembru je v PUS Bavšica potekal seminar družabnosti, v oktobru pa seminar za mentorje planinskih skupin, katerega cilj je udeležence seznaniti z različnimi oblikami in vsebinami organizirane planinske dejavnosti ter s postopki njihovega varnega vodenja.

Na mednarodni mladinski plezalni tabor v deželi temnih stolpov iz peščenjaka se je med 11. in 17. avgustom na sever Češke podalo devet mladih, ki so se pridružili ostalim ljubiteljem plezanja iz drugih držav.

Vodniška komisija (VK). Predstavniki PZS so ob podpori Ustanove za krepitev človekove varnosti in s

sodelovanjem planinskih zvez Slovenije ter Bosne in Hercegovine (BiH) vodili vzpon petih žrtev min iz BiH na naš najvišji vrh Triglav z geslom Za svet brez min.

VK je izvedla tečaj za vodnike PZS kategorije B v dveh izmenah.

Gospodarska komisija je objavila več razpisov planinskih društev za prosta delovna mesta, za oskrbnike ali najemnike v planinskih kočah, in sicer razpis PD Radlje ob Dravi za najem Planinske kočice Pesnik, PD Kranjska Gora za najem Mihovega doma na Vršiču, PD Prebold za najem Planinskega doma pod Reško planino, PD Vransko za najem Planinskega doma I. štajerskega bataljona na Čreti, PD Radovljica za oskrbnika Valvasorjevega doma pod Stolom, PD Škofja Loka za oskrbnika Koče na Blegošu, PD Kočevje za oskrbnika Koče pri Jelenovem studentu in PD Iskra Kanj za oskrbnika Doma Čemšenik.

Mihov dom na Vršiču je do sredine oktobra zaprt zaradi adaptacije in zamenjave oskrbnika.

Komisija za planinske poti. PD Vrhnika je obvestilo, da sta odseka planinske poti od Županove klopi do Planine nad Vrhniko in od Hamexa do Planine nad Vrhniko ponovno odprta in varno prehodna.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG). Letno srečanje varuhov gorske narave in zaključek tečaja za varuhe gorske narave so člani KVG pripravili 21. in 22. septembra na Mostu na Soči in na planini Razor.

Komisija za alpinizem (KA). Ženskega alpinističnega tabora se je v Koči na Grohatu in v severnih osteh njih Raduhe med 13. in 15. septembrom udeležilo petnajst zagnanih alpinistk in starejših pripravnic; tabor je vodila Marta Krejan Čokl.

Tadej Krišelj je poročal z mednarodnega srečanja plezalcev v Walesu. KA je objavila podatke, kje, kdaj in kako se bodo izvajale alpinistične šole v različnih planinskih društvih in klubih z začetkom v jesenskem času. Zbor alpinistov, vseslovensko alpinistično druženje, bo letos 9. novembra v organizaciji Alpinističnega odseka PD Železničar Ljubljana.

Komisija za športno plezanje. Razveseljevali so nas mladi športni

Zaživela je nova
turnokolesarska pot
Trans Karavanke.
Foto: Andrej Remškar

plezalci s svojimi uspehi s svetovnega mladinskega prvenstva, člani pa 28. in 29. septembra na tekmi svetovnega pokala v težavnosti v Kranju.

Vse kategorije tekmovalcev so se pomerile na drugi tekmi državne prvenstva v športnem plezanju v težavnosti 14. in 15. septembra v Šmartnem pri Litiji. Četrta tekma za mlajše in tretja tekma za srednje kategorije v športnem plezanju pa sta bili 5. oktobra v Slovenski Bistrici.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK). 21. septembra je zaživela nova turnokolesarska (TK) pot Trans Karavanke, ki je bila uradno odprta v kolesarskem duhu projekta Alpe Adria Karavanke/Karawanke skupaj z Gorskokolesarskim učnim centrom Pristava, v okviru razvoja turistične ponudbe na čezmejnem območju Karavank pa so v Žirovnici že pred tem odprli adrenalinsko kolesarsko progo Predigra. Na 132 kilometrih nove TK poti, ki je razdeljena v pet etap, pot premaga 5500 višinskih metrov. Z Jezerskega nas popelje prek planin pod Košuto proti Tržiču, od tam čez Zelenico v dolino Završnice in na planine pod Stolom, nadaljujemo nad Jesenicami prek Javorniškega Rovta in Planine pod Golico proti Mojstrani, v zadnjem delu pa gremo po Zgornjesavski dolini do Rateč in se vzpnemo še na Peč. TK pot Trans Karavanke je primerna za kondicijsko dobro pripravljene gorske kolesarje, saj so

dnevne etape praviloma dolge od 25 do 35 kilometrov, v enem dnevu pa premagamo največ 1650 višinskih metrov. Občina Jesenice je v okviru Alpe Adria Karavanke/Karawanke preuredila nekdanji kurirski dom NOB v Gorskokolesarski učni center Pristava, kjer sta na voljo tudi kolesarska oprema in lesen kolesarski poligon.

Turni kolesarji so na tečaju varne vožnje na poti med Zabraško planino in Valvasorjevim domom pedala vrтели 22. septembra, 28. in 29. septembra pa so v Tržiču z okolico pripravili Vikend tržiških poti, rekreativno gorskokolesarsko druženje, vodena tura KTK je potekala tudi po delu nove TK poti.

Jesensko šolo za turne kolesarje v Ljubljani, ki jo je organiziralo Športno društvo Supersnurf v sodelovanju s KTK in KGK Volja v Ljubljani, so začeli 17. septembra z uvodnim predavanjem ter zaključili 13. oktobra z vodeno celodnevno turo.

Planinska založba PZS je po izdaji vodnika *Slovenska planinska pot* v slovenščini in nato še v angleščini izdala prenovljeni *Dnevnik s Slovenske planinske poti* in promocijsko zloženko v slovenskem in angleškem jeziku. **Gorniške vasi.** Občina Luče se je 28. septembra s pristopno slovesnostjo kot druga (prva je Občina Jezersko) tudi uradno pridružila mednarodni mreži Gorniške vasi.

PZS z našim uredništvom *Planinskega vestnika* je v sodelovanju s

podjetjem CEWE razpisala nagradni foto natečaj z naslovom #LjubimGore, ki traja do 15. oktobra.

Orožnova koč na Planini za Liscem pod Črno prstjo je 25. septembra gostila koncert mladih hornistov.

Mednarodni festival Brati gore bo pod okriljem stalnega sekretariata Alpske konvencije letos na mednarodni dan gora 11. decembra zaživel že petič. PZS je pozvala društva k sodelovanju s svojimi dogodki.

PZS je septembra povabila k sodelovanju na gorskem teku in nordijski hoji na Tromejo. PD Ajdovščina in njegov alpinistični odsek od 21. do 23. novembra organizirata festival ZUNAJ – festival filma, fotografije, knjige in zunanjih aktivnosti. V sklopu festivala potekata tudi natečaj kratkega filma in fotografije, rok za prijavo je 15. oktober.

Dan jeseniških planincev na Golici je potekal 25. avgusta, na šestnajstem srečanju planincev na Črni prsti ob 60-letnici Doma Zorka Jelinčiča pa so se obiskovalci zbrali 21. septembra in tako obeležili visoko obletnico prevzema doma na Črni prsti v upravljanje PD Podrbdbo.

Zdenka Mihelič

20 let Koče na Kokoši

PD Sežana je 18. avgusta z 12. tradicionalnim planinskim pohodom "Gremo peš na Kokoši" praznovalo 20. obletnico Koče na Kokoši, stavbe, ki stoji na višini 674 metrov. Udeleženci smo se zbrali v vasi Lokev in

*Dobrodošli na Kokoši – že dvajset let tudi v planinski koči na Kokoši!
Foto: Mirjam Frankovič Franetič*

se pod vodstvom vodnice PZS Mirjam Frankovič Franetič podala na pot. Najprej po lepi ravni makadamski poti Lokavskega polja, dokler se ponekod ni začel kar strm vzpon po pretežno kamniti poti. Po vpisu med udeležence pohoda in okrepčilu v koči, ki stoji na vrhu Jirmance (670 m), je sledila slovesnost, posvečena dvajsetletnici koče. Da, minilo je že 20 let, odkar je PD Sežana uspelo, tudi ob pomoči Občine Sežana, po mnogih letih naporov in prizadevanj odpreti planinsko kočico na Kokoši. Mirjam Frankovič Franetič je zbranim predstavila, kako je PD Sežana prenavljala nekdanjo vojaško obmejno karavlo – stražnico v planinsko postojanko in končno uresničila dolgoletne želje, porojene že 1952. leta. Sodelovali so številni ljudje, ki so pomagali in zagotovili finančna sredstva za izvajalska in druga dela na objektu in okolici. Zaslužni so bili vodilni društveni delavci PD Sežana, članice in člani društva ter člani drugih planinskih društev, podjetij, društev (gasilcev, jamarjev idr.), ki so opravili veliko ur prostovoljnega dela. Posebno priznanje je prejela Adrijana Banovac za opravljenih vseh dvanajst pohodov. Zbrane planince so pozdravili predsednica Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Primorske Marija Kuhar, predsednik PD pri Športnem društvu Sloga iz Bazovice Viktor Stopar, turistični vodnik Krasa in Brkinov Joško Čuk, namestnica predsednice MDO PD Maruška Lenarčič iz Obalnega PD Koper

in Ruža Tekavec, vodnica PZS iz PD Pošte in Telekomu Ljubljana.

Kulturni del prireditve so izvedli pevci in igralci MPZ Sežana s pesmi in igranimi odlomki. Za prijetno glasbo, petje in ples ter druženje do popoldanskih ur pa je poskrbel ugledni glasbenik, nato pa se je bilo

treba vrniti v dolino in v kraje, od koder smo udeleženci slovesnosti prišli. Razšli smo se v želji, da bi se do pravljične Kokoške, ki se nahaja na jugovzhodu Tržaško-Komenskega Krasa med Lokavskim in Vrhpoljskim poljem, povzpelo še več planincev, da bi se sprostiti in naužili tamkajšnjih lepot.

Ruža Tekavec

NOVICE

Plezalno središče Komenda odprlo svoja vrata

Zgodovina ambiciozne ekipe športnoplezalnega odseka (ŠPO) Planinskega društva Komenda sega v leto 2011, ko so se trije mladi fantje

*Člani ŠPO Komenda v svojih novih plezalnih prostorih
Arhiv ŠPO Komenda*

odločili postaviti plezalno steno za dobrobit vseh Komendčanov. Svoj obstoj so uradno potrdili leta 2012 z registracijo pri komisiji za športno plezanje Planinske zveze Slovenije. Načelnik ŠPO Komenda pa je že od samega začetka Marko Pogarčar.

Prve plezalne prostore v velikosti sto kvadratnih metrov plezalnih površin si je ŠPO Komenda uredil leta 2014 na podstrešju planinskega doma Komenda, a je prostor zaradi naraščajočega števila plezanja željnih otrok in odraslih hitro postal premajhen in premalo atraktiven. Že leto po uradni otvoritvi plezalne stene je zamisel o večjem, višjem in privlačnejšem plezalnem središču padla na plodna tla, poleti 2016 pa so se že začele priprave na izgradnjo novega Plezalnega središča Komenda (PSK) na Mlaki pri Komendi.

Za novo plezalno središče smo v letih 2016 in 2017 urejali prostor in pridobivali potrebne dokumente, povezane z izgradnjo in zasnovo. V marcu leta 2018 smo pridobili pravnomočno gradbeno dovoljenje, kar je pomenilo, da se prava gradnja lahko začne. Po številnih delovnih akcijah (sodelovalo je več kot štiri-deset prostovoljcev z več kot dva tisoč delovnimi urami) se je s pomočjo finančnih in materialnih virov donatorjev ter z lastnim finančnim vložkom glavni del gradnje zaključil decembra 2018.

Po končni ureditvi prostorov in okolice smo 21. septembra 2019 slovesno odprli Plezalno središče Komenda za vse generacije, za vsakogar, ki bi se rad spoznal ali ukvarjal s plezanjem, tem vse bolj priljubljenim adrenalinskim športom. Pohvalimo se lahko z 205 kvadratnimi metri novih sodobnih plezalnih površin, kjer lahko ponudimo raznovrsten in kakovosten trening tudi s plezanjem v višino.

Kapaciteta novega plezalnega središča je okoli dvajset plezalcev naenkrat in okoli 200–250 vadečih na teden, hkrati pa stara plezalna stena na podstrešju planinskega doma še vedno služi svojemu namenu, tako da smo povečali svoje kapacitete za več kot 200-odstotno. Na

vodenih vadbah na obeh naših stenah nas trenutno pleza okoli sto štiri-deset, v oktobru pa načrtujemo dodatne termine za plezalni vrtec, naše prostore v PSK pa bomo začeli ponujati tudi za rekreacijo, na katero bo lahko prišel nenajavljeno vsak, da opravi svoj trening.

Z vizijo širjenja plezalne kulture v občini Komenda in bližnji okolici, pri mladih vzgojiti strast in veselje do plezanja, omogočiti spoznavanje s športnim plezanjem vsem generacijam ter privabiti predvsem mlade od 15 do 21 let, da bodo aktivno preživljali svoj prosti čas v okviru plezalnega druženja, vas vabimo, da si pridete ogledat PSK, preizkusite svoje plezalno znanje ter se nam pridružite na vadbah.

Za dodatne informacije se lahko obrnete na e-naslov spokomenda@gmail.com ali na telefonsko številko 031 217 513, več o nas pa izveste tudi na naši facebook strani www.facebook.com/stenca.kom in spletni strani PD Komenda www.pd-komenda.si, pod zavihkom športnoplezalni odsek.

*Tjaša Pibernik,
članica ŠPO Komenda*

U SPOMIN

Davorin Karničar

(1962–2019)

Davo Karničar je najlepši dokaz, da so največji zmagovalci ljudje, ki se znajo učiti tudi iz porazov, iz njih odnesti najboljše in se vedno znova vrniti še močnejši. Kdor ga je zares poznal, ga je moral imeti rad. In kdor je poznal njegove dosežke, ga je moral ceniti. Niti predstavljati si

ne znam, kako globoko sled pušča njegov opus izjemnih smučarskih spustov generacijam, ki šele prihajajo. In kako velika je praznina, ki je ostala za njim med vsemi tistimi, ki jih je imel najraje, jim bil mož, oče, brat in prijatelj. Verjamem, da bo na svoj način njegov duh vedno bival nekje na Jezerskem, tam, kjer se je njegova zgodba začela in žal mnogo prezgodaj tudi končala.

Davo je imel veliko možnosti, da bi prenehal početi tisto, zaradi česar je postal sinonim za smučanje z nemogočih mest po nemogočih smereh. Leta 1993 mu je vihar na K2 zasul smuči, ki jih ob vrnitvi ni več našel, in tako je njegov prvi poskus smučanja s te gore propadel, preden se je sploh začel. Leta 1996 se je na Mount Everestu na višini 8200 metrov zaradi viharja, ki je terjal osem življenj, pravočasno obrnil, vendar dobil hude ozeblin. Leta 1998 mu je zdravje preprečilo spust z Daulagirija, enako se je zgodilo leta 2001 na Čo Oju in leta 2017 na K2. Izgubil je dve pomembni osebi, kar bi ga zagotovo lahko odvrnilo od njegovega poslanstva v gorah – brata Luka Karničarja in soplezalca Franca Oderlapa.

Vendar Dava ni ustavilo nič. Vedno znova se je znal pobrati in prav ta lastnost ga je postavila med največje. Opravil je spust z vseh najvišjih vrhov celin, kot prvi zemljan leta 2000 tudi s strehe sveta, Mount Everesta. Smučal je z Anapurne I in s tem poleg spusta opravil pristop na zadnjega izmed štirinajstih osem-tisočakov, ki ga do takrat Slovenci še nismo osvojili. Smučal je z Matterhorna, Mont Blanca, Eigerja, s številnih domačih gora po vseh mogočih smereh, celo po Sinjem slapu, kar še danes velja za dosežek na meji mogočega.

Davo Karničar je bil eden tistih, ki so Slovenijo zapisali na zemljevid sveta s svojimi uspehi. Sinonim turnega in alpinističnega smučanja, samosvoj Jezerjan, je bil tudi sam kot gora – priti na njen vrh je dano samo izbranim. Drugim ostaja občudovanje iz doline.

Davo je svojo življenjsko pot, ki se ji bomo poklonili v naslednji številki *Planinskega vestnika*, sklenil na

svojem Jezerskem, pod svojimi gorami, kjer bo za vedno svobodna bivala njegova duša.

Marta Krejan Čokl

Franci Kmetec

(1954–2019)

Ko se je avgust nagibal v drugo polovico, smo se poslovili od dolgoletnega planinskega prijatelja Francija Kmetca. Član Planinskega društva Vojnik je bil vse od njegove ustanovitve, a planinec – to je bil že veliko prej. Vse od včlanitve v vojniško društvo je sodeloval in bil aktiven pri različnih nalogah in akcijah. Njegovo poslanstvo se je začelo z delom markacista, sledila je pot načelnika markacistov. Francija smo poznali tudi kot harmonikarja in dežurnega obiskovalca na Koči pri Tomažu. Kot načelnik markacistov je dosledno urejal in skrbel za planinske poti. Sodeloval je s sosednjimi društvi in pomagal pri obnovi poti v občini Vojnik, tudi pri Slomškovi poti. Udeleževal se je izobraževanj in k temu spodbujal še ostale markaciste. Na Koči pri Tomažu je popestril srečanja pohodnikov in planincev s harmoniko. Dajal je pobude za obnovo in nadelavo poti. Ko je društvo Izvir, skupaj z Občino Vojnik, oblikovalo Modrijanovo učno pot, je Franci dodal svoje znanje in spretnosti markacista, ob svečanem odprtju pa je sodeloval kot glasbenik. Prav tako je bil aktiven pri ureditvi poti XIV. divizije in Jakobovi poti. Poleg društvenih priznanj in zahval je prejel še priznanja PZS ter Knafelčevo priznanje za dolgoletno in požrtvovalno delo na planinskih poteh, za dosežke pri markiranju in vzdrževanju planinskih poti ter vzgojo novih kadrov na področju planinskih poti.

Da, pustil je sledi! Močne, trdne in markirane! Ob novici, da ga ni več med nami, smo nemo zrl predse, bolečina je zaobjela srce, solze so se pritihotapile v oči, besede so zamrle ...

V petek, 16. avgusta, smo se mu poklonili in ga z vsem spoštovanjem do njega pospremili na njegovo zadnjo pot. Sprejet je bil v naša srca, v najlepših spominih bo spremljal naš korak, prisoten bo z nami v gorah, ki jih je imel tako rad.

Imeli smo priložnosti povedati mu, kako radi ga imamo in kako spoštujemo njegovo delo in prijateljstvo. A njegov odhod je bil prehiter, preran in pri vseh, ki smo ostali, bo zavlada praznina. Ko bo jesen prišla v *gorco*, kamor nas je pogosto povabil, njega ne bo. Tu bo le delo njegovih pridnih rok ... Hvala ti, Franci!

Zvonka Grum, PD Vojnik

Stanko Murovec

(1921–2019)

Drvimo vsi v nek spomin v nek polmrak trenutka Nosi nas viharjev mesečina utrinek smo na nebu sanj (Boris A. Novak)

V prvih julijskih dneh se je v Idriji iztekla življenjska pot Stanka Murovca - Staneta, kot smo ga planinci navadno imenovali. Skoraj stoletje je bilo dolgo njegovo *popotovanje*. Vidno, lahko rečemo neizbrisno sled je pustil v zgodovini idrijskega planinstva, še posebej pri nastanku in razvoju ne le idrijskega – kar primorskega alpinizma.

Stane se je rodil v idrijski Grapi. Otroštvo in mladostna leta je preživel v času, ko se je na Primorskem z vso surovostjo šopiril fašizem. To so bila leta, ko je v pojočo idrijsko

materinščino ostro vdiral povečje v takrat osovraženi italijanščini: "Qui si parla soltanto italiano!" (Tu se govori samo italijansko!) A Stane je tako kot vsi Primorci ohranil materinščino kljub vsemu terorju. Ko se je razplamtel svetovni spopad in prerasel v drugo svetovno vojno, je bil Stane kot zaveden primorski Slovenec v uporni in po letih trpljenja zmagoviti partizanski vojski.

Z vso zagnanostjo je sodeloval pri povojni obnovi porušene domovine. Opravljal je odgovorne naloge na Idrijskem. Bil je tudi, danes bi rekli župan takratne občine Idrija. Mož, ki so ga ljudje cenili in spoštovali ter z odobravanjem sprejemali njegove ideje in predloge.

Zrastel in živel je med idrijskimi hribi; vzljubil je poti in steze, tudi na videz morda neprehodne ovire po tej naši skrivnostno lepi pokrajini. Vedel je, da je skrb za zdravo telesno aktivnost pogoj za uspešno delo in zadovoljstvo ljudi. Tako je poleg ostalih športnih panog v občini s posebnim občutkom in razumevanjem podpiral delovanje našega PD Idrija, katerega član je bil. V vseh pogledih je vedno iskal nove poti. Tako smo se na Stanetovo pobudo že 31. marca 1973 ob njem zbrali nekateri planinci na ustanovnem sestanku Alpinistične sekcije v Idriji. Bil je pravi vizionar in zaupanja vreden organizator. Navezal je stike z Alpinističnim odsekom PD Ljubljana - Matica in že isto leto je v Idrijo prihajal in vodil alpinistično šolo priznani alpinist Tone Sazonov - Tonač. Prve vodene zimske ture v gore nad Bavšico, na Krnčico, na Krn pa smo opravili pod vodstvom alpinista zdravnika dr. Jožeta Andlovica iz Nove Gorice. Krog alpinistov se je širil in Stanetu je uspelo, da je PD Idrija 1. decembra 1975 že ustanovilo Alpinistični odsek; ta je bil takrat prva samostojna alpinistična organizacija na Primorskem. Seveda je bil načelnik ob ustanovitvi in še mnogo naslednjih let neutrudni Stanko Murovec. Delo v AO Idrija je bilo pod njegovim vodstvom iz leta v leto bogatejše. Redna (skoraj masovno obiskana) alpinistična šola, opravljanje alpinističnih izpitov, plezanje v vse zahtevnejših stenah

domačih in tujih gorstev v vseh letnih časih, pridobivanje finančnih sredstev in nakupi potrebne alpinistične opreme – vse to se je dogajalo pod "očetovsko" taktirko Staneta Murovca. Stane ni bil le organizator in vodja, tudi sam je plezal, opravil alpinistični izpit in seveda stopil tudi na najvišjo goro Evrope.

Zaradi njegovega načrtnega dela so se začeli nizati vidni uspehi. Leta 1981 je tako AO PD Idrinja organiziral prvo Primorsko alpinistično odpravo na Aconcagua v Južni Ameriki. Tam so preplezali svetovno odmevno prvenstveno smer. Stane je s pogledom v prihodnost znal prepoznati pričakovanja in želje mladih, zato je delo v odseku organiziral tako, da so obetavnejšim omogočili hitrejši strokovni razvoj, ostalim alpinistom pa možnosti za rekreativno plezanje. Z očetovskim navdušenjem je spremljal vsakoletne vidne uspehe: *njegovi* člani so že sodelovali na meddruštvenih in državnih odpravah v tuja gorstva, na Primorskem so po idrijskem zgledu nastajali uspešni alpinistični odseki, preplezali so številne prvenstvene smeri, nizali so se odmevni uspehi. A poleti leta 1995 leta se je v Himalaji smrtno ponesrečil alpinist svetovnega slovesa, član našega AO Slavko Svetičič. Staneta in vse nas je ta tragedija hudo prizadela.

Toda naš Murovec je vedno znal in videl naprej. Bil je svetel zgled mlajšim, ki so kljub nekaterim težavam sledili razvoju v alpinizmu in v športnem plezanju. Pred leti so v Idriji ustanovili skupen Plezalni klub – prepričan sem, da brez Staneta tega v Idriji ne bi bilo.

Zadnja leta je z ženo preživel v Domu upokojencev v Idriji. Do pred kratkim smo ga srečevali na sprehodih v okolici mesta, po mestnih ulicah in nazadnje v okolici Doma. Še vedno je rad pokramljal in kakšno rekel čez današnji razraščajoči egoizem. Kar nekaj poti, tudi plezalnih, sva prehodila skupaj; še posebno zimski vzpon na Krn ali Krnčico je bil obvezna skupna prednovoletna tura našega odseka. Pa smeri v Koglu, Brani, Planjavi, za vedno bo ostala v spominu prva skupna *ekspedicija* osmih takrat

še alpinističnih pripravnikov, 7. julija 1973, po Slovenski smeri v severni steni Triglava. Rad sem prisluhnil njegovi modri misli, kot tudi navihani šali ali njegovemu prešernemu smehu. Na svoji bogati življenjski poti je dobil številna priznanja. Leta 2011 je prejel še visoko planinsko priznanje – Svečano listino PZS.

Stane, vsakoletni prednovoletni *Murovčev pohod* na Krn ostaja naša obveza v Tvoj spomin!

Nace Breitenberger

Anton Purg

(1943–2019)

Naš planinski prijatelj Anton Purg – Tone, ki je letos dopolnil 75 let, je po daljši bolezni za vedno zatisnil oči. Na zadnji majski dan smo se na ptujskem pokopališču od njega poslovili njegovi najbližji, prijatelji in znanci. Na poslednji poti je Toneta pospremlilo veliko število pogrebcev.

Z izbranimi besedami sta pokojnikovo bogato življenjsko pot opisala Viktorija Dabič in Marjan Mally. Gospa Dabič je spregovorila v imenu ptujskih planincev in društva Zreli vedež Ptuj, društva, ki ohranja zdravo življenje, naravno in kulturno dediščino. Poudarila je, da so Ptujčani s Tonetom izgubili dragocenega človeka. Zadnjih trideset let je bil on skupaj s svojo družino zagotovo legenda ptujskih planincev. Bil je spodbujevalec nešteti planinskih akcij, med katerimi zagotovo izstopa proslava dneva mladosti na Donački gori. Razvejane in zanimive Haloze so prav na Tonetovo pobudo dobile planinsko pot, ki vodi čez Haloške griče do mogočne Donačke gore, in to v času, ko so nekateri menili, da planinske markacije v hribih niso več moderne. Otvoritev te poti na Borlu je doživela izreden

uspeh. Marjan Mally je spregovoril v imenu planincev, ki delujejo v Meddruštvenem odboru planinskih društev Podravje in PZS: "Tokrat se planinci poslavljamo od svojega prijatelja Toneta, ki je v sebi nosil veliko življenjsko energijo in se z vsem srcem posvetil planinstvu. Ljubil je hribe, naravo in užival je z nami na planinskih poteh. Planinec je lahko vsakdo, ki ljubi naravo, si oprta nahrbtnik in s prijatelji krene dogodivščinam naproti. Le redki pa so planinci, ki so jim hribi način življenja in ki namenjajo del svojega življenja planinam, svojemu planinskemu društvu in širše, za dobrobit vsega planinstva. Mednje zagotovo sodi Tone, ki je skrbel za urejenost planinskih poti in nas vodil v hribe."

Tone je bil velik mož širokega srca in karizmatična osebnost. Mnogim je bil dober prijatelj in zelo cenjen v okolju, kjer je živel in delal. To dokazuje njegovo delo, pestra, vsestranska dejavnost, s katero se je ukvarjal. Tone ni živel v oblakih besed, temveč na realnih tleh vsakodnevnega življenja, bil je ljudski človek v pravem pomenu besede. S svojo vedro naravo in neizmernim optimizmom je vedno in povsod združeval ljudi, skupaj z njimi ustvarjal ter pomagal, kjerkoli je bila pomoč potrebna. Vse to ga je oblikovalo v bogato, toplo osebnost, z izjemnim čutom za sočloveka.

Tone Purg je več let vodil Planinsko društvo Ptuj, pozneje pa tudi MDO Podravje. Dejaven je bil tudi v organih Planinske zveze Slovenije. Lahko rečem, da sem ponosen, ker sem bil v tistem času Tonetov namestnik in hkrati tajnik MDO. S Tonetom sva izjemno dobro sodelovala. Nikoli ni prišlo niti do najmanjšega nesporazuma.

Tone, ki je bil zelo umirjen, korekten mož, je za svoje prizadevano delo v planinskih organizacijah in tudi drugod prejel številna priznanja in odličja Planinske zveze Slovenije in Mestne občine Ptuj.

Bruno F. Fras

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Gorske ptice

INTERJUJ

Milan Romih, Veronika Rupnik, Helena Škrl

Z NAMI NA POT

Haloze

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

Več artiklov na
www.iglusport.si

UGODNO

od 1. 10. 2019 do 30. 1. 2020

oziroma do razprodaje zalog

**CAMP
ARMOUR**

Redna cena: 61,99 €

- 20 %

Nova cena: 49,59 €

**MILLET
FITZ ROY 2.5L II JKT**

Redna cena: 149,99 €

- 35 %

Nova cena: 97,49 €

**KARIBU
AVALA PS PULLOVER W**

Redna cena: 69,99 €

- 35 %

Nova cena: 45,49 €

KARIBU

WS THERMSTRETCH PANTS 3

Redna cena: 39,99 €

- 25 %

Nova cena: 29,99 €

**KARIBU
MAKALU**

Redna cena: 99,99 €

- 30 %

Nova cena: 69,99 €

**OCUN
WEBEE MOVE**

Redna cena: 66,99 €

- 20 %

Nova cena: 53,59 €

**FERRINO
ROCKER 25**

Redna cena: 49,99 €

- 20 %

Nova cena: 39,99 €

**GARMONT
TOUBKAL GTX**

Redna cena: 259,99 €

- 20 %

Nova cena: 207,99 €

**GARMONT
AGAMURA WMS**

Redna cena: 119,99 €

- 25 %

Nova cena: 89,99 €

Ljubljana - Vič Tržaška cesta 88, T: 01/ 422 8100

Ljubljana - center Petkovškovo nabrežje 31, T: 01/ 439 2285

Ljubljana - BTC Hala 10 Šmartinska cesta 152, T: 01/ 585 1517

Ljubljana PCL Pesarska 10, T: 08/ 205 6348

Koper Ljubljanska cesta 3 (vhod Ferrarska), T: 059/ 039 400

Tolmin Trg 1. maja 1, T: 05/ 381 0338

Celje Ulica mesta Grewenbroich 9, T: 03/ 492 9300

Kranj Ulica Mirka Vadnova 19, T: 04/ 234 2478

Lesce Železniška cesta 5, T: 04/ 530 2810

info@iglusport.si

Maribor Jadranska cesta 27, T: 02/ 320 4700

Solkan (Nova Gorica) Trg Jožeta Srebrniča 4, T: 05/ 300 6144

Bovec Ledina 3, T: 05/ 388 6555

Idrija Ulica svete Barbare 3, 05/ 373 4044

Velenje Rudarska cesta 2b, 041 660 963